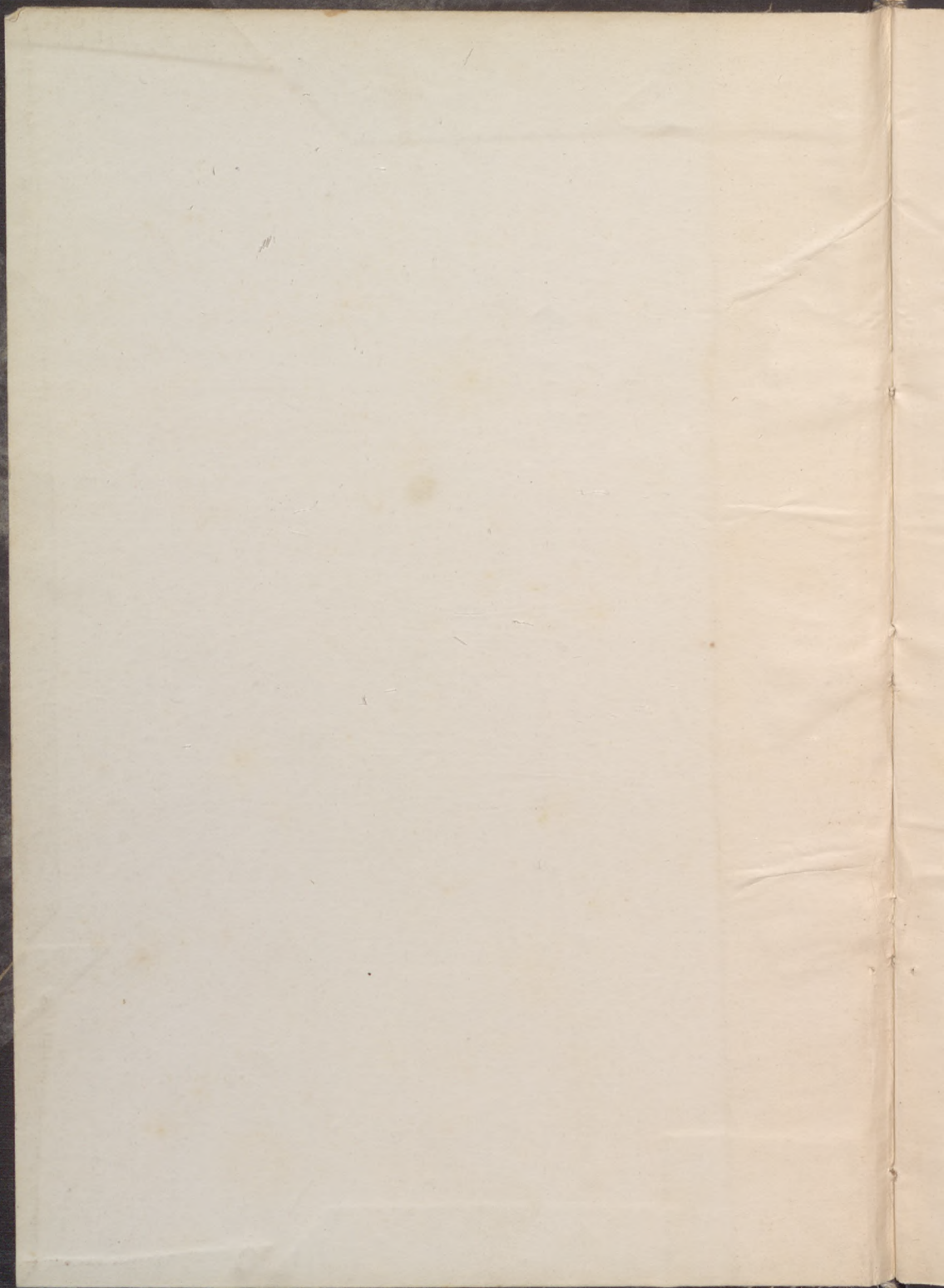

M
184.078

OSZK

B
82

allatole wabete, medvetoes
konuher behupya
a faj meymunik - zido = kb B. clemys

~~75~~

~~60~~

~~61~~

~~62~~

~~78~~

~~79~~

~~80~~

~~76~~

~~85~~

~~88~~

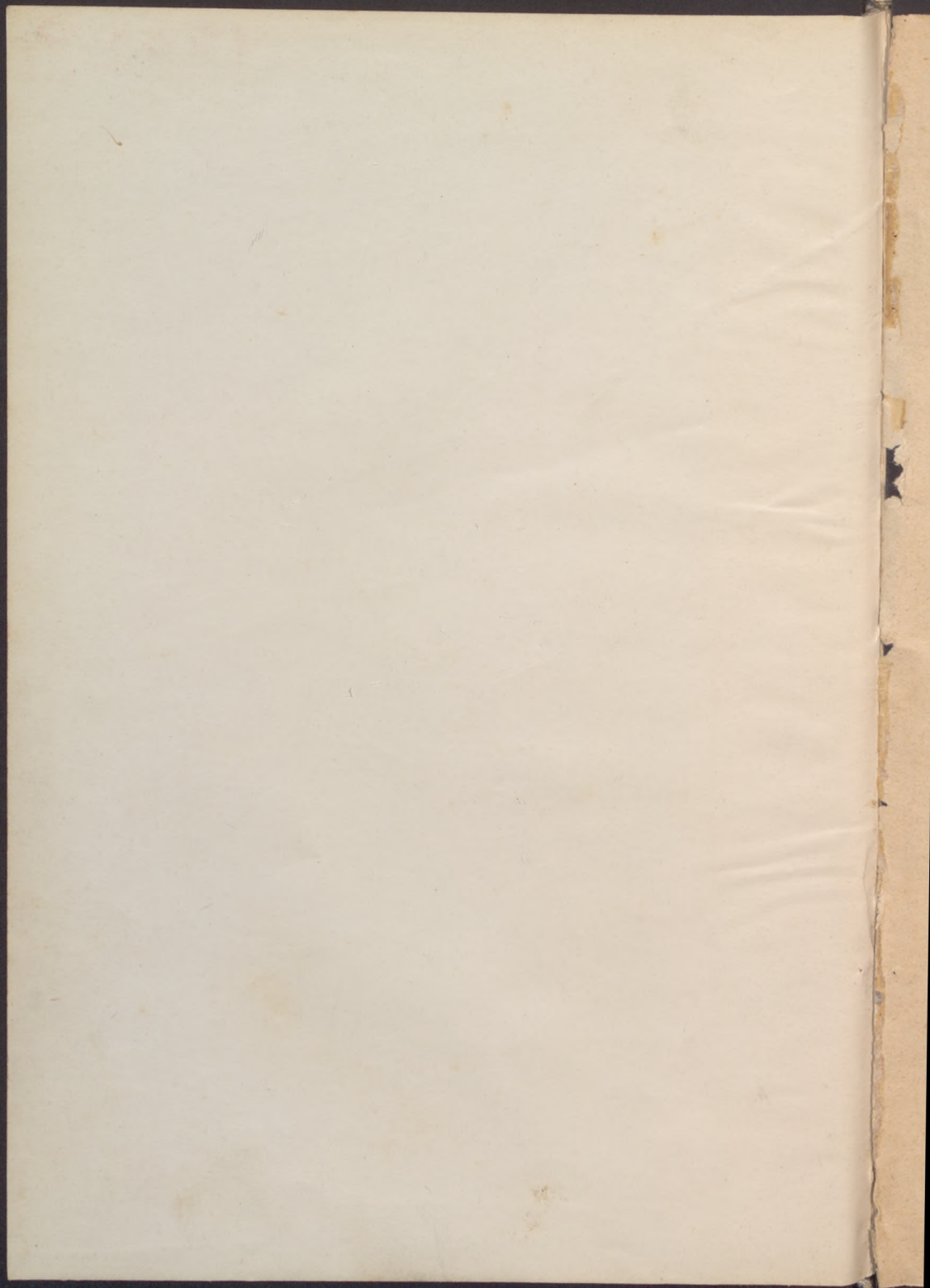
~~105~~

~~138~~

~~142~~

~~144~~

158

1382 B

Minden jog a szerzőé.
A címlapot Haáz F. Rezső tervezte.

NYOMTATTA A GLOBUS KÖNYVNYOMDA
Odorheiu-Székelyudvarhely.

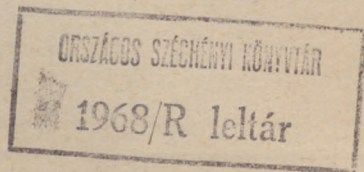
NYIRŐ JÓZSEF

UZ BENCE

SZERZŐ KIADÁSA
1933

M 184.078

I.

A tüdőcsúcshurutom miatt havasi levegőt rendelt a doktor. Ekkor ismerkedtem meg Uz Bencével, aki akkor még utász volt. Hozzáköltözök a havasra, az erdei szállások népe közé. Sokan laknak a havasokon, pásztornépek, s más szegény emberek. Fát vágnak és gondozzák a más jószágát. Kemény, veszedelmes élet ez idefenn, de megszokták. A gyermekek már itt is születtek a rengetegben. Erősek, szívósak az erdei emberek, kik nem félnek a vértől, haláltól. Istenről csak derengő sejtelmük van és úgy nézik a világot, mint a farkasok, melyek éjszakánként ott nyugtalankodnak a szomszédos fák között. Fegyverük a kés és fejsze, a fog és a köröm. Homályos, babonás mesék, nevetlen titkok szorítják agyaikat, különös dalokat morognak és van köztük, ki beszélni tud az állatokkal. Juhtej és tűzszaguak, foguk fehér, csattogó, arcuk piros. Róvással irnak és számolnak. Tekintetükben benne van az egek mélysége és a pokol ijedt félelme. A templomba ritkán ereszkednek le és a misén elkáprázva hallgatnak. Isten azonban ismeri és szereti őket. Különösen vén Údó Mártont tartja számon, ki jó embere neki. Ő szokott különben idefenn Istennek szolgálni „jeles” napokon, vagy ha betegség, halál, erős idő rontások és egyéb veszedelmek szorongatják őket. Előveszi ilyenkor a még nálánál is vénebb könyvet, amiben benne van minden bölcsesség.

Uz Bencét becsüli, mert „hivatalbéli” ember, pedig Benci nem érdemli meg ezt a nagy tisztességet. Fuzsitus, mókás, bolond, jókedvű ember, aki úgy

hazudik, mintha könyvből olvasná és csak a bolondságon jár az esze. Megtréfálja még az angyalokat is.

Szerettük egymást. Legény volt ő is, legény voltam én is, neki is volt szeretője, nekem is. Olyan életet éltünk a gyönyörű erdők közt, mint az angyalok. Drága jókedve volt mindig, szép piros arca ragyogott és fáradhatatlanul tanítgatott az erdei életre. Csodálatos tudománya volt, amit könyvből nem lehet megtanulni, mert egyenesen őseiber elődeitől örökölte. Egy fejszén és két kezén kívül nem volt más szerszáma, de olyan vadhúst ettünk mégis, amilyent akartunk. Nincs az a szerelmes őz, amelyik úgy tudott volna sirni, mint ő. Az elvakult bakkok ugyyszólván a markába sétáltak. Makogott, mint a nyúl és dürgés idején magaköré gyűjtötte az összes vadpávákat. A magyarótyúkot kövel hajította agyon, ha kedve szottyant rájuk.

Független, szabad, szép élet volt. Embert csak akkor láttunk, (szerencsére), ha „követet“ küldtünk a faluba. Idekűnn a havason úgy van, hogy az ember nem ütheti be minden pillanatban az orrát a faluba, mert az messze van; azért az erdei emberek nagy tájékról összegyűlnek ahhoz, aki soros és vele intéztetik el ügyeiket, bajaikat. Hetenkint egyszer szokás ilyen „követet“ küldeni, aki hoz sót, borsot, puliszkalisztet, dohányt, istrangot, szekérkenőt, egyszerűval mindent, amit a havason nem árulnak, mert ott nem árulnak semmit. A megbizatosokat, üzeneteket, hirmondást szintén ez a követ hordozza, aki szombaton megy, vasárnap délutánra pedig meg kell jönnie török-szakad. Az apostolok nem várták jobban a Szentlelket, mint mi a követet. A levél, a papiros nem üsmeretes idekűnn. Élőszóval történik minden. Szerelmek, tragédiák, az élet ezerféle változása zajlik le. A kép olyanféle lehet, mint mikor még nyilvánosan gyóntak az emberek.

Ülünk tehát a tűz körül legalább harmincan, s tisztességesen beszélgetünk. A tűz sem azért ég,

mintha szükség volna rá, hanem mert a tűz arra való, hogy égjen. Fa van elég, ott hadd égjen. Az embereken, asszonyokon se sok látni való van. Biza mocskosok, rongyosok, foltosak, megviseltek. Szakáll, bajusz benőtte az arcot, a haj nyíratlan, zsiros, a szaguk se kellemetes. Egészségünk azonban jó van, s erőnk olyan, hogy — csak meg kell nézni a fehérnépeket, mert az mindenik meg van elégedve. Nem nyavalyognak, mint városon, s nem fáj a fejük. Tömöttek, pirosak, s olyan kemények, hogy a bolhát meg lehetne ölni a mejjiken. Az a valami!... Egyéb baj nem is történt az elmúlt héten, minthogy a Bács Jani kutyája megveszett, megmárt három ökröt, s a gazdáját. Nem hisszük azonban, hogy megvesznek, mert lángoló tüzes vassal kiégettük az ökröket és Bács Janit is. Inkább az ember szomorkodik, s mintha habzanék is a szája... Csak a marháknak ne legyen semmi bajuk. Embert lehet kapni eleget, de az ökrért sok pénz kell... Meglátjuk, hogy mi lesz no! Szerencsére még nem iszonyodnak a víztől. A Csedő úr éfilegény szolgája megsértette a kezét, de az még a múlt héten történt, a seb üszkösödik, s ha nem egyéb, még megmurál, de úgy kell neki, mért nem tud ügyelni! Ugyse sir utána senki a szeretőjén kívül, mert nincs se apja, se anyja. A leányt sincs miért sajnálni, mert mielőtt volt szeretője a sirban a feje alá tenné a markát, hogy jobban nyugodjék, már úgysis más legény ölében ül.

Mondom, ülünk, s várjuk az Üdő Márton törvénytelen fiát, mert ma ő a szeres-követ.

— Jöhetne! — morogja Marci bácsi. Ő is csak azért, mert a fiáról van szó.

— Eljön! — nyugtatják meg.

Arra senki sem gondol, hogy valami baja is történhetik az úton. Annak a mokány, kemény embernek?... No e jó! Még a fa is eltörik a lába alatt, amelyikre realép.

Jön is no. Meg van rakva, mint egy mosztikás

számár, de mozog felfelé az ösvényen. Egész halom lesz a holmiból, mikor lehányja magáról.

Senki egy szót nem szól, nem kérdez. Első az, amiből élünk. Szét is osztja mindenkinek becsületesen, amit hozott. Most jön a pénz, ami visszajár. Csend lesz, mindenki elkomolyodik. Ellenségesek, szigorúak lesznek a nézések. Pénzről van szó.

— Kied mennyit adott? — fordul Üdő Mártonhoz, mert ő a legöregebb. Lehet száz-száztíz esztendő, de most is a legharapósabb.

— Én tudjam? — mordul rá a fiára. — Mind od'adtam, ami volt!... Tám nem vesztetted el!

A követ erre kihúzza az ingét a condra-haristryából. Annak a végibe van kötve köröskörül a visszajáró pénz. A kendercérna jól megvan bogozva.

— Ez a kiedé, — mondja a követ, s átadja.

— Csak két lej, te bitang? — támad neki az apja. — Mire pusztítottad el a sok drága pénzt, te akasztófára való? Szakadt volna meg a nyakad kiskorodban!...

Senki sincs megalégedve a visszajáró egy-két lejjel. Keveslik és követelőznek, agyarkodnak a legényre, aki kénytelen igazolni magát, ami azzal kezdődik, hogy nagyot káromkodik.

— Ide nézzenek kietek!

Az erdei népek körülveszik.

— Igaz-e, hogy ide a kődökömhöz kötöttem az apám pénzt?

Ami igaz, az igaz. Az a törvény, hogy az első a havason Üdő Márton. Az ő pénzinek a helye mindenkor a követ köldöke. Attól jobbra haladva köröskörül mindenki beköti a maga pénzt az ingbe a megállapított sorrendben, aszerint, hogy hányadik a szállása a Marci bácsiétól. A visszajáró pénzt szintén eszerint helyezi helyére. Akinek nem jár semmi, annak a pénze helyére beleköt egy kavicsdarabot, de a sorrend mindenképpen kell, hogy találjon.

— Ugy van-e? — bögi a legény az igazolás végén.

— Hát jól van, jól! — dunnyogják vissza megelégedetten.

Most már a követ is leülhet a tűz mellé.

— Édesapám nem üzent valamit? — kérdezi az Ugrai fiú, aki pásztorkodással tartja el a családját, mert az öreg Ugrai két esztendeje mégis megvakult, pedig mikor a szentmártoni doktornak megmutatta volt a szemét, s az figyelmeztette, hogy ha többet iszik, bizonyosan megvakul; mérgesen rázta meg a fejét, hogy „Sömmit se tud a doktor ur! Ki hallott affélét, hogy két rossz ablak miatt az egész ház összedüljön?”

— Üzenni üzent! — ösmeri el a követ.

Kiváncsian mások is odahallgatnak, hogy mit üzen a vakember.

— Aszonta, hogy *könnyebben lát, mint tavaly!*

— kacag a hirhozó.

Akkor jó — nyugszik meg a legény.

A jókedv felelevenedik. A követ ontja a hireket a faluból.

— A templom új keresztjét feltették.

— Azt ki, te?

— Kutya Jóska, a cigány.

— Tán nem? Ugyanbiza? — lepődnek meg.

Nagy dolog a keresztfeltétel. Senki sem mert olyan éktelen magosba felmászni, csak Kutya Jóska. Ő is csak azért, mert egyszer már halott volt, s mikor elakarták temetni, a koporsóban felébredt, s a saját lábán jött haza a temetőből. Örvendtek is neki a többi cigányok. Aki már egyszer megjárta a másvilágot, az veszély nélkül felmászhatik a toronygombhoz.

— Mikor felért, — ujságolja a hirhozó — lekiáltott, hogy „*félek!*”

— Mitől félsz? — szólott neki Nágó, a pallér.

— Hogy leesem!

— Ne félj semmit, — biztatta a pallér — mert van itt hely elég, ahova essél!

— Még mindig olyan nagy kutya Nágó? — kérdezi valaki.

— Ő má nem, mert éppen a héten hagyta ott a második felesége — jegyzi meg a hirhozó.

— Ne beszélj te! — tetszik a népeknek az ujság, s néhány megjegyzéssel meg is magyarázzák a válást.

— Amelyik férfiu meleg cserépre ül, s bundadarabra, annak nem kell asszony!... Ha nem embere, nem ül az asszony!...

— Két ökröt vettek volt, — magyarázza az Üdö Márton fia — egyet Nágó, egyet az asszony, de a fejrénep mindakettőt elvitte.

— Most mivel ganyéz szegény Nágó? — szól közbe valaki.

Jót kacagnak rajta. A hirhozó azt magyarázza, hogy a kétféle gyermekek miatt is baj volt:

— A mostohagyermekait nem állhatta semmi képpen.

— A magáét bezzeg állhatta! — kottyan bele egyik asszony mérgesen, felháborodva.

— Azokat igen, — hunyorít vissza a legény, — mert azokat *akkor es állhatta*...

— Ejjó! — böffen fel a kacagás ujból.

— Egyebet mit hallottál? — faggatják a faluban járt embert.

— Béla Jóska házasodik!

— Hát az mi a tetüre?

Valaki megmondja mindjárt, de azt nem lehet leírni. Olyan perefernum az, ami az emberrel együtt születik.

— Erdemes dolog még annyi történt, hogy egy autós urat megverték, — ha jól tudom még szerdán — mert belehajtott a csordába, s a jószágot megvadította, egynek el is tört a lába. Az arcok elkomolyodnak, mert a jószág, amit ők gondolnak, sérthetetlen, szinte szent dolog. Az emberi élet az más, de a drága, szép ökrök!... Tiszta lehetetlen, hogy megtörtént volna.

— Annyi marha előtt még a főispán es megáll

— rázza a fejét hitetlenkedve maga Üdö Márton is.

— Azt azonban igen jól tették, hogy az urat félig döglöttre verték, mert megérdemelte. Addig kellett volna ütni, míg egyet szusszan... Addig...

Kissé elkedvetlenítette a hír az erdei embereket. Már szedelőzködtek is. Menni kell itatni. Az est árnyéka már ereszkedik a fákra, a tűz is ébredni kezd. Az is érzi, hogy közeleg az éjszaka. A tűz ideje pedig az éj. A madarak is vonulnak hazafelé. A bogarak már lepihentek. Az erdő furcsa rothadó szaga már érzik. A harmat is észrevétlenül leesett... Üdö Márton már ott baktat a fák között, s a többiek is szedelőzködnek. Egy szép, fiatal menyecske halad el mellettem. Kivánatos, üde, erős és meleg, mint egy büszke, hegyeskörmű vadmadár.

— Jere, hálj nálunk! — fogom meg a kezét és tréfálok az ő nyelvén.

Felkacag, mint a galamb, s villan a szeme:

— Miért? Hiszen *maga nem fél nálam nélkül sem!*

— Nono! — fenyeget az ujjával a falubajárt ember. — Maguknak is hoztam valamit, s két írást vesz elő a kebeliből. Egyet nekem, egyet Uz Bencének.

— Ez a hivatalos a tiéd Bence, a kisasszony-írás az urfié. Osszák el.

— Hej, a teremtésit! — rikkantok fel örömben a láttára. — Mégis szép az élet!

— Az a — morog kedvetlenül Uz Bence — hogy a temerdek tűz vesse fel azt es, akiilyent mond!

— Mi a bajod? — döbbenek rá.

— Vizsgára rendelték a romány nyelvből — nyomja a kezembe a pecsétes parancsot. — Még ma éccaka mennem kell, hogy oda érjek.

— Tudsz-e románul? — kezdem sajnálni, mert a hivatala, a kenyere függ tőle.

— Az ezután válik meg! — feleli kétértelműen.

Levert, morózus, félhangosan sulyosakat káromkodik, de azért kedvesen langalót vet a tűzre, hogy az „iromány“-omat elolvashassam.

II.

A vizgán hamar átesett Bence. Az útkaparó-tudománnyal nem sokat teketóriázott a bizottság.

— A következő! — unta már a dolgot az elnöklő inspektor.

Uz Bence haptákba vágta magát:

— Hier!

— Hogy hívják? — kérdezte az elnök.

— Ik melde gehorsamst: Firer Vadász Uz Bence.

— Miért beszél németül? — haragudott az elnök.

Bence nem engedett a haptákból:

— Én azért beszélök némötül — mondotta magyarul, — mert jelenleg nyelvvizsgán vagyok!

— Tud románul?

— Értögetök.

Kisült, hogy egy szót sem tud románul. Elcsapták és az utászházból is ki kellett költözködnie.

Pár nap mulva jött is a csendőrőrmester, aki kilakoltatta.

— Ideje, hogy az erdei vadak végre megnyúgodjanak, — mondotta megnyúgodva.

— Tőlem eddig es megnyughattak — tiltakozott Bence, akinél hiresebb orvvadász nem volt a környéken. A vadászatba ugyanis jobban bele lehet boldulni, mint a fehérszékbe, vagy italba.

— Nincs feleséged? — beszélgetett az őrmester.

— Volt, de még leánykorában itt hagyott — mókázott Uz Bence.

— Valami vagyonod csak van?

— Van egy kicsi futkosó.

— Mi az a futkosó?

— Ez a kűsdeg, zsebbeli kutya ne!
— Csűf állat! — jegyezte meg az őrmester.
— Csűf a nénéd kontya! — morgott magában,
Bence, de hát a csendőr előtt nem lehet elárulni,
hogy nincs több ilyen kutya Európában. Felmegy ez
a fára is a mokus után, s nincs az egész havason
az a rókalik, vagy madárfészek, amit fejből ne tudna.
Ugatni pedig még nem hallotta senki. Nem bolondult
meg, hogy ország-világ előtt kikiáltsa, miben sánti-
kálnak a gazdájával.

— Innen hova költözöl? — zárta be az állami
ajtót a csendőr.

— A Csedő úr szállására megyek őrzőnek.

— S ott mit csinálsz?

— Disznyót hizlalok — felelte álnokul Bence,
mert úgy értette, hogy vaddisznót hizlal. Az erdei
szállás háta megett, a Nyilénk alatt, a cserésben
csordáslag járt a vadsertés és szépen gömbölyödött
a makkon.

— Aztán nehogy valamin megfogjalak! — bú-
csúzott a csendőr.

Uz Bence ismét csak magában válaszolt:

— Fogod a nagyanyád térgyit!

— A hatóság nem tréfál! — merkelt újból a
csendőr.

Erről csakhamar meg is győződött. Alig rendez-
kedtünk be az új szálláson, — ahonnan a Csedő úr
szolgája szerencsénkre éppen a kellő időben hala
ki a vérmérgezése miatt — Bence fogta az előltöltő
puskáját és azt mondta:

— Elmegyek, s valami harapnivalót hozok.

Két lépéssel már el is tűnt a bokrok között, de
alig kerülte meg az Oltárkövet, hirtelen három úri
vadász ráemelte a puskáját:

— Stai!

— No, csűf petekbe habarodtam! — gondolta
Bence, mikor megismerte a szolgabirót.

— Ide a puskát! — célzott rá a főbiró.

Bence sunyin ránézett, figyelmeztetőn felemelte a mutató ujját és halkán, csak úgy félszájjal piszszegni kezdett.

— Csend! Csend! Itt van!

— Mi van itt?

— A medve! Az van itt istálom! Veszedelmes vén, gyapjas állat!

Az urak meghökkentek:

— Hol? Merre?

— Csak ehejt, a patak felett ereszkedett le... Nem hallották?

A vadászok idegesen váltották át a történetet robbanó golyóra. Uz Bencének még a gyér bajsza is meredezett az izgalomtól.

— Senki egyet se lépjék. Én szembekerülök a medvével, s idetértem.

Az urak sápadtan néztek utána és vártak. Állottak, mint a cövek legalább egy óra hosszát, minden neszre lövésre készen, s azalatt a ravasz székely úgy eltűnt, hogy bottal üthették a nyomát.

— Nem adtam volna egy pár ökörért! — kacagott, mikor nekem beszámolt a „móká“-ról.

A fegyvert azonban elrejtette.

— Az életemért nem adnám! — mondotta büszkén.

Fájin elöltöltő puska volt, amibe betömik a puska-port a csövin, szösszel-kóccal lefojtják, arra jön a „mag“, a golyó, vagy serét, ismét fojtás. Kapszli gyújtja be, s biztosan pofonvágja a lövőt. Néha elviszi a félarcát, de azt csak azután veszi észre az ember. Hires fegyver volt. Maga Uz Bence szerkesztette a csövin kívül. A lelkit feltette volna minden lövésre. Hát ilyen puska volt.

Jó is volt, hogy elrejtette, mert veszedelmes idők jártak. A vadászok nem nyughattak, állandóan koslattak a havason. Uz Bence nélkül azonban senki sem tudott boldogulni. Ő volt a vezető románnak, magyarnak egyaránt. Úgy ismerte a havas minden szegelikát, mint a tenyerét. Szépen is keresett. Min-

den vadnak megvolt a tarifája. Ha a vadász sajnálta, még csak nem is látott vadat. Nem volt az a híres kutya, amelyik hajtani tudott volna, ha Bence nem akarta. Csak reánézett a kitűnően idomított ebekre, s azok még a szájukat sem tudták megmozdítani, úgy megigézte. Éppen a szezon kezdetén voltunk, tömegesen jöttek a „vendégek”. Mindennap tele volt a kalyibánk. Az elsők között volt az inspektor úr, aki Bencét elbuktatta. A vizsgák végeztével az urak felhozták a havasba egy kis vadászatra. Bencét nem ismerte fel, de a székely szeme felvillant:

— Jó helyre jöttél. Most én vizsgáztatlak meg.

Azért nagy buzgalommal kalauzolta. Gazdag bójár volt az inspektor, aki végig cserkészte Afrikát is, de Bence mellett vadat még csak nem is látott, pedig három napig táboroztak a havason.

Kedvetlenül éppen hazafelé tartottak estefelé, mikor a falu közelében, ahol az erdő a legelőknél véget ér, hirtelen megtorpant Uz Bence:

— Híjnye, beh fájin mókus!

— Hol? Hol?

— Ahajt szökdösik azon a bokron ne!

Az urak kapkodják a puskát a vállukról, de a prefektus egy mozdulattal eltiltott minden lövést.

— Pofitji Domnule Inspector! — súgja előzőeken a vendégnek.

Pillanat alatt eldördül a lövés, s hát a „mókus” irtózatosan elkezd bögni, vergődni a bokor mögött. Akkor látják, hogy az esti derengésben egy szegény tehenet lőttek ülepen. A farkabojlja játszadozott az ágak közt, ahogy hajtogatta a legyeket, azt mütatta mókusnak bosszúból Uz Bence.

— Emmá lövés volt! — tekergett a kacagástól, s még hozzá száz lejt is kapott, csakhogy az „eset”-ről hallgasson.

— No most kvittek vagyunk! — húnýorgott elégedetten nekem a vacsoránál, mert pompás halvacsorát csaptunk ennek az örömére.

A halat sem úgy fogta, mint más ember, hálóval, horoggal, műrovarokkal, csak belenézett a patakba s azt mondta:

— Itt van!

Azzal vetkőzni is kezdett. Mikor úgy állott ott, mint ahogy az Isten megteremtette, összegyűjtött nyolc-tíz akkora követ, mint a fejem. Előbb azonban „megvetette” a vizet. Az özönfát a göbőből eltakarította, ezt hívják vizvetésnek. Arra felkapdosta a köveket és hatalmas erővel beleverte a vízbe, hogy fehéren forrott, habzott tőle.

— Megvannak! — mondotta és belebújt a vízbe. Pusztá kézzel, a kopoltyujoknál fogva kettőnként szedte ki az akkora halakat, mint a karom. Tízet, tizenkettőt is egy göbőből.

— Buta állat a hal! — mondotta megvetéssel, mikor csodálkoztam. — A kődobálásoktól úgy egymáshoz bújnak, mint a juhok. Az ember fájinul végigcirókálja a hátukat, míg a kopoltyujukhoz ér és szépen kiszedi.

A rákászásnak is számos módját ismerte, de nem szerette a rákot.

— Száz rák sem ér meg, egy font húst! — szokta mondani, de fogta őket száz számra, mert „az urak a gamat-dolgokat szeretik”.

A pénzt, amit vadfogásból kapott, szorgalmasan gyűjtögette, faodukban rejtegette, mert a „jövő fárságon” meg akart házasodni, el akarta venni a szeretőjét. Én nem. Ebben különböztünk.

Reszketve leste, hogy minél több pénz gyűljön, de medvét nem engedett senkinek lőni.

A medve volt az ő igazi szenvedélye. Esténként hihetetlen meséket hazudozott össze a vele való dolgairól, hogy fiatalabb legény korában bocsorszíjjal kötözte meg, s úgy hozta be a faluba. Máskor a fűrésznél aludt a tűz mellett, mikor a medve odajött fűtözni és a hátát nekivetette a Bence hátának.

— Eridj tovább asszony! — döfött rajta a legény félálomban, — még letaszítasz az ágyról.

A medve csúnyát morgott, s akkor látja, hogy mi történt. Így folyt továbbra is csodálatos élete az az erdőn. Az őseiber korából maradt vissza a havasok között. Ugyanazok voltak az álmái, a vágyai, a szenvedélyei.

Négy-öt medvét is „tudott“ a környéken, de igyekezett elijeszteni a vadászokat, pedig mindenik medvét szeretett volna löni.

Este olyan borzalmas történeteket és eshetőségeket mondott, hogy vagy végkép megijedett a vadász és reggelre rettentő főfájást szimulálva azt mondta: „Hagyjuk máskorra!“ — vagy állotta a bátorságot, ha kissé sápadtan is. Ha nem ijedett meg, akkor jött a „gagyapróba“, mely a történeteknél is rémítőbb instrukciókkal kezdődött.

— Ezt a disznóölő kést szúrja a csizmaszárába — nyujtott át egy félöles nyársat, — s ha a lövés után a medve nem esik el... mert sohasem szokott elesni... igyenesen vágja bele a két első lába között a szivibe... Azzal ne törődjék, hogy a fél arcát, vagy a vállát lehúzza a körmivel, csak vágja bele a temerdektüzit, mert hanem abba' minutába vége van!

— Robbanó golyós fegyverem van — hebegett a vadász, kevésse elváltozva színében.

— Az mind lehet! — Három sem elég abból egy valamire való medvének... Csak szorítsa a kést... Azzal nem kell törődni, hogy egy-két font hús lejön az emberről.

A vadászok ilyenkor igen komolyak és szótalanok szoktak lenni. Van olyan is, akinek már ennyitől is fájni szokott a hasa.

Ha még mindig nem tágított a vadász, szeliden, de különös, sajnálkozó nézések közt megkérdezte:

— Gyermekei vannak-e a naccságos úrnak?
A vadász rendesen meglepődött.

— Miért kérdi?

— Szegények! — sóhajtott ilyenkor szomorúan Uz Bence.

Vannak azonban kutyakonok emberek, kik még erre sem tágitnak.

Az ilyent aztán „állásba“ állította és elvégezte az utolsó ecsetvonásokat is a lelkén.

— Tartson ki a naccságos úr! Ne féljen!... Ugyis csak egyszer halunk meg!... Azt a nagy kősziklát látja-e? No abban aluszik!... Én most megyek, felkötöm, s igyenesen erre rohan... Máshejt útja nincs... Csak arra ügyeljen, hogy el ne üsse, ha erre rohan, mert akkor lepedőben viszik haza!... Én kezdöm a hajtást!

Mindjárt el is tűnt a még sötét erdőben, de nem ment tovább ötven lépésnél. Ott nekiállott egy nagy bükkfának, döngetni kezdte a fejszefokkal és olyan szörnyű ordítást, kiáltozást vitt végbe, mintha húsz ember egyszerre megbolondult volna. Közben figyelmetetéseket küldött a vadásznak.

— Vigyázz!... Itt van!... Megvan!... — Most kihajtom!...

A szerencsétlen vadász hátán felborzolódott a szőr attól, ami ezután következett. Uz Bence a medve képiben elkezdett először dörmögni, szuszogni, bömbölni, pökdösni, ember képiben jajgatni, bokrot zúzni, hörögni, mint a megszúrt disznó, majd egy hatalmas szikladarabot alája dugott fejszenyéllal megbillentett, s az irtózatos csörtetéssel lezuhant a szakadékba... A vadász homályosan látta is a guruló fekete tömeget és magában hálát adott az Istennek, hogy arra tört ki a medve; de Bence ráordított:

— Eleibe! Eleibe! Ne ereszd!... Ne hadd!... Kerüljön eleibe!... Lőjjön reá!... Lőjjön már!...

Néhány mérges dörmögést közben belevegyített az emberi szóba, s maga is nagy dérel-durral utána rohant a medvének, s jót kacagott, mikor a vadász ijedtében belelőtt valami fekete csutakba.

A zaj távolodott. Végre megszűnt.

Fáradtan, mérgesen, csapzottan, bokorágtól véresen került vissza végre Uz Bence. Mindjárt a vadászra támadt, ki közben megnyugodott és visszanyerte természetes színét.

— Mért nem lőtt rá?... Igyenöst a markába csúszik az ülepin a nagyáldottnagy medve, s ő nem lő reá!... Az ötszáz lejt kivette a zsebemből... Hij azt a mindent!...

Csak akkor nyugszik meg, mikor a „fájdalom díjat” a vadász nagylelkűen beigéri.

A baj azonban ezután következik. A vadász — látva, hogy első alkalommal nem ette meg a medve, — rendesen vérszemet kap és most ő áll az erdő felé.

— Holnap török-szabad, megkerítjük a medvét.

— Annak már bottal ütheti a nyomát! — kesereg Uz Bence.

A vadász azonban nem tágít. Beigér valami kecsegtető összeget, amit biztosan meg kap Uz Bence, ha rálőhet a medvére, akár elesik a medve, akár nem. Bence ettől megpuhul. A jó konyakot se sajnálja az úri vadász.

— Még egyet tudok! — szokta szeliden mondani Bence.

Tud is. Ő ne tudna?... Az igazi medvét azonban a maga számára szokta tartogatni... Eszeágában sincs, hogy meglövesse, de az ilyen jó bolondnak mégis alkalmat kell adni hogy legalább reá lőjön. Most módszert változtat. Elkezdi dicsérni a vadászt.

— Méges kemény ember a naccságos úr! A firhangját ennek a világnak, sok embörrel volt má dolgom, de ilyennel, mint a naccságos úr, sohase...

Jól esik a vadásznak az efféle beszéd. Hogyne esnék jól... Maga is elhiszi, hogy ő a legbátrabb, a legkeményebb ember Romániában, s olyan nyugodtan alszik az izgalmak után, mint az édesanyja ölében.

Azalatt természetesen Uz Bence titokban „megigazítja” a vadász veszedelmes töltényeit. A golyókat kiszedi, de csak kettőből. Tisztában van vele, hogy két hiábavaló lövés után vagy menekülés lesz a vége a vadászatnak, vagy nem lesz már mivel lőni. A medve mindenképpen épen marad.

Másnap elviszi a barlang közelébe, s elhelyezi a vadászt egy olyan sziklán, hogy a medve, ha madár volna se tudna oda felmászni és a tegnapi idegölő zaj mellett nagy fifikával kiszökteti a medvét . . . A vadász úgy érzi, hogy a homloka megvastagodik, a teste fagyni kezd és hiába meregeti a szemét, alig lát vele, eszébe jut, hogy éppen most kellene kifűjnia az orrát, de nincs rá idő, a fegyver pedig olyan vastag lett a markában, hogy alig bírja átfogni, jövő hónapban lesz a nevenapja és nincs értelme . . . semmi értelme sincs az életnek. A barna szőr büdössége megcsapja az orrát és eszébe jut, hogy gyermekkorában medvecukrot evett, amit akkor másképpen hívtak . . . A belseje forrong, félelmek ütköznek a melléhez, de a külseje szelid, szintelen és alázatos, mint aki halál helyett életfogytiglani fegyházat remél . . . s csak akkor tér magához, mikor Uz Bence kétségbeesetten ordítja:

— Lőjje le már, ne imádkozzék odafenn!

Ilyenkor komótosan felveszi a vadász a puskáját, jól pofához szorítja, céloz (maga is csodálkozik a biztosságán és hideg vérén) s a két lövés eldördül.

— Megvan! — ujjong Uz Bence és rohan oda, ahol a lövések érték a medvét. Keres, kútat, s egy szederlevélen megkapja a friss vércseppet.

— Sebes! . . . Sokáig nem viszi! Utánna tekéntetes úr!

A vadász lefut a patak medrén. Köldökig megvizül, de nem törődik vele. Egy másik völgyből Uz Bence kiabál:

— Nem arra! Erre! Né hol megyen!

A vadász fut, mászik, elbotlik a saját puskájá-

ban, lemegy a bőr a térdiről, a halántéka lüktet, azt sem tudja, hogy milyen irányból kiabál Bence, akinek a hangja egyre távolodik, végül elvész.

A vadász leül az anyaföldre.

A medve valahol rég alszik egy setét bokorban. Az erdőben csend van.

— Holnap hajnalban azonban hazahozzuk a vén Rózsi! — kacsintott nekem Bence, mikor a vadász hazatarkodott. — Tegyük el magunkat holnapra — sürgetett, mert szükség van az erőre, ha Rózsi szerelmesen megakarná ölelni az embert.

Az erdőn hamar elálmosodik az ember, reggel pedig úgy ébred fel, hogy fáj minden testrésze. A friss széna igaz, hogy este puha, illatos és költői, amely csak kábult, mély álomba rejt, de reggelre olyan, mint a kő és minden éccaka vörösre csípnek a bolhák benne. Rá se értem tisztességesen vakarózni, már indulni kellett.

— Menjünk, — sürgetett Bence — mert ilyenkor jár a vízre.

El is találta.

Mire a leshelyhez értünk, a medve olyan békésen cammogott a csapáson, mintha a korcsmába menne egy déci pálinkára. Szelid, kedves volt. Egy kicsit útközben még mórlikázott is. Békés látvány volt és szeretetreméltó. Szinte jött, hogy jó reggelt köszönjek neki, de Bence bátyám csendre intett a szemivel.

— Ugyelni kell a lövéssel! — oktatótt súgdosva, — mert a feneke fenebb áll, mint a feje.

Ember is van elég olyan, ki a nemtelenebb részét hordja felül.

Időm se volt azonban gondolkodni, Uz Bence már rá is lőtt a medvére. A szegény állat kínosan megállott, majd lassan felénk tekerte búsan a fejét és jóságosan megnézett, mintha azt mondaná: „Miért bántotok ti engemet? Mit vétettem én nektek?”

Szégyltem magam és a tekintete előtt lesütöttem

a szememet, de ezalatt a második lövés is eldőrdült. A medve rettenetesen ordított és összerogyott.

— Meg ne mozduljon, ha az élete kedves, — figyelmeztetett Bence, s valóban a véres állat szörnyű erőfeszítéssel felemelkedett, de alig tett pár lépést, a mellette tátongó mélységbe szédült. Mindent törve, zúzva gurult le a meredeken.

— Utána! — bödült rám Uz Bence.

Az aljban a medve még egyszer négykézlábra kapaszkodott, de az újabb lövésre visszarogyott és megkezdődött haláltusája. Első pillanatban kezeivel, lábaival feltépte maga körül a földet, rémes ordítása percig sem szűnt, bundája csapzott lett a kintől, sörtei felmeredtek, becsületes arca ezerrétüvé torzult, majd folyton lassuló hörgés következett. Kitátott száján a magasba fújta a vért, amely piros ködként csillogott a felkelő nap fényében; végre háta meggömbült, mint az ij és egy utolsó, rettentő rángással kifújta párját. Beleizzadtam a belső gyötrelembe, míg szegény medvetestvérem kiszenvedett.

Igy is csak percek múlva mertünk közeledni, pedig a vén halál már rég kipihente magát rajta.

— Mindahárom lövés halálos volt! — hősködött a vadász.

A föld, falevelek, füvek, ágak köröskörül tele voltak fröcskölte sötét vérrel és a furcsa szagtól nyomott volt a levegő.

Egyet hengerítettünk rajta, mint a megölt disznón szokás. Akkor látom, hogy alatta tenyérszerű helyen nem véres, hanem fehér a hely. Maga Uz Bence is meglepődött.

— E tiszta tej! — nyalintotta meg. — Most már tudom, — magyarázta. — A medve szoptató volt, s kínjában eleresztette a tejét...

— Mi lehet a kicsinyeivel?

Mindjárt az jutott eszembe.

Uz Bence nem felelt, de maga is elkomorodott és többet nem tudott örülni a medvének.

— — — — —

Egész nap szótalanok voltunk mindketten. A medvebocsocskák jártak az eszünkben. Uz Bence szemmeláthatólag szenvedett. Délutánig kibírta, de akkor fogta a puskáját, s azt mondta:

— Megnézem, mi van velük?

— Megyek én is! — ajánlkoztam.

Feltarisznyáltunk és elindultunk a medvenyomon. Hamar megkaptuk a fészket. Két ölbevaló drága bocsocska nyujtogatta a levegőbe az orrocskáját, s szagolta jöttünket.

— Álljon meg! — parancsolta Bence. — Le az ujjast! Szépen megközelítjük és a kabáttal leborítjuk, hogy ne körmölhessenek.

Amíg mi az ujjast levetettük, a bocsocskák keservesen sírtak az édesanyjuk után. Éhesek voltak szegénykék. Mintha érezték volna az árvaságot is.

Orozva közeledtünk feléjük. Én azonban elügyetlenkedtem a dolgot, keresztül estem egy bokron, s a zajra a két kicsike beszaladt az erdőbe. Hiába kerestük, kutattuk egészen estig, többé nem sikerült a nyomukat megtalálni. Fél éjszakát lestük is, de a bocsocskák nem tértek vissza. Az árvák sirva elindultak keresni az édesanyjukat.

— Addig nem nyugszom, míg meg nem kerítem őket! — fogadkozott Bence.

Az első nyomokat a szépvízi erdőkben találtuk meg. Valami vadászok rájuk lövöldöztek, de nem találták el.

Az árvák megrettenve, éhesen, szomjasan futottak tovább. Kicsi szivük dobogott a félelemtől, kerek, harmatos, fekete szemecskéjük elnyilt a rémülettől, de mint két vinnyogó, barna gombolyag gurultak tovább puha talpacskáikon.

Másnap délelőtt egy szénégető ujságolta, hogy az ajnádi vészen két medvebocsot látott játszani.

— Oh lelkem gyermekeim! — örvendezett Uz Bence a jó hírek.

Hát játszottak is szegénykék! Pillanatra elfeledték

árvaságukat, az anya utáni búbánatot, a gyermeki természet előtört belőlük a szép napfényen, az erdő szépsége és nyugodt boldogsága, a madárnóta, a virágkáprázat pillanatra leütötte lábukról és játékba fogtak.

— Hála légyen a jóistennek! — áldázódott mellett Uz Bence.

— Adjanak egy szivardohányt! — szólt a pásztor.

Hogyne adtunk volna ezért a jó hirért akár-mennyit.

— Ne vesztegessük az időt! — figyelmeztetett Bence — Ajnád felé kell hogy keressük.

Jó darab útat kellett megtennünk addig, de igyekeztünk, meg nem állottunk addig, míg a vaksetétben az arcunkat a fákba nem vertük.

— Meg kell hálni! — ismerte el Bence is, pedig égett a föld a talpa alatt, s még az étel se esett jól, annyira izgatta a két medvebocs sorsa.

— Elpusztulnak, vagy valami leli őket, ha gondunkba nem vesszük.

Ebben teljesen igaza volt.

Mire annyira virradt, hogy a jót a rossztól meg tudtuk különböztetni, már a szentkirályi határban jártunk.

Hát egyszer látjuk, hogy egy ember fut felénk lelkendezve.

— Magik vadászok úgy-e? — kérdezte fölölegesen.

— Láthassa, hogy puska van nálunk! — morcoskodott Bence.

— Azért gondoltam... Akkor jó helyt járok!

— Mit akar?

— Én semmit, de ha magik csudát akarnak látni, menjenek le az alsó falu végire. Ott aluszik két medvebocs az árokban. Úgy esze vannak ölelkezve, mint két édes testvér... Édösdeden alusznak...

Uz Bence nem is válaszolt, csak megfutamodott. Alig értem a nyomába.

Egészen ki volt kelve a képiből, mikor odaért.
Mindjárt az árokba vetette magát és keresgél
kezdet. Nem kellett sokat keresnie, mert az egyik
görbületnél ott volt a vértócsa.

— Elkéstünk! — hörögte szederjesen, s az arca
be volt esve.

— Mi történt?

— Ne nézze meg! — háritott el. — Nem magá-
nak való... Úgy is mindjárt megtudjuk a faluban.

— Akkor siessünk!

— Már nincs miért.

Ő már tudta, hogy mi történt.

— Elkéstek! — mondotta komótosan egy öreg-
rendü ember. — Már a fészivel agyonvertük őket.
Mindakettőt Geczy Isvány tám eddig meg is nyúzta
őket...

Úz Bence megfordult, két füstös öklét fenyege-
tőleg felrázta az égre, majd meggörnyedt és sírt, mint
a záporosó...

Ilyen volt Uz Bence.

III.

— Szakadjon le a kezem, ha többet állatra emelem! — fogadkozott lelkiből otthon, de csak addig tartott a fogadalma, amíg a volt magyar főispán kiizent, hogy jön pávászni.

Április vége felé kezdi a dürgést a vadpáva, uriasan fajdkakas, Uz Bencén és rajtam kívül a világ legszerelmesebb madara. Halálos óráján is cseppen el a nyála az élvezettől annak, aki életében egyszer is volt pávászni. Csak makog az ember, de el nem tudja mondani, olyan nagy gyönyörűség. Nincs az az öreg ember, kinek a kellő időre fia ne születnék, ha csak egyszer is dürrögni látta a pávát, ezt a száraz ágon kinyílt gyönyörű hajnalvirágot. Az is igaz, hogy könnyebb a tevének a tű fokán átbújni, mint pávát löni. Nagy módja van annak. Uz Bencének azonban gyermekjáték, mert ő Európa legjobb pávavadásza. Ugy be tudja lopni magát, hogy akár a farkánál fogva le bírná húzni az ágról a pávát. A „belopáshoz“ tudni kell, hogy két része van a dürgésnek, mikor a páva „dürüszöl“ a szárnyával és „keceg“ a kéjtől a csőrével. Ilyenkor se nem lát, se nem hall, de pillanatokra megy a játék. Elég, ha a szem megmozdul, végleg elszáll a madár.

— Az idén tizenkettő van! — állít be egy nap hozzám Bence titokzatosan. — Leszünk-e társak?

Ketten szoktuk megrendezni a pávászásokat, ami a legjobb kereset ebben az időszakban. Bence előzőleg hetekig ül fenn a havason „tájékozódni“, s mire a dürgés ideje elkövetkezik, az ő hire-tudta nélkül még sóhajtani se tud a vadpáva. Aki fizet, az

lő, aki nem fizet, az nem lő. Ez már így van. Akinek nem tetszik, maradjon otthon. A romantika drága dolog.

Alig telik el Szentgyörgy napja, az első jelentkező a főispán. Kivénült grófféle, aki már se nem lát, se nem hall jól, egy kicsit reszket is a keze a sok politikától, de a pénze dögivel áll, s két-három fiatal fehérlépet mindig szokott hozni magával. Egyik sem a felesége, mert vén legény az ebadta, de talpig úr és igenigenkedves ember. Egy héttel azelőtt Bencével meg szokta beszélni a vadászatot, ami három napig tart. Azalatt a három nap alatt olyan dolgunk van, mint az anyánk ölében. Én, mint Uz Bence öccse szerepelek, aki most jött haza a katonaságtól, ezért nem látott eddig a főispány úr. Úgy is vagyok öltözve, mint Bence, tagjaimon jó feszülő fehér harisnya, bakkancs, zeke, sapka. A szállás már készen várja a nagyurat, s a tűz szépen lobog. Megelőző nap Uz Bence már meg is lőtte a vadpávát, amit a főispán meg fog lőni és nagy diadallal haza visz.

Nagy sáros autóval érkeztek az idén. Női vendégünk csak egy volt. (Hiába nehezek a gazdasági viszonyok.) De ez az egy osztán fehérlépet volt!

— A kuzénom! — mondotta a főispán, hogy tudjuk, kit tiszteljük.

— Az ecsém! — döfött felém Uz Bence hunyorítva, hogy az én jelenlétem is tisztázva legyen, de a nagyúr alig vett észre, hanem mindjárt a pávák után lelkendezett kissé németes kiejtéssel.

— Fan páva?

— Van kéröm, van, amennyit akar a méltóságos úr! — kutyálkodott Bence.

— Isteni itt! — csicseregte hegyesen a kisaszony is.

— Meghiszem azt! — gavallérkodott vele is Uz Bence. — Szökjél te! — riasztott rám. — Mútogasd meg a kúsasszonynak a házunk táját, amíg mi a főispány úrral egyet-mást megbeszélünk!

A „házunk tája“ ez a gyönyörű havasi világ volt. Érintetlen, szűz hó fehérlett még a sziklák árnyékában, pár lépésre pedig már ritka virágok nyílnak a tisztások zöld üdeségében. A fű most ütközik, távolabb patakok gyöngyöznek, a hatalmas szálfák finom borzongása, megfogja a szívet. Fehér és színes káprázatok lengenek át a fenyőszálak közt, mint tétova lelkek a magasban. A tisztaság néha úgy megcsendül, mint a megütött kristály. Jön az éjszaka. Az alkonyat sejtelve és némasága lassan ráereszkedik a világra. A madárka megbillen a fán és azt mondja: „Szerelem!“ A szép leány megborzong mellettem és rám néz. Olyan két szeme van, mint két fényes csillag. A szája harmatos. A teste... Istenem a teste!... és bánatosan megvakarom a fejemet. Rám azonban nem sok ügyet vet, csak liheg és gyönyörködik, virágot szakít, megbámulja a lehullott fenyőtobozt, a vad sziklák zordságát és hallgatja az erdők végtelen muzsikáját.

— Gyönyörű! — suttogja elragadtatva.

— Menjünk! — zavarom meg. — Itt a halál ideje. Megrettenve pillant rám. Fölnézek.

— A havason minden éjszaka meghalunk... Itt az álom a halál maga... Boldog, édes halál... Nem érzi, hogy már közeledik?... Vigyázzon, hogy mi lesz az utolsó gondolata, mielőtt elaludnék!...

— Miért? — döbben rám.

— ...Mert amilyen az első álma a havason, olyan lesz az egész élete.

Zavartan végig fürkészkéz.

— Maga nem paraszt!...

— Dehogyan nem! — kacagok fel jóízűen. — Ez az egyetlen tisztességes pálya a mai világban.

— Vezessen haza! — mondja elképedten a szép leány,

— Hol tekerögtök? — rivall rám Uz Bence. — Vágj egy kicsi fát, amíg én a vacsorát elkészítem,

A tűzrevaló fatörzsek ott hevernek, csak fel kell hasogatni. Mint az ezüst, úgy villan a fejsze a lángfényben. A leány nézi. Áll a fenyőtűz illatos füstjében. A kedvéért olyan máglyát rakok, hogy a felkavargó tűz az eget nyalja. A főispán is vidám, jókedvű. Száraz csontjai megtelnek erővel, egészséggel. Bence a száját nyalja örömeiben. Olyan vacsorát rittyent, hogy az ember az üdvösségit is odaadná érte. A kitűnő, nehéz boroktól a szemünk káprázik, s szárnyunk nő és úgy érezzük, mintha arany fényben a havasok felett lebegnénk.

Még Uz Bence is meghatódik. Előveszi a klánétát, hogy kiöntse a lelkét és ráül a tűz mellett egy csutakra.

— A pávanótát! — súgom neki.

És felbugyborékol a vad igézetben a gyönyörű nóta:

Hej páva, hej páva, császárné pávája,
Ha én páva volnék, jó reggel felkelnék,
Folyóvizre mennék, folyóvizet innám,
Szárnyaim csattogtatnám.
Fényes tollaimat szép leány felszedné,
Az ő édesinek kalapjába tenné,
Bokrétába kötné...

A szép leány ott ül velem szemben. Arca felparázslík, a szeme süt.

— Akarom látni a pávát! Ugy-e megmutatja?... Nem szabad meglőni! Ugy-e nem lövöd meg? — hizeleg a főispánnak.

Az öreg nagyúr arca elernyed. Gondolkodik. Szemei kialszanak, egész világról mond le. Szomorú, de mosolyog...

— Nem lövöm meg! Az első páva a tied!...

— Szép lesz az első álma a havason! — súgom óvatosan a drága leánynak...

Uz Bence csudálatos történeteket kezd a kék mókusról, mely a puskája csövére szökött az ágak közül, s amerre eltűnt, fénybeborította az erdőt...

Úgy hazudik, mintha könyvből olvasná.

Alig dereng még.

Ez a vadpáva ideje.

Uz Bence, a hidegtől félig megdermedt főispán, én az alvó szép leány füléhez hajlom és visszaszólitom ebbe a világba.

— Felkelt már a páva!

A tüzet eltakarjuk és néma csendben ülünk, hogy el ne ijesszük a gyönyörű madarat.

A hatalmas éjszaka lassan élni kezd.

Elsőnek a szalonkák kurrognak. A nedves hideg fehéren didereg a fák között.

— Jön! — suttogja Uz Bence, ki messziről megérzi a páva közeledését.

Mi csak szárnycsapásait halljuk, ahogy elhúz a tisztás fölött és leszáll kevélyen, hogy meginog alatta a fa. A kavargó sötétségben aranypor dereng, amerre elment.

— Ott van! — mutatja Uz Bence, kinek hiuz szeme átvág az éjszakán. — Már terítkezik.

Igen. Már kezdi a dürgést, az egy igaz szerelemnek gyönyörű játékát.

Megragadom a leány kezét és előreugrunk a bokrok fedezete alatt.

— Látja? — pihegem olyan halkán, mint a lehellet.

— Érzem! — suttogja vissza a szép leány és melegen, különösen megszorítja ujjaimat.

Szeretném láncra verni azt a pávát, hogy sohase röpjön el!

Állunk a bokor árnyékában. A leány melegen hozzám hajlik. Vagy én hajlottam hozzá? Már nem tudom. De jó így...

Pillantani se szabad, mert a madár elretten.

A páva beszél helyettünk. Szárnyait szétterjeszti és megkezdi táncát az ágon. Kék-arany fény dereng körülötte, mintha testéből sugárzanék ki. Szemei tü-

zelenk és megvilágítják a fölöttük levő himfoltot. A szép madártestet előnti a szerelem és csőre össze-
verődik az édes vágytól. Most nem lát, nem hall. Az
inger vörös káprázatában dermedezik. Most lehet
megközelíteni, de ha a pillanatot eltévesztjük, vége
mindennek. Előreugrunk. A szívünk dobog. Valami
történt velünk. A madár igézetébe kerültünk. Szédü-
lünk, mintha mi is aranyágon ingadoznánk a világ
fölött. Hiába küzdünk ellene, a mi ajkunkra is csó-
kok törnek fel és egymás szeméibe bolondulunk...

A madárjáték újra kezdődik. A fák hallgatják, a
csend vigyáz reánk. A belső fény átveri a mi tes-
tünket is és egymás karjaiban kivirágzunk. Forró a
nyelvünk és míg fölöttünk dübörög a madár, arcunk
eggyé olvad.

Szegény madár nem tud beszélni, de minden
tolla forró, s szerelmével megbüvöli az éjszakát. A
színek lánognak rajta és hatalmas ereje rázza a fát.
Feje előre nyúlik és rákiált az éjszakára, hogy soha
meg ne víradjon. Ugy állanak körülötte a szálegye-
nes fenyők, mint fekete gyertyák. A sziklák olyanok,
mint nehéz gondtól összeráncolt homlok.

Hirtelen a dürgés megszűnik.

Felrezenek. Mi történt? Félig lehunyt szemek-
kel lesem a madarat.

A vadpáva nem szállott el. Lehunyta szeméit,
pillanatig álmodik, de újabb vérhullám tolul a sze-
méibe és kiszalad az ág csúcsáig, elernyed, szét-
nyílt szájjal beleliheg az éjszakába. Körmei belevág-
nak az éhes vágytól a fa kérgébe.

Tudom, hogy most jön az utolsó roham, amelybe
vagy belehal, vagy boldog lesz...

Mi is érezzük...

Sietnünk kell, mielőtt az éjszaka fekete fala meg-
hasadna.

A madár szárnyai görcsbe rándulnak, szinte
dicsfény veszi körül, szintjátészó melle kidagad, a for-
róság előnti, tompa rikoltása feriad, mennyországot

IV.

A gróf jól fizetett. Amit tőle kaptunk, s a meglevő pénzünket összepótoltuk és Bencével felesben vettünk egy kicsiborjas tehenet. A tüdőcsúcshurutnak ugyanis a legelkeseredettebb ellensége a jó tej és egy-egy pohárka vasasbor. A tehéntartás nem került semmibe. Van elég fű az erdőn, ott hadd egyék a tehén. Ha pedig szomjas, ott van a patak, ihatik. Nehány liter borunk is volt, amit a főispán hagyott ajándékba a vadpáva vadászat után, de fenyőszurommal lepecsételtük, hogy egyik se nyúlhasson hozzá. Nem telt el két nap, hát látom, hogy Bence szomorú, a feje fonnyadtan lóg, szótalan és mogorva, fekszik a vackon.

— Neked ugyanbiza mi a bajod? — ijedek meg.

Hogy én hagyjak neki békét, s bár sohase látott volna, aszongya.

— Miért te?

— Mert elkaptam magától a szárazbetegséget, — morog vissza mérgesen.

— Ejnye be jól tetted, — kacagok fel, mert olyan tüdeje volt neki, mint a marhának. — S most mit csinálsz? — kérdezem.

— Kénytelen vagyok kúrát tartani! — aszondja.

Abban a pillanatban megvilágosodott az értelmem, mintha kinyilatkoztatásban részesültem volna.

— Te hozzá nyúltál a borhoz!

Nézzem meg, hogy a pecsét érintetlen az évegen, vágja vissza.

Úgy is volt. Pecsétéstől leütötte mind a négy üveg nyakát, s ami borunk volt, egy leültében mind megitta.

— Jaj, hogy sülj meg az akasztófán! — káromkodok rá, de nem vette rossz néven.

— Hónap meghozom a bort! — nyugtatott meg.

Meg is hozta. Még az ágyban voltam, mikor elment és már estefelé szuszogott fel a hegyen a fájjin borral.

— Ember vagy Bence! — dicsérem meg.

— Én a! — feleli titokzatosan, s a szeme valahogy nem állott jól. Ebből sejtettem, hogy baj van, valami történt, de csak este a fejéskor tudtam meg, hogy a borjut eladta az anyja alól, s annak az árából vette a vasas bort.

— Egye fene! — gondoltam, s a sajtárral leülök a tehén alá, hogy megfejjem. A tehén túrte, hogy megmossam a tőgyit, de mikor húzni kezdem a csicsit, úgy vágott szájba a ganyés farkával, hogy a szemem zöldet-vereset látott. Félóráig elkinlódtam vele, de semmiletteképpen nem adta le a tejet. Hol ő rugott fel engem, hol én rugtam meg őt. Bence is odakerült. Szidtam, mint a bokrot.

— No te hóhérkötelire való, most mit csináljunk?

A tudománya őt is cserben hagyta. Igen csendesen viselkedett azonban, mert érezte, hogy ő a hibás.

— Hó! — bögött reá a tehénre — s a nadrágszíjjával felkötötte a tehén farkát. Vékony magyarófa pálcával jól elnégyelte, de mind nem használt semmit. Borju nélkül nem tejtelt a tehén.

— Meg kell, hogy szopd Bence, mintha te volnál a borja! — jut eszembe a mentő gondolat. — Én bekötöm a tehén szemeit, hogy ne lásson, s higyje, hogy te igazán borju vagy.

Bence elejinte megdöbbsent és kellemetlen véleményyt nyilvánított rólam, ide-oda elküldött, de erkölcsi erővel rákényszeríttem, hogy letérdeljen a tehén alá. Hát szitta is Bence tőle telhetőleg a tehén fityegőit, de a tej csak nem akart megindulni, akár-hogy változtatta a módszert.

-- Nem jó! — mondotta elkeseredve.

— Csak a hegyit próbáld! — tanítottam, de nem ment azzal se semmire.

— Hegyig, tövig, nem ér sömmit! — mérgelődött Bence, mialatt én a tehenet vakartam és csitítottam, hogy nyugodtan álljon.

Közben szépen alkonyodott.

Akkor jut eszembe, hogy mit szokott olyankor csinálni e borju, ha az anyja renitenskedik. Jót szokott döfni a buksijával a tehen tőgyin.

— Tiszta igaz! — hagyta helybe Bence is.

Előzetes megbeszélés után eszerint kezdettem irányítani a műveletet. Mikor egyideig Bence a szájában morzsolgatta a tehen tejelő-szervit, kiadtam a jelszót:

— Üsd fel Bence!

Bence nagyot döfött a tehenen, de az állat úgy szájon rugta a következő pillanatban, hogy három fogát menten lenyelte. Félholtan húztam ki alóla.

Valahogy magához tért, de a baj ezután következett. Bence nem tudott kemény ételt enni. Csak folyadékot. Egyetlen folyadékunk pedig csak a bor volt, s ő pár nap alatt be is szopogatta az egész borju árát. Tej hiányában én is kénytelen voltam a tüdőcsúcshurut-kura második részét megkezdeni, a bor kúrát, de alig nyalintottam bele, nem volt mit innunk. A kicsi a sokat kívánta. Pénzünk pedig nem volt.

Sehogy sem volt jó a helyzetünk.

— Most már se tej, se bor! — panaszkodtam.

Szomoruan ültünk esténként a tűz mellett. Alig pár lépésre tőlünk, békésen kérődzött a tehen, de már mindketten gyűlöltük és levettük a kezünket róla.

Második nap, mikor a legjobban szomjaztunk, előállott Bence a tervvel.

— Tudja mit, urfi!

— Mi a te? — pillantok át a tűzön.

— Adjuk el a tehenet, s az árából vegyünk egy hordó bort, hogy a kúra ne szenvedjen hiányt!

— Mondasz valamit!

Bence gyorsan lebonyolította az üzletet. Székre rakatta a hordó bort és kihozatta a kalyibához. Mindent kifizetett a tehen árából, még maradt is husz lej, ami a Bencéé tett a sok fáradságért.

A hordót elhelyeztük, hogy semmi baj, bántódás ne érje, megcsapoltuk, kóistolót eresztettünk belőle és rendkívül nyugodtak voltunk.

Jó küküllőmenti, erős, aromás borocska volt. Pompásan csúszott.

— Emmá portéka! — törölte a száját a kezehátával Bence is.

— Tiszta orvosság! — örvendeztem én is neki.

A tehen — mintha sohase lett volna tehenünk, eszünkbe se jutott. Egyetlen egyszer tréfáltam Bencével.

— Ez már nem rugja ki a fogadat, ha alája fekszel, úgy-e?

Azért hamar földhöz vert mindakettőnket. Úgy megrészegeedtünk, hogy fordítva feküdtünk az első éjjel az ágyba.

Bencének jött meg hamarabb az esze.

— Nem csináljuk jól urfi, — magyarázta még ködös fejjel másnap. — Ha így haladunk, hamar a végire járunk a bornak, s miből veszünk újjat!... Azért azt gondoltam, hogy aki inni akar, az fizesse is meg a részjt. Mondjuk ki, hogy egy liternek az ára husz lej. Én es adok husz lejt, ha innya akarok, az urfi es ad husz lejt, ha innya akar, s a végin esment összetesszük a pénzünket, s új hordó bort veszünk.

— Táltos vagy Bence! — örvendettem meg.

Bence nem sokat teketóriázott, hanem benyúlt a lajbizsebbe, s az orrom elé tartotta a husz lejt, ami a borvásár után a tehen árából megmaradt volt.

— Kérök egy liter bort! — mondotta kedvesen.

Hogyne adtam volna. A pénzt becsúsztottam az én lábizsebembe, s kimértem neki az italt.

Ülök le melléje, s hát meg se akar kínálni.

— Miféle ember vagy! — szégyenítem meg végül is. — Meg se kínárod a kedves barátodat?

— Akinek nincs pénze, az ne igyék! — böcsködik Bence.

— Hát e mi a szemedvilága? — nyúlok be a lábizsebembe büszkén, s veszem elé a husz lejt, amit az előbb kaptam Bencétől.

— Ammá más! — adta be a derekát, s nekem is kimérte a liter bort.

— Többet aztán ki se tudtunk teljesen józanoszni. Hol Bence adott át nekem husz lejt, hol én neki.

Végre a hordó bor elfogyott.

— Nincs semmi baj! — vigasztalt Bence. — Veszünk mást. Esmént összetesszük a pénzt, mert ingyen egyikünk se ivott.

— Ördögöd van Bence! — vidúltam fel magam is.

Másnap keressük a pénzt, de nincs több husz lejtünknel.

Csak két napi alvás után tudtuk megérteni, hogy ugyanazt a husz lejt cserélgettük.

Uz Bence mérgiben fogta a fejszét és darabokra vágta az üres hordót, nekem pedig célozgat, hogy akinek nincs pénze, az ne legyen beteg.

V.

Igy éldegéltünk csendben, szépen, kedvesen. A téhen helyett szereztünk egy kétesztendős üszőt, s egy fejős kecskét. Boldogok, elégedettek voltunk, mert nem láttunk embert. Minden jó lett volna, csak szerelem ne lett volna. A tavasz se hagyott békét. Már jól benne voltunk májusban, mikor megkezdődött a furcsa világ a havason. Valami névtelen, zavaros, szomjas vágy kezdett gyötörni mindent. Még a fák is érezték. Szél se rezdült és mégse birtak nyugodtan állani a földben, ingadoztak, szédültek, ropogtak, s az új levelek egyszerre nagy, zöld lángot vetettek fölöttünk és a rohanó nedvek lecsöpögtek a rügyek hegyéről. A föld maga is ásított és nyugtalanító szavak törtek fel belőle. A kecskénk tőgye úgy megduzzadt, hogy alig tudott lépni miatta, szürke szakállá pedig gyönyörüségtől reszketett, amikor belemegegett a Bence arcába:

— M-e-e!

— Kellesz a fenének! — tréfált vissza Bence a kecskének, amely úgy nézett rá, mint egy megvényt, de javíthatatlan francia tanár, s aztán kényesen harapdálta a kinyílt kökénybokrok fehér virágait.

A fenyőfák üde, harmatos, ízes zöld bojtokat újítottak, oldalukon lecsurgott a szintelen szurok, s az ágakra szállott madárcák elvakultan daloltak, elbódulásukban ragyogó ködnek látták a világot és csak cernalábacskaikat emelgették, úgy égette a fákon végig reszkető forró inger, amelytől kigyulladt kis testük és tollazatuk színesen fényleni kezdett. Kicsi fészket és boldogságot láttak álmukban, amelytől estére fá-

radtak lettek, mintha szép angyal ülne a hátukon. Az is ült, akárki akármit mond.

Amelyik állat a friss fűbe harapott, annak vége volt.

Maga a vaddisznó is elveszítette az eszét. Tajtékzó agyarral hosszú sebet szántott a földben, amerre elrohant és olyan dühösen túrta bele magát a tavaszi vizektől puha földbe, mintha az öreg föld szívét akarná kiharapni.

Éjszaka bögések, nyögések verték fel az erdőt. A féktelen állattestek tomboltak. Az őzbakok, szarvasbikák homloka sötött és nagy csattanással verték hozzá a fatörzsekhez.

Az újuló, szép világban Bencével teljesen leromlottunk. Kedvetlenek, szerencsétlenek voltunk, mert nem birtunk a szívünkkel. Olyan szerelmesek voltunk mindaketten, mint a vadpáva. Uz Bence az ő szeretőjébe, én az enyémbé. Hát éppen a faágra nem másztunk dűrögni, de még a lábújjunk is fáj a szép tavaszi esőktől, s a szájunk sötött a forró édességtől. Mit mondjak? Nem is ember, aki nem szerelmes! Egyelőre azonban csak az üres levegőt ölelgettük, s éjszakánkint nyögtünk a vackon. Bence még a likas bocskora orrába is virágot szűrt, én csak komoran néztem a tüzet, fene nehéz álmokat láttam, s mindaketten csak szédelegtünk a hives fenyőlevegőn. Akárhogy kínlódtunk, a tiz parancsolatot muszáj volt megtartani, de sokat beszélgettünk ellene — Isten bűnünkül ne vegye! Akkor az egyszer senkit nem irigyeltem, csak a megcsendesedett vénembereket, akiknek olyan ájtatos a teste, mint a hideg, szintelen pityóka.

Egyik, ilyen nehéz este aszondja Uz Bence:

— No urfi! Holnaptól felmondom a szállást!

— Azt mért? — ijedek meg.

— Mert hát, — tudja — házasodom... aszszonyt hozok... Többet egyetsem kínlódom!...

— Könnyű neked Bence! — sóhajtok rá.

— Az! — mondja ő boldogan.

Hogy így a nagyján túl volt, ismét meleg, nyugodt, közvetlen lett.

— Egy kicsi pénzem volna reá. Három esztenedeje gyűjtöttem . . .

Faóduban tartogatta a pénzét, de soha meg nem számolta. Amit kapott, azt hozzátette, s el nem vett volna belőle egyetlen lejt a világ sűrű kincsiért se.

— Eddig sokezör kell, hogy legyen! — vallotta be. — Mind bángó, ami van! — böcsködött. — Megbir egy fehérnépet.

— Az meg! — irigykedtem. — Boldog lehet Emre Julis! . . .

— Én es úgy vélekedem!

— Mikor láttad utoljára?

— Karácsonykor. Azóta nem voltam a faluban. Akkor es háztűznézőbe mentem.

— S megegyeztetek?

— Mü nem!

— A hogy lehet?

— Az úgy, hogy cudar időben, méteres hóban indultam. Szinte megvett az istenhidege. Szépaszó pataknál hóviharba kerültem. Hétszer ástam ki magamot a fúvásokból. Kicsi tartotta, hogy ott nem veszem. A faluba négykézláb másztam bé, úgy elgyöngültem. Csak éppen annyi erőm volt, hogy megkapartam a Julisék ajtaját, mint a kutya. Reaültettek a kanapéra, s én ott abba a hejbe úgy elaludtam, hogy másnap es hiába rázták. Éppen a vecseryén voltak, mikor felébredtem. Én biza úgy megszégyeltem magamat, hogy meg se vártam, mig hazajönnek a templomból, hanem fogtam a fészit, s szépen visszajöttem a havasra . . .

Jóízűen elkacagtuk az Uz Bence háztűznézőjét, szépen hévizálgattunk a tűz mellett. A fene evett meg, ahogy dicsérgette Emre Julist.

— Hogy az milyen fehérnép! — cicomázta szép szóval. — Akarmelyik legént a sarkához veri. Az

olyant pedig, mint az úrfi — nézett le kedvesen — a szelivel elüti.

— Mikor ismerkedtetek meg?

— Juhokat nyírtunk együtt. Ő ült az egyik juhon, én a másik juhon, de inkább egymást néztük... Mondom asztán neki, hogy: „Szeretlek Julis!“... Erre mérgesen reavágott a megnyírt juhra: „Prücs Isten hirivel!"; de a juh nem mozdult. Úgy rea talált ülni szerelmiben, hogy a juh megdőglött alatta... Ebből már tudtam, hogy ő az enyim!

— Ne kínozz, Bence! — sóhajtottam; mert — hej szép dolog ez a nagy szerelem! Hát amikor megtudtam, hogy milyen tömött dereka, vastag, rózsaszín karja, haragos-piros arcája van!... Ahogy Uz Bence lelkesen és tüzesen kifejezte: „Szép nagy bihalfehérnép!“

— Ha erre a tűzre reaülne ne — mutatott hasonlatképpen a tűzünkre — egy-leültiben úgy előtaná, hogy semmi sem maradna belőle! Akkora!... Az a!... Egy szikra sem maradna elevenen!... Hát a két mejje! Mint két fújtató.

— Jaj te! — irigykedtem, ami láthatólag jól esett Bencének.

A féléccakát így beszélgettük át. Ő boldog volt, én szenvedtem.

Alig pirkadt, már megkezdette a vőlegényi öltözködést. A jéghideg patakban tetőtől-talpig megfürdött. Félesztendei korom volt rajta a sok tűz mellett hálástól. Éppen akkor szenderedtem el jóízűen, mikor nagynehezen megállott felettem.

— Úrfi! Nem adna egy mennyegzői lábravalót kölcsön?

Valahogy tisztességesen felöltöztettem. Az igaz, hogy egy kicsit ganyés volt a harisnya, de a csizmát szőrös bőrből újra talpalta, s a likas sapkát kevélyen félretaszította. Az is igaz, hogy egyetlen inge a hátán végig volt hasadva, de az úgy sem látszik, s éppen azért házasodik, hogy legyen, aki megvarja.

Engem megtett örömapának, mert se apja, se anyja nem volt, s ragyogva fűttenett a két szelidített rókájának.

— Kucu ne!

Szavamat ne feledjem, mióta a kutyáját megették a farkasok, kutya helyett két szelidített rókát tartott, mert a kutya után adót kell fizetni, a rókáért nem. A két róka mindjárt elő is bújt a likból nagyálmosan.

— Mehetünk! — mondotta nekik büszkén.

— Hova mécc bolond! — kiáltok rá mérgesen.

— Ilyen árvizhajtott, mocskos kalibába akarod hozni az asszonyt? Kicsit legalább szedjük rendbe!

— Tiszta igaz! — örvendett, hogy figyelmeztettem.

Nem hiába mondják, hogy sok kéz még a hajba is jó, mert ketten hamar kidisztítottuk a „palotát”. Nyírágseprűvel kisépértük, a nászágyba friss fűvet kaszáltunk, az oldalát, ahol likas volt, betömtük mohával, a borzas, vedlett tetejét teljesen béborítottuk fenyőbojttal, a tűz mejjéket összetakarítottuk, a száraz marhatrágyát jómessze rugdostuk, s ahova lehetett, még virágot is tettünk. Igazi szerelemnek való, kívánatos hely lett belőle.

— Ha az asszon itt meg nem szokik, sehosem! — üsmerte el Bence is.

Később, — mikor összehúzott szemmel mégegy-szer körülnézett — mégis talált igazítani valót. A tűzhelyet eltakarította, a felette álló fa kormos, szürke, száraz ágait levágta és alája virágból tett tüzet. Azt úgy kell elképzelni, hogy langveres virágokat nyitó ágakat vágott vadrózsa bokrokról, vadalmafáról, miről, s azokat tűz alakjában nagy fifikával összerakta. A teste nem, de a szive melegedett mellette az embernek. Szinte piros füstöt lehel, ahogy nézte az ember.

— Nagy hóhér vagy! — mondtam kedvesen Bencének, aki tündöklött a belső izgalomtól, s még

fölebe két ágas fát szúrt, mintha a puliszkafőző üstöcskének akarna villát támasztani. Igende az ágasfa is felül virágos volt. Erre fúkosarat kötött. Ez volt az üstöcske, amely szépen csüngött a virágtűz felett. Mikor ez is megvolt, megfutamodott... Egyszer csak látom, hogy mászik fel egy fán ügyesen, mint a mókus, s hát hozza is mindjárt a madárfészket, amelyben hat édes madárfiu tátogott... Kiméletesen elhelyezte őket a fű-üstöcskében és szárazon azt mondta nekem:

— Mire visszajövök, az anyjok is odaszokik!

Még csak a „ház“ ormára tűzött csokkrétát, s azal újból füttyentett a két veres rókának, megilletődött arccal, kicsit nedves szemekkel elbúcsúzott és megindult lefelé az oldalon...

Néztem, néztem, hosszan, sajtó szívvel, meleg szemekkel... Alakja megnőtt, ragyogott a napfényben, minden lépésére megingott a virágos mező és Uz Bence minden pillanatban kisebb lett a távolságtól, aztán eltűnt, mintha a piros és kék virágok tükös vize nyelte volna el.

— — — — —

Egész napom nem ért semmit. Kedvetlenül koslattam az erdőben, mint egy tüdővésztes, száraz medve. Akárki csinálta az életet, rosszul csinálta. Azonkívül hajléktalan is voltam. A megszokott, kedves kalibából ki kellett költözködnöm. Úthetnék össze hamar új hajlékot magamnak, vagy átköltözhetném a túlsó oldalba Udó Mártonhoz is, de minek? Nincs értelme. Affene egye meg ezt az Uz Bencét, hogy éppen most kellett megbolondulnia!... Milyen szépen megvöltünk együtt!... Legjobb lesz, ha végleg hazamegyek. Az is csak reggel lehet, mert ma örömapa vagyok, afféle erdei násznagy. Valami ajándékkal is kedveskednem kellene, de mivel?... Neki hagyom a mennyegzői gatyát. Ez kissé megnyugtatta a lelkiismeretemet... Az emlékeknek szép emlék.

Délután mégis azt gondoltam, hogy egyet-mást

összeszedek. Javában nyújtogatom a nyakam a ház előtt, s nézegetek céltalanúl a távolba, mikor egyszer csak látom, hogy jön Uz Bence felfelé, de egyedül, de szomorúan.

— Hijnye! — döbbenek meg.

A két róka az erdő szélén hozzácsatlakozott lihegve. Azokat még meg is rugta. Ebből láttam, hogy nagy lehet a baj.

Mikor hozzám ért, úgy tett, mintha nem is látna.

— No? — biztatom.

— Baj van! — morogja vissza.

— A fehérszék?... Julis?...

— Ó! — bátorodik fel Bence.

— Ejnye! — érzékenyülök el. — Mi történt?

Uz Bence csak a földet nézte.

— Má *nagyon van*...

Kicsit muszáj volt kacagni.

— Ilyen hamar?

— Rendes üdülő! — védte még most is a fehérszék becsületit Bence.

— A hogy lehet? — hergetem.

— Az úgy — (kicsit remegett a hangja) — hogy még a télen férjhez ment Tibód Ferihez... Éppen a gyermököt várják.

— S te nem tudtad?

— Honnan tudtam volna, — morcoskodott. —

Egész télen nem voltam lenn a faluban... csak amikor háztűznézőbe voltam... Akkor es elaludtam...

Nem mertem szólani, olyan csúful nézett Uz Bence. Egy kicsit még lógatta a fejét, majd visszaöltözött sőhajtozva a miesnapigúnyjába, amitől mintha valamennyire megkönnyebbült volna, de azért a virágokat mérgesen hányta ki a kalyibából. A torokmon jászolt a kacagás, de elfojtottam, s csak vártam, hogy mi lesz. A munkától mindinkább megdühödött. A virágpukétot már fegyverrel lőtte le a szálkás ormárol. Cseres arca megnyúlt a belső kínoktól, tekintete elködösödött. A puskát eldobta és fejszét

ragadott. Ráemelte a virág-tűzre, hogy madárfészkes-
től szétüsse. Hirtelen azonban megtorpant . . . Amig
pillanatig gondolkodott, az anyamadár kétségbeeset-
ten csapkodott a feje körül . . . Az ember elgyengült,
a fejsze kiesett a kezéből és csak nézte, nézte, resz-
ketve a szép virágtűzet. Észrevétlen a vállára tettem
a kezemet.

— Ugy-e, te most is szereted, Bence?

— Mit csináljak! — mondotta alig hallhatóan
és a könny elöntötte szemeit.

Akkor kezdett alászállani a nap az erdőn.

VI.

Uz Bencét szomorúságában is irigyeltem. Könnyü neki. Ő legalább tudja hányadán van, de mi lesz velem.

— Majd elvállik! — vigasztalt testvériesen Bence, aki közben magához tért a lelki bánatból.

Én annál jobban elszomorodtam. Nem tudtam nyúgodni a havason, haza kellett mennem, hogy legalább lássam Ilonkát.

Hát láttam is, bár sohase láttam volna! A szemem láttára csókolta meg Bándi Laji, s ő „szégyenletében“ még bejebb bújt a legénybe.

Uz Bence, mint jótestvér, teljesen átérezte helyzetemet, de ahelyett, hogy vigasztalt volna, még szidott is.

— Úgy kell magának, urfi, mert minden leánba belébolondul, akinek egyszer beléült a meleg helyibe. Érteni kell a fehérnéphez!... Nézze meg, én csak egyet füttyentek, s úgy jönnek utánam a szebbnél-szebb leányok, mint a tejtől részeg malacok az anyjuk után. Igende én erre csak aszondom: „Hadd el te!“ s úgy menyek el köztük kevélyen, hogy hasad meg a szüvik... Ott hadd hasadjon!...

— Jaj, Bence! — ejtettem bele szomorúságomban orromat a tűzbe, amely mellett szokott esti emésztésünket végeztük. Bence azonban dicsekedett tovább:

— Vette-e észre, hogy akármerre menjek az erdőben, a vadgalambok mind körülöttem csapkodnak. Nekem az az első dolgom, hogy amilyen szorosan lehet, összeszorítsam a lábaimat, nehogy köztük valamelyik átrepüljön, mert akkor neköm végem van.

— Miért, te? — elevenedem meg a furcsa beszédre.

— Kicsit tud maga, urfi! — nézett le Benci. — Hát nem tanulta egyik oskolában sem, hogy a leány galambképiben kísérti meg a legényt? ... Ha a lába között átrepülhet, akkor vége szegénynek, mert úgy jár, mint maga ...

— Óh bár átrepülne! — hittem neki.

— Bolond libból bolond szél fú! — nézett kedvesen, de már ő is belátta, hogy segítenie kell rajtam.

— Van annak orvossága! — biztatott.

— Mi te? — eszénkedtem mohón.

— Hát a harmat.

— A harmat?

— Az, — komolyodott el. — Nagy dolog a harmat, mert az égből ered. Az ég, s a föld együtt csinálja. Ez termékenyíti meg a földet, s a sziveket. Ha a leán homlokát, szemét ezzel a szedett harmattal megmossuk, soha az életben mást nem lát. De hajnalban kell szedni. Tán még hatásosabb — az inggel szedett harmat. Olyan inggel, amelyik egy napig volt magán.

— Hiszi az ördög, te!

— Akkor nyavalyogjon tovább! — sértődött meg Bence.

Hajnalban mégis felvert.

— Elé az inget, urfi!

Akarat nélkül követtem a tanácsát, s lehajoltam, hogy a fűről mártogassam fel a bő harmatot, de Bence rám kiáltott.

— Hó! Teljesön gúnya nélkül kell szedni!

Az Isten hidege vett meg, dideregtem, kékültem, a fogam vacogott, de Bence mondatta a miatyánkot, utasítva, hogy minden szóra hozzá kell értetni a virágokhoz az inget.

Végre elkészültem. Az ing nehéz volt az ezüstös harmattól. Ki lehetett volna csavarni.

— Má most — ragyogott az elégteléstől. — Az

ing elejéből, ott, ahol a szive van, hasítson ki egy akkora darabot, mint amekkora a leán homloka, — hogy egyebet ne mondjak!

Megtörtént.

— Most pedig az inget vegye fel, de ügyeljen, hogy egy csepp nem sok, annyi se cseppenjen le.

Szöktem ki a bőrömből az istentelen havasi priznic miatt, a gatyá lobogott rajtam a didergéstől, az orrom veresen lógott bele a gyönyörű kilátásba, s Bencét szerettem volna szájon vágni, de ő mint egy jószág édesanya kúrálgatott.

— Erőz-e még valamit a szerelemből?

Érzett a kutya füle semmit az egy hidegen kívül, de a becsületet már nem hagyhattam. Azért feltorzítottam arcomat a szomorú, esőre álló égre, s azt mondtam:

— Ne juttasd eszembe Bence, ha Istened van!...

— Akkor induljon! — taszított meg szeliden — de nem úgy! Nem jól van! Az ingdarabot két ujjal tartsa maga előtt!

Tehetetlenül mentem tíz lépést és meghatottan visszafordultam, hogy szóljak neki: „Te nem kisérsz el, Bence?” — hát Bence úgy röhög, hogy a rázkódástól mozog alatta a föld.

Erre aztán megharagudtam, s a harmatos ingdarabot benyomtam a foga közé.

— Tedd bolonddá apádat!

— Mindent elrontott! — szidott Uz Bence, mikor kissé magamhoz tértem a tűz mellett, de többet nem erőltetett. Hagyta, hogy szenvedjek.

Három napig szédelegtem a fák közt, vagy megálltam a patak mellett, téptem, csókoltam a vadvirágot és dobáltam bele a patakvizbe, mert eszembe jutott, hogy a görög mitológia szerint a tengerbe dobott rózsából született Aphrodite, s nem adtam volna semmiért, ha csak egy ölelésre való leány is születik az én vadrózsámból. Hiába legeltem le azonban az egész bokrot, mint a kecske, az én rózsáimból a

Bence jóízű röhögésein kívül semmi sem született. Mikor amiatt, s keserőségemben megakartam ölni, jóindulatulag figyelmeztetett:

— Veszedelmes dolog a virággal jádzani!

— Miért, te?

A kíváncsisággal mindig le tudott venni a lábamról. Két denevérfüle is a szája elé hajlott a nagy titkolózástól, mikor megsúgta:

— ... mert aki egy rózsabimbót leszakít, az fiat szűl!

— En-e, vagy a rózsabimbó? — kacagtam fel, de Bence nem derült kedvre.

— Azt sohasem lehet tudni! — sejtelmeskedett. — Volt nekem egy öreg kancám, de olyan öreg, hogy a lába akadt össze. Ez es leharapott egy rózsabimbót, s olyan csitkót vetett tőle, hogy aki látta, nyerített örömben.

Tőle tudtam meg, hogy a virág „lélekrejtő“.

Vannak ilyen lélekrejtő dolgok. Ilyen a tölgyvessző, amit ha levágnak, vérzik, a gyümölcs, különösen az alma, amit nem tanácsos fehérnépnek megenni, némely erdei bogyó, a szőlőszem, a fuszujka, bors és falevél.

— De olyan semmi sincs, mintha az embernek a szívit a szeretője megszagolja! — állítja Bence. — Ettől úgy megbolondul, hogy még öregkorában sem tudja lerázni a férfiember magáról.

— Hiszenha annyira juthatnék, szívesen elhinném én neked! — sóhajtottam Bencének, akinek a lelke egészen megesett rajtam.

Megpróbált velem mindent. Mikor aludtam, megöntözött langyos lótejvel, kőből ütött tüzet tett a fejemhez, lehulló csillag útjába állított, megfüstölt medvetrágyával, faóduba állított, mint egy szentszobrot, olyan füvet rágatott velem, amit kígyó hozott a szájában; de semmi sem használt. Én csak hervadoztam, szomorkodtam, a szerelem ette a szívemet. Egy hét múlva azt hittem, hogy olyan vagyok, mint

egy büszke, de szép haldokló virág, amelynek kelyhével a halál harangoz, de mikor Bencét megkérdeztem, illő tiszteletadás után így nyilatkozott:

— Hisze' gölöhösnek elég gölöhös!

A beteg ember szereti a részvétet, szememben titkolt könnyekkel így unszoltam Bencét.

— De mégis! Mond Bence fiam! Mégis, milyen az... az... arcom?...

Bence előbb rámerkelt az arcomra, — amelyet magamban haldokló virágharanghoz hasonlítottam, — tekint egyet a fején s így szóla:

— Én biza nem nezem az arcát!

— És te miért nem nézed? — fájdalmaskodtam.

— Mert jön, hogy reaköpjem!...

— Jaj az anyád... vetett volna kis korodban párnát a szájadra! — dühödtem fel, de Bencére nem lehetett haragudni.

— Meg van maga rontva, úrfi! — mondotta komoran.

— Én eléggé meg!

— Bizonyosan meg! — töprengett.

— Azt te honnan tudod? — kérdeztem, csak-hogy szóljak valamit.

— Voltam én es így — jutott az eszébe. — Mikor születtem, nem tudtam szopni, mert a fejemet mindig elrántották a cicstől. El voltam „kötve“ tőle... Maga el „el van kötve“ attól a leántól, de egyszerű az orvossága, — vidámodott meg és mint a jó doktor kérdezősködött:

— Ugy-e éjjel nyomást érez a mejjiben?

— De még milyent! — sóhajtottam.

— Tudtam! — kurjantott örömeiben. — Elé hamar a kacrot!

Kicsit megijedtem, de Bencével nem lehetett el-lenkezni.

— Vegye a balkezibe! — kommandérozott.

Megtörtént.

— Most hirtelen vágja el a lábravalója madzagját!

Úgy rám kiáltott, hogy önkéntelen megtettem.

Úgy-e, hogy megkönnyebbült? — örvendezett tiszta szivéből.

Kacagnom kellett, ha akartam, ha nem, mire Bence megvigasztalódva figyelmeztetett:

— Aztán többet efféle elé ne forduljon!

Másnap egy vénasszony Ilonkától levelet hozott, amíg Bence „dolog után” tekergett az erdőn, s ebben meg volt írva, hogy „Az nem úgy volt Jóska, ahogy maga látta, mert én Bélával nem vagyok úgy, s az én szerelmem nem ojjan...”

Életemben olyan kedvem nem volt, mint azon a napon. Alig vártam, hogy Bence előkerüljön, s kitálaljam neki a dolgot.

— Hova az ördög maga nem mehet, vénasszonyt küld maga helyett! — szentenciázott, de ki törődött ilyen helyzetben az ő morcosságával. Boldog voltam és ujjongtam.

— Mégis jó volt, látod-e, a rózsát a vízbe hányni?

— Ammég megválnék! — Ellenkezett, de számba se vettem:

— Mondj bolond, mondj.

Szaladtam a patakhoz és énekelve, két kézzel szórtam a vadrózsa szírmokat a patak habjai közé.

Nem telt bele egy hét, sóért, borsért, miegymásért Bence begyalogolt a faluba. Nagy, meleg, ujjongó levelet küldtem tőle és minden pillanatban felszaladtam a hegy tetejére, hogy lássam: jön-e.

Jönni jött, de egy lépéssel sem sietett jobban, mint rendesen.

Elébe szaladtam.

— Odaadtad-e a levelemet?

— Nem es ettem meg! — mormogta.

— S mit válaszolt?

— Ő semmit.

Meghökkenem.

— Nem volt ideje? — reménykedtem.

— Egy leánynak mikor nincs ideje effélire! —
nézett le Bence.

Elfehédtem és nem mertem kérdezősködni.
Bence szemrehányólag nézett rám.

— Úgy-e mondtam, nem jó a rózsát a vízbe
hányni?...

Ekkor láttam először sirni Uz Bencét...

És ez az utolsó, szentséges babonája meggyó-
gyított...

VII.

Aki a havason akar élni, annak egyetmást meg kell tanulnia. Nem elég csak sétálni a fák között, s a szeretőnkre gondolni, mert amellet felkopik az állunk. A dologgal baj van. A vadászat kicsit segít. Halász, vadász, madarász, üres tarisznyába kotorász. Úz Bence, meg én, — mint igenértelmes emberek, — azért elhatároztuk, hogy rendes foglalkozás után nézünk. A pénzt nem lehet lerázni a fáról, mint a kotyós vackort. A tűz mellett töprengtünk, hogy mit kéne csinálni. Semmi úgy meg nem világítja az értelmet, mint az erdei tűz. Mi is hamar létrejöttünk.

— Fenyővizet főzünk! — szökött fel örömmel Bence.

— Azt mi a nanyád térgyiből? — kételkedtem.

— Borsikából.

— Abból szokás — fumigáltam hitetlenül az eszmét, — de hol a borsika májusban. Tc is télben epret szeretnél enni!

— Jöjösze! — fogta meg a kezem titokzatosan.

Bévezetett a sűrűbe, s egy fenyőcsoport között reátoppintott a lábával a földre.

— Itt vannak a hordók!

— Neked hol az eszed? — hitetlenkedtem, mert eszembe jutott, hogy a tavaly egy hordó száraz juh-ganyét adott el fenyőbors helyett a szeredai szeszgyárnak.

— Úgy kitakarítottam volt az erdőt a ganyétól — beszélte nekem kacagva, — hogy magának egy béfaló falást se hagytam.

Ami azonban a földbe ásott hordóban a lábunk

alatt készülgetett, valódi, jó borsika volt. Két véka rozslisztet is kevert közibe Bence, mikor elvermelte, hogy jobban eressen.

— Most már csak üst kéne! — vakarta a fejét, de másnap azt is szerzett. Ő tudja honnan.

Olyan marhák voltunk, hogy a főzéshez csak este fogtunk hozzá, mikor a tűz messzire látszik. Hiába, a tiltott dolgot az ember csak este meri csinálni. Tüzet pedig kettőt is raktunk. Egyet az üst alá, egyet lámpának, hogy valamit lássunk is.

A pálinkafőzésnek „módja” van. Érteni kell hozzá. Csendes, lassu tüzet szabad alá tenni, hogy oda ne süljön és meg ne kozmásodjék a drága ital. Amig felmelegedik, kavargatni is kell. Aztán rájön az üstre a sisak, amit agyaggal légmentesen meg is tapasztottunk. Végül szivarozva vártuk, hogy „meginduljon” a pálinka. Közben hűtögettük az üst kacsaringós csövit hideg patakvízzel. Így kell először a „nagyolást” elvégezni, azután jön a „tisztálás”. Egész éccaka eltart, amig egy tisztességes hordóval kifőz az ember. Műszerünk csak kettő volt hozzá: a tűz és a torkunk. A tűz arravaló, hogy megpróbáljuk vele, van-e még szesztartalma a főzetnek. Csak meg kell gyújtani vele pár cseppet. Ha szép kék lánggal ellobban, tovább kell főzni, míg nem gyúl meg. A torkunk volt a „fokoló”. A Bence gégéjét bátran meglehetne számozni, olyan biztos volt a dolgában.

Mondom, ültünk, s hallgattuk, hogy csepeg a fenyővíz az edénybe. Hol Bence aludt egy verset, hol én.

Egyszer csak megrug Bence, s odasültintja:

— Baj van, urfi!

Első pillanatban még mérgelődtem is, mert éppen szép, férfias álmod láttam, de mindjárt kiszökött az álom a szememből, mikor két finánc elélepik a bokor mellől, s ránk emeli a puskát.

— Magik micsinálnak? — dördül ránk a nagyobbik.

— Mü bizon prücsköt herélünk! — válaszol szomorúan Bence. — Adjon Isten jóreggelt! — próbálta szépszerivel leültetni a zöld fináncokat, de azok elkezdik firtatni, hogy kik, s mik volnánk.

— Üljenek le no, — kedveskedett Bence, — ne vigyék el az álmunkat!

A fináncok tovább ádázkodtak.

— Mit csinálnak?

— Mü biza két kicsi hegyes fát, s ha eltörik, esment mást!

A finánc nóteszt, s plajbászt vett elő, de Bence leintette.

— Bédiktálunk mindent, ne féljenek. Van rea idő. Elég hosszú a nap. Nyugodjanak, mert nehéz újtök lehetett... Húzd félre azt a tüzet te, — mordul rám mérgesen, — nem látod, hogy mindjárt kifut az üst!

— Maga érti a módját a pálinkafőzésnek? — kap a szaván a finánc.

— Nem először csenálok! — vallja be szeliden Bence.

— Hogy hívják?

— Engemet-e?

— Magát, magát!

— Ingem Béla Mihájnak! — húnyorgat Bence. — Hát magát?... Mert nem üsmerem, pedig én minden valamire való fináncot üsmerek.

— Ahhoz semmi köze!

— Szerencséjük, fővigyázó úr, hogy velem, s nem édosapámmal van dolgik!

— Miért? — pottyantotta el kíváncsian a finánc a szót.

— Az úgy volt, — magyarázza jóízűen Bence, — hogy — még a némöt világban — őt is az erdőn éppen így megleste volt egy finánc, mint maguk minket. Édosapám azonban leszedte a lóról (akkor még lovon jártak), kezit-lábát megkötötte, a lovat felhasította, s a fináncot úgy varrta bele, hogy ott lát-

szott ki a feje, ahol nem kellett volna. Két nap, két éjjel egyebet nem tudott kiabálni a lóból, mint: „*Phinánc! Phinánc!*” Valami cseh ember volt, s többet nem tudott magyarul... Kutyakemény ember volt édesapám, az Isten nyugtassa!...

A fináncok láthatólag kellemetlenül érezték magukat, de Bence mindjárt tovább rémítgette őket.

— ... A másik finánc, kinek dolga volt szegény boldogult édesapámmal, „*szerencsétlenül járt*”. Mikor kísérte be a csendérekhez, egyszerre az apám megbotlik, s úgy rea talált esni a nyavalyás fináncra, hogy abbahejbe meghót... Hej! Jóüdőők voltak azok! — sóhajtott Bence.

Az elbeszéléssel minden jóakaratot eljádzottunk.

— Ne járjon a szája! — veresedett a fővigyázó, — hanem pakolják össze a kifőzött pálinkát, s előre!

— Várjunk egy fertáj órát, — kérlelte Bence, — hogy legalább járjon le!

Hiábavaló volt a kérés. Az üstöt lepecsételték, s nekünk a két légejt, amibe a drága italt fogtuk, az oldalunkra kellett akasztanunk és elindítottak az ösvényen.

Ösvény azonban sok van az erdőben. Bence csak a szemivel vágott, hogy ne búsújjak. Elöl ment az egyik finánc, hátul jött a másik finánc. Mi közbül eregeltünk. Alig haladtunk fertáj órát, hirtelen Bence elordítja magát:

— Állj, ha az életed kedves!

Pillanat alatt ránk fogták a puskát.

— Mi az?

— Még egy lépés, s a halálba megy! — mutatott rémülten Bence az ösvényre. Azzal belépik a fák közé és kezébe vesz egy hosszú faágat. Óvatosan tapogatni kezdi vele az ösvényt. Hát egyszerre valami nagy csattanással felszökik a levegőbe, s kettéharapja a fát.

— Medvefogó kaptány! — magyarázza megkönnyebbülve Bence. — Ha belélépik a fővigyázó úr, szétszaggatta volna!

A fináncok megjuhászodtak és barátságosabbak lettek, mihelyt megtudták, hogy nem Bence tette oda.

— Elég bajom van így is — panaszkodott bizonyításképpen, — mért csinálnék többet magamnak.

Azt azonban el nem árulta volna semmiért, hogy miről vette észre az emberi szemmel láthatatlannak leplezett kaptányt.

Vannak ilyen jelek, titkok az erdőben, amit nem szabad elárulni.

Annyi hasznunk mégis volt a kaptányból, hogy a két finánc teljesen megzavarodott és eltévedt a rengeteg erdőben. Erre még nyersebbek lettek, hogy ne lássuk a zavarukat.

— Indulj! — parancsolták.

— Indulj, indulj, — morgott vissza Bence, — de merre?

Két óráig koslattunk a rengetegben, de sehogyszem találtunk ki belőle. Végül is a fináncok szépen megkérték Bencét, hogy vezesse ki őket belőle.

— Én szívesen, — készségeskedett, — ha tudnám, merre kell menni!

Erre próbálgatni kezdtük ahány vadcsapás, vakösvény mutatkozott. Még jobban belebonyolódtunk a fák szövevényébe.

A két finánc esett le a lábáról, úgy ki volt merülve.

— Állj! Együnk valamit!

Mi ennivalót nem hoztunk, de a fináncok megkínáltak a magukéból. A közös nyomorúság és közös kenyér annyira összemelegített, hogy még a pecsétet is levették a légejről, hogy fenyővizet ihassunk.

— Ha az Isten éltet, meghálálom! — fogadkozott Bence.

— Ha a szolgálat nem volna, mi is eleresztenők magukat, — vallotta be a finánc, akinek az életét megmentette Bence.

— Valahogy, valahogy... mégis... nem lehetne, hogy mű tovább ne alkalmatlankodjunk az uraknak? — tapogatózott kiméletesen Bence.

A finánc elzárkózott:

— Szolgálat, szolgálát!

— Akkor menjünk békességesen, — sóhajtott Benci.

Mentünk is, de ahelyett, hogy fogyott volna, még sűrűbb és járhatatlanabb lett az erdő. Később négy különböző ösvény is mutatkozott,

— Hó! — rendelkezett Bence, — mindeniken induljon el egy-egy ember, s amelyik a hejős nyomot megkapja, az kiáltson a többinek!

Igy elosztotta köztünk az ösvényeket. Becsületesen mentem a magamén, s közben ordítottam, hogy hallják a fináncok, hogy nem szöktem meg. Bencének a szavát nem hallottam, pedig ő ajánlotta a kiáltozást.

— Ház! Erre! Ház! — ordítja egyszerre a két finánc.

Éppen át akartam vágni a hang irányában, mikor valaki megrántja a kurtimot.

— Egyetse menjen, urfi!

— Te vagy az, Bence?

— Ez én! Csendesesen legyen, s jöjjön nézzük meg, hogy mi lesz a fináncokkal!

— Azokkal mi lesz? — rémülök meg.

— Mindjárt meglátja. Csak fel a fára!

Valahogy felkapaszzkodtam egy magas fenyőfára, s nézek arrafelé, ahonnan a hang hangzott. A ház mindjárt feltűnt. Azt is látom, hogy a két boldogtalan finánc igyekszik feléje, de nyilik az ajtó, s omlik ki rajta nyolc-tíz fegyveres, egyenruhás alak.

Pillanatok alatt közrefogták a két fináncot.

— Kik azok? — kérdezem Bencét, aki már mászott is lefelé.

— Azok román határőrök. No, eregéljünk viszsza, mert idáig az üst alatt leszakadt a tűz!

VIII.

A fenyőviz jól hozott a konyhára, szép pénzt kaptunk érte, amit Bence betett a „bankba“, a fenyő odvába. Igaz, hogy a pénzzel együtt az ördög el is vitte Uz Bencét. Kapzsi lett. Pénzt akart, sokat és emiatt vétkezett az erdő ellen.

Már akkor mondtam neki, hogy nincs Isten hirivel, mikor a széldöntött fa dolgában Sámi úrral, az örménnyel összetrafikált fülem hallatára. Ezer darab „tőke“ kellett volna Sámi úrnak, de olyan, amit ő kiválaszt, a „lelke“ az erdőnek, gyönyörű, büszke árbócnak való fenyőszálak, amelyek felnyúlnak a mennyország kulcslikáig. Az effélit azonban a közbirtokosság nem szokta elvesztegetni aranyért sem.

— Mit ad, ha jutányosan megszerzem? — kísértette meg Bence az örményt.

Jól ismerték egymást. Különben Benci mindenféle „fatetüt“ ismert. Nagy pénzért adta el a tervét és előre kifizettette, csak azután árulta el.

— Maga menjen bé tekintetes úr az előljáráshoz, s vegye meg vakra a zesszes széldöntött fát, ami csak szeptemberig lesz ezen a területen. Én aztán gondoskodom róla, hogy mit dőjtsön ki a szél.

Az örménynek a szeme megvillant, egy szóval se kérdezte, hogyan dönteti ki Bence a széllal a fákat. Tudta ő azt jól. El is intézte a vásárt a faluval, nagytitokban meg is jelölték ketten a kiválasztott fákat, s Bence megpökdöste a tizezör lejt: „Pü, pü! Apád, anyád idejőjön!“ — s elrejtette egy odvas fában, ahol a pénzét szokta tartani, már amikor volt pénze. Az örmény azt mondta: — „No fiam! Akar-

mikor jöhet a szél!" — s a sánta lábával ellüktetett haza. Még a kopasz feje is ragyogott az örömtől.

Uz Bence titokban csinált egy különös, félig ásó, félig fűrész-forma szerszámot, ami úgy tépi el a fagyükereket, mintha a szél szakasztotta volna ketté, s ezzel úgy „megmatatta” a fák tövit, hogy az Istenen kívül senki sem látta. Nekem kiadta a parancsot, hogy azon a tájon ne igen járjak, ha kedves az életem, s aznapságtól fogva egyebet sem csinált, csak leste az eget, hogy mikor lesz egy kicsi vihar.

No, ha vihar kellett, hát egy délután adott az Isten, de olyant, hogy ha négykézláb járó öreg ember lesz belőlem, még akkor sem feledem el. Vizezte meg már a nyakunkat mindakettőknek eleget az eső, de ami itt történt velünk, attól még az oktalan állat is imádságra fogta a kezit félelmiben.

Elején csak egyet fúvintott a szél az erdőn. Felkapott néhány száraz lapit, s megborzolta kicsit a mezőt, de aztán gyűlni kezdettek a felhők, előbb az apraja, s a fehérebbje, utánuk a nagyja, igazi fekete szörnyetegek, amelyek útjokban letörrik a fák hegyit. Gomolyogtak, egymásba rohantak, tipródtak, neheztedek, végül rázuhantak az erdőre. Olyan setéség lett, mintha hirtelen beesteledett volna. A hatalmas szálfák meghajoltak a súlyuk alatt. Az ég is morogni kezdett, s egy-egy sápadt villám is végig hasított a rengeteg fölött.

— Ebből lesz valami! — biztatott örvendezve Bence.

Sok beszédre nem volt idő, mert a következő pillanatban a kalyibánkat, amely alatt üldögéltünk, egy szélroham úgy elvitte a fejünk fölül, mintha csak szalmakalap lett volna. Még ennek is csak kacagott Bence, s komázott velem.

— No, szépen csórén maradánk!

Nem tudom, hogy mit feleltem rá, mert abban a helyben akkorát dördült, hogy a saját szavamat nem hallottam. A csattanást hosszú, veszedelmes

égmorajlás követte, amely percek múlva a végtelenben veszett el.

— Görgetik odafenn a boroshordókat! — istentelenkedett Bence.

Meg akartam csapni felháborodásomban, de a sötétben nem láttam hová üssek. Különben sem lett volna szerencsés Uz Bencét megütni senkinek a guttán kívül. Az új éghasadásra éppen keresztet vetetem, mikor ismét rám kiáltott a khaoszból.

— Jöjjön urfi segítsen!

A villám fényénél látom, hogy a megszökött kalyibánkkal birkózik, s éppen odaakartam ugrani, mikor a mellettem levő fa végigzuhan a földön és egy ága kiütötte az épületet a kezéből.

Ettől Bence is megszeppent. Fél arca véres volt, de nem törődött vele. Kicsit mintha reszketett volna is.

— Valamit nem jól csináltunk, — vallotta be, — mert haragszik az erdő!

Szörnyű, ha az erdő megharagszik. A fennséges szálfák úgy törnek ketté, mint a gyufaszál, mások tövestől felrepülnek a levegőbe és mindent összezúzva zuhannak ismét vissza a földre. Recseg, ropog minden. A villámok szüntelenül cikáznak, egyik a másik után, mintha hatalmas aranykígyókat kötöttek volna össze a farkuknál fogva. A sziklák, mint a tojáshéj törnek szét az Isten ökolütése alatt, a szél a patakot kiemeli medréből és fehér esőként szórja szét a levegőben. A háttérben egész erdőréssz lobban fel a tűzesőként hulló villámcsapásoktól, s a következő pillanatban a ráömlő esőtől fekete füstgomolyban alszik ki. A vak ég zeng, dübörög, morajlik megszakítás nélkül, a medvének borzongva ereszkedik térdre félelmében, az őzek sírnak és fatörzsekhez támasztják félelmükben homlokukat, hogy semmit se lássanak, a rókák barlangjaikban bizonyosan a miatyánkot mondatják ijedtükben kicsinyeikkel. A kénkőszagú levegő forrong, jeges lehellet marja az arcot, füvek, virágok a földre verve, meggyalázva,

szörnyű szélvihar, s amerre elvonul, az erdő fái tömegesen törnek ketté derékban. Az ég fekete oroszlánjai ismét felbömbölnek és végigrohannak a firmamentumon. Nyomukban halál és pusztulás marad. Magunk is csodálkozunk, hogy életben maradtunk; de erre csak akkor ébredünk rá, mikor — amilyen gyorsan jött — ugyanolyan gyorsan elvonul a vihar.

— Mi az? Mi történt?

Fokozatosan térünk magunkhoz a sötét kábulatból. Inaink reszketnek. Testünk didereg, újjaink hegyéről csepeg a víz, de mi csak az eget nézzük, azt a fokozódó gyönyörű kékséget, amely a megszakadt fekete szemfedő mögül visszanéz.

— Megmenekültünk!

Bencének vacog a foga, de ő is örvendve kérdezi:

— El-e még, urfi?

A medve megrázza bundáját és morcosan elcammog, mintha azt dörmögné:

— Többet efféle elő ne forduljon!

Az őzek is már kezdenek remélni és kényesen megnyalintják a fűvön rezgő esőcseppet. Bence mosolyogva felém cammog.

— Nincs semmi baj, urfi! A pénzem azonban odaveszett!

Kacsaringósat káromkodik, mert már újból süt a nap. Kicsit csak akkor vigasztalódik meg, mikor körülnéz az elpusztított erdőn. Kárörömmel jelenti:

— No az örmény es rosszul jár, mert nem tőből döltek ki a megjegyzett fák, hanem derékba törtek.

— Úgy kell neki! — kacagok rajta magam is jóízűen. — Hogy ott nyuvadjon meg, ahol van.

Alig nyílik meg az ég tenyérynire fölöttünk, már elfeledtük a veszedelmet.

A vihar elmúlt, s mi nem javultunk semmit. Éppen olyan akasztófárávalók vagyunk, mint a vihar előtt és mint — felebarátaink.

De akkor miért múlt el a veszedelem?... A vihar?... A halál?... A pusztulás?... Miért?...

IX.

Másnap, a vihar után beállított a havasra a halál is. A faluból jött, amelyről teljesen meg is feledkeztünk. Az ember, különösen az öregek úgy viszik magukat a halált éjjel-nappal, mint az árnyékukat. Ide a havasra szekéren hozták fel a Bence édesanyja képiben. Vén is volt, beteg is volt az öregasszony, a végét járta és még egyszer látni kívánta a fiát. Más pereputtya nem is igen volt Bencének. A pénz elvesztése után nehéz sorunk volt, s azért azt mondtam Bencének:

— Én addig hazamegyek, amig talpra áll a vénasszony. Ne gyűjtsem meg jobban én is a bajodat. Hely sincs hármunknak a kalyibában, amelyet a vihar után úgy ahogy összeraktunk.

— Abbiza jól teszi! — ismerte el Bence is.

Azalatt történt a baj, amig én távol voltam.

Egy reggel a vénasszony felfordult. Éppen puliszkát főzött a nyílt tűz fölé akasztott üstöcskében, mikor a halál elötötte. Azt sem mondta „félkalap” ennek a tetves világnak, csak feldőlt. Még a markában szorongatta a puliszkalisztet, mikor Benci ráakadt.

— Hallá-e? — költögette, de hiába. Egy kicsit forgatta a földön, mint a medve, s aztán megvakarta a fejét.

— Ez hanemegyeb, meghót!... No, Isten nyugtassa!

Pillanatra elveszett az erdő a szemei előtt, de megemberelte magát.

— Jöjjön bé édesanyám a házba! — mondotta szeliden a halottnak, s azzal alányúlt két hatalmas

karjával és bevitte könnyen, mint egy száraz, fekete cserelapít. Letette a szénaágyra, s kedvesen betakarta a kocsókjával.

— Hát itt feküdjessék csendesen édesanyám, amíg visszajövök! Nekem most el kell mennem, hogy magát béjelentsem a jegyzőnek, s a papnak. A temetést is el kell, hogy igazítsam...

— Hóhó! Temetés! — hökkent vissza. — De miből?

Azért mégis elindult. Az ember sohase tudja, hogy mire lép ki a házból. Még a szerencsével is találkozhatik.

Találkozott is. Ahol az út eltér Szereda felé, azon jött egy báránybórszedő rossz szekéren, nagy, bogos, sovány lóval. Csak mikor közel ért, akkor látta, hogy a szerencse csak zsidó.

— Ha zsidó, akkor pénze van! — gondolta.

Azt is meggondolta, hogy a pénzt elvevni a zsidótól, útonálló rablás, amiért csendőr, tömlöc jár.

— Igende, édesanyám se kutya!

Ezt úgy értette, hogy legalább egy likas szemfedőt a vénasszony még a tömléc árán is megérdemelne tőle. Annak a zsidóembernek az a pár krajcár meg se kottyán. Tegyen jót legalább egyszer életében.

Ekkor került az ördög a fülihez.

— Addig bódogtalankodol — kísértette meg, mint Krisztusurunkat, — míg a zsidó ellépik.

Ami igaz, az igaz. Sok idő nem volt a teketóriázásra, mert a szekér már ott nyikorgott az orra előtt. Önkéntelen rákiáltott:

— Hó zsidó!

És előlépett a vastag fa mögül. Már ideje se volt visszacurukkolni, mert a ló horkantott, s a szekér megállott. Nem lehet tudni, hogy a ló, vagy a zsidó ijedett-e meg jobban. Torz, vad kinézése volt Benécének, a karján pedig éles fejsze. A nézése az anyja halála miatt olyan fekete volt, mint az éccaka.

— Mit akar, jó ember? — hebegte a zsidó, aki-
nek sárgadozó, szennyesfehér szakállá nedves volt
a verejtéktől, mintha harmat hullott volna reá.

— Pénzt! — hörögte Bence és szégyenében le-
sütötte a szemeit.

A szegény, tehetetlen zsidóember úgys halálra
volt ijedve, de Bencét mégis az a gondolat gyötörte,
hogy meg kellene ölni. A keze magától rángott a
fejsze felé. Maga csodálkozott legjobban rajta. Esze-
ágában se volt egy újjal is bántani az útast, de
érezte, hogy meg kell ölnie. Homályosan rémlett,
hogy azért kell kioltania az életet, nehogy élő tanuja
maradjon az ő gaztettének. Nem a törvénytől félt,
hanem önmagától. Amig önmagával birkózott, a zsidó
tízszer is elhebegte:

— Nincs pénzem, fiam! Ne bánts, fiam! Sze-
gény, koldus ember vagyok én is. Négy neveletlen,
apró gyermekem van otthon... Nincs semmi kere-
set!... Ezek a bőrök is itt rothadnak a nyakamon...
Nem tudtál egy gazdag embert megállítani?... In-
kább te adhatnál nekem...

— Ha a zsidónak ideje van beszélni, akkor ré-
gen rossz! — gondolta Bence, s újra elmordult:

— Pénzt, vagy életet!

Ez a rendes formája az utonállásnak. Szabályo-
san ki kell mondani: „Pénzt, vagy életet!”, mert
másképpen nincsen eredmény. Az útast zsidó is tudta,
hogy vége mindennek. Mikor hozzá Bence még a
fejszével is leirt pár kört az orra előtt, ijedten rán-
totta elő a koszos zacskót a nyakából. Mihelyt azon-
ban a pénzt a markában érezte, újból megjött a szava.

— Egyezzünk ki, fiam!

Mordul felnézett Bence. A zsidó könnyezve ha-
jította oda a zacskót. Utána még egymáshoz törülte
sárga kezeit, mintha piszkot seperne le róluk.

— Becsületemre nem érdemes, fiam, azért a pár
lejért! Nem seft! Bizonyisten rossz seft!... Hát üz-
let ez?...

Úz Bence nem válaszolt, csak megtántorodott, mikor a zacskót a kezébe vette. Sápadt lett és el-sötétült előtte az erdő. Nagy, busa fejét lesütötte és a belső nehézségtől hörögve lélegzett.

— Mehetek, fiam? Eleresztesz? — kérdezte szo-morúan a kifosztott zsidóember.

— Még nem!

Felnézett dúltan, sötéten, vadul. A bűn árnyé-kával az arcán olyan döbbenetes volt, hogy a zsidó rémületében keresztet vetett volna, ha tudott volna.

— Ó Adonáj! — molyogta.

Hirtelen a legény szemeiből könnyek törnek elő, mint a megáradt patak és az erdei élettől durva, cserepezett, földszinü kezével elfödve arcát, vissza-nyújtotta a pénzt.

— Tessék, tekintetős úr!

Az öreg zsidó bámulva meredt rá. Izgatott ke-zéből a zacskó a szekér fenekére hullott.

Úz Bence elszántan közellépett.

— Ha fel akar jelteni a tekintetős úr — mon-dotta rekedten, — a nevem Úz Bence, s ott lakom feljebb Csinód fejében az erdei szálláson... Irja fel, hogy ne felejtse el!...

Az öreg zsidóban is feloldódott valami. A rossz ülésről felemelkedett. Széles, magas ember volt. Az erdei szél fújta hosszú szakállát. Nem szólt, csak né-zett, sárga homloka ragyogott.

A legény megfordult és görnyedten elindult az erdők felé.

A vén zsidó töprengve leejtette a fejét és meg-látta a földön a fejszét. A legény hullatta le gyöt-relmében és megragadva a fejszét, felkiáltott:

— Megállj!

Akkorát kiáltott, mint Mózes a pusztában.

Felemelt fejszével a legény után lépett és ami-lyen marconán csak tudott, ráordított:

— Pénzt, vagy életet!

Egy kicsit elképpedt a legény.

— Netene!

— Ne közelíts, mert leváglak! — fenyegette az öreg zsidó.

Igy állottak egy percig. Akkor a zsidó eldobta a fejszét és azt mondta:

— Ha fel akarsz jelenteni, Róth Sámi vagyok és itt lakom Pottyandban.

A legénynek a szája is tátva maradt a bámulattól, de muszáj volt kacagni. Nem tudta miért kell kacagnia, de muszáj volt; mint ahogy az előbb valami ölni kényszerítette. Az öreg Sámi is mosolygott.

— Most kvittek vagyunk!

Mindaketten meg voltak hatva.

A vén zsidóember megfogta a legény kezét és lehúzta maga mellé a parlagra.

— Ülj le és mond el szépen, miért akartál te engem kirabolni.

— Hagyjon el, istállom — szabadkozott a legény, — eléggé szégyellem!

— Éppen mint az édesapádnak! — biztatta jószagosan a zsidó.

A legényt újra előntötték az érzései. A belső elfogódottságtól alig hallszott a hangja.

— Meghót édesanyám ma reggel... Azért... Nem volt egy krajcárom, mivel szemfedőt vegyek... Azért... Mivel temessem... Méges édesanyám volt.. Azért...

Mindaketten hallgattak. A bogos, rossz ló az alatt félrehúzta a szekeret az út szélére, s ette a poros füvet.

A vén zsidó meglátta. A legényhez nem is szólva, oda futott, megfordította a szekeret, felült rá, a lovat megcsapdosta az ostorral és úgy elvágtatott, hogy szakadt szét a rozoga szekér.

A legény utána se nézett, csak sóhajtván felállott és visszaindult halott édesanyjához.

— No édesanyám! Itt vónék! — szól, mikor

megérkezett. — Biza nem sok dolgot hoztam kiednek, de hát ötözetlen még sem küldöm a másvilágra...

Komoly, nyugodt volt, mint édesanyja, a halott. Fájt a halál egyszerű lelkének, de sokat nem érzékenykedett, hanem hozzálátott a felravatalozáshoz. A kalyibában nem fért a halott és dísztelen is lett volna. Előtte azonban volt egy fenyőfáktól körülzárt szép tisztás, derékig érő fűvel, különös havasi virágokkal. Annak a közepébe bevert a földbe négy cöveket, bedeszkházta szentmihály lovának, fogta a kaszát, s ahol legvirágosabb volt a dús tavaszi rét, szép szálas fűvet kaszált, s abból vetett ágyat a halott alá. Úgy intézte, hogy a halott feje kissé magasabban álljon és keletre nézzen. Friss patakvízzel lemosta róla az utolsó verejtéket és gúnyá után nézett, amibe felöltöztesse. Az bizony nem volt. Minden felvevője csak a rajta levő volt.

— Abbizony mocskos es, foltos es, fosztos es! — állapította meg, de nem volt mit csinálni. — Muszáj, hogy ebben nyugodjék, édosanyám!

Két karjával felölelte a testet, rátette a szentmihály lovára és szeliden kinyújtózta.

Akkor jutott eszébe, hogy más ruha is van a világon, nem csak az, amit osztovátán szőnek.

— Megadom a pompát, ne féljen édosanyám!

Hirtelen neki a virágoknak.

— Olyan szép öltözet lesz belőle, amilyen a világon senkinek sincs — örvendezett.

Reászórta a halottra, hogy csak az orcája látszott ki a sok virágból. A fejszével friss hajtású dús fenyőgalyakat vágott és körül támasztgatta velük a ravatalt.

— Ékes, szép vagy édosanyám!

Ki se gyönyörködte magát egészen, hirtelen a homlokára ütött.

— Tiszta bolond vagyok! Hát a gyertya?

Abbizonyisten. Hát a gyertya? Legalább hat szál

gyertya dukál a halottnak. Gyertyát azonban nem öntenek a havason, de ezen is segített. Elő a fát és hat szép tüzet rakott a ravatal két oldalán. Ez volt a gyertya. Mikor javában égett, ropogott a tűz és a fénye aranyba borította a jóságos asszony ravatalát, Uz Bence lekapta a sapkáját és azt mondta jó hangosan:

— Az örök világosság fényeskedjék neki!

Ez volt az imádság.

— Most kezdhethünk a sirásához! — szólott önmagához megelekedtten. Ásó, kővágócsákány akadt a kalyibában.

— De hol feküdjék?

Ez volt a kérdés.

Körülhordozta szemeit az öreg havasokon.

— Mert szép hely kell neki!

Azt is megtalálta.

— Legjobb lesz a Kustaly hegyin. Onnan bé lehet látni fél Erdélyországot.

Az igaz, hogy szép a hegy, de a halottat akkor magára kellene hagynia. Ez azonban nem okozott gondot neki. Meg is nyugtatta a halottat.

— Maradhat nyugodtan édesanyám! Nem bántja kiedet itt semmi!

Mi is bántaná. A vadak, madarak, bogarak, minden ismeri a környéken az Uz Bence édesanyját. Húsztendeig laktak együtt régebben a havason, összeszokhattak.

— Délre itthon leszek! — mondotta búcsúzóul és elindult a Kustaly tetejére sirásni.

A halott hallgatott, a tüzek szépen égtek körülötte.

— — — — —
Annyi bizonyos, hogy senki sem volt a holttest körül, mikor az öreg zsidóember félve, lihegve megmászta az oldalt, a legényt keresve. Nagy a rengeteg, nehéz abban egy embert megkapni, s a vén zsidó járatlan is volt az erdőn. A fák között felszálló halvány füstöt mégis észrevette.

— Ott kell, hogy legyen! -- biztatta önmagát.

További útjában a ravatal füstje vezette. Meg is találta a szállást.

Hanem az volt jó, mikor meglátta a furcsa ravatalt. Kutya legyenek, úgy megijedt, hogy szinte hanyutág esett. Az inai úgy reszkettek, hogy alig tudott odavánszorogni. Többet nem ügyelte a legényt, csak megállott a halott lábánál. Hol a fejére kulcsolta a kezét, hol a magasba emelte, s elkezdett előbb valami idegen nyelven vájjogtatni, aztán csendesen énekelni:

— O Adonáj!

Még sirt is a szegény zsidó.

— — — — —
Kicsitt megkésett Uz Bence a sirásással, de abban a fene köves földben nem volt gyermekjáték a mennyország ablakát kivágni. Így is jeles munkát végzett.

— No édesanyám — mondotta már messziről, — megvan a sirja.

Mikor azonban kilépett a bokor mellől, szinte sóbálvánnyá változott a csudálkozástól.

Hát az ő édesanyja le volt terítve akkora fájin finom csipkeszemfedővel, hogy a szélei a földet se perték.

— Úristen, e hogy került ide! — Csak éppen ennyit tudott mondani.

A halott azonban hallgatott, a tüzek szépen égtek körülötte ...

X.

Alig ismertem meg Bencét, mikor a temetés után értem jött, úgy le volt romolva.

— Hazajöhet, urfi! — állított be szomorúan. —
Meghót, el is temettem szegényt.

Sietve csomagoltam, mert vágytam vissza a havasba. Ilonkával is „örökre összevesztem“, s így nem volt, ami a faluhoz kössön. Amíg mentünk, csendesen vigasztalgtam Bencét az anyja halála miatt. Egyideig nyugalmasan tűrte, de aztán megúnta és ígérte, hogy béveri a szájam, ha be nem fogom. Erre én is csúfot válaszoltam, s azzal újból a régiék lettünk.

A havason semmi se változott. Ültünk csendesen és süttettük a hasunkat a nappal. Nem dolgoztunk, amíg a hazulról hozott elemózsiában tartott.

Mikor elfogyott, kénytelenek voltunk pisztrángászni, mert Bence nem akart vadászni. Tartotta a fogadalmát. Nem akart több halált látni. Csudálkoztam rajta, mert az állathalál minden változatát, gyötrelmét és rettenetes kínját kitanultam mellette. Láttam, hogyan törik meg a szem, ömlik a vér, zuhan, vergődik, hörög, torzul, vonaglik, szenved, verejtékezik, dermed meg a megölt állat. Az állattragédiák minden változatát végigéltem mellette és ezek egy cseppet sem kisebbek, mint a mi tragédiáink. Hallottam a lelőtt őzek szívfacsaró sírását és sokszor állottam fölöttük, mikor a végső vonaglásban fejüket percekig verték az erdő földjéhez, míg sikerült a világ egyetlen jóltevőjének, a halálnak karjaiban egy utolsó remegéssel végleg elcsendesedniök. Nézttem

hogyan túrja a habos vért ki száján a vaddiszno és múlt ki, mielőtt a harmat a sörtéjéről leszáradt volna. Ma is ráz a hideg a furcsa farkasfintoroktól, amelyeket felhúzott innyel vágtak a véres földön.. A megdöglésnek vadász szempontból „gyönyörű” esetei, felpuffadt testek, halálos üritkezések, roncsolt testek, vér, nyál, hab, bűz ijesztenek ma is álmomban. Az Isten soha meg ne segítse, aki ezeket okozza!

A pisztrangászás, az más. Élvezet.

Uz Bence tartotta a hálót, nem vízmentire, hanem szembe vele, mert a pisztrang felfelé menekül. Én egy rúddal vertem, göbödtem a vizet, míg fehér tajtékot vetett. Mihelyt a hal a hálót érintette, Bence már ki is vetette a villanó halat. Hármát, négyet is egyszerre.

Örvendtünk és kacagtunk a halaknak. A szebb példányokkal tréfából egymást szájon leccsintettük. Aztán felvágtuk a puha hasukat és megtakarítottuk. A feszülő hólyagokat tenyerünkön elpukkantottuk, majd kopoltyujuknál fogva hegyes pálcákra aggattuk, a tűzhöz körben leszúrtuk, parazsat mertünk alájuk és ezeken a kis akasztófákon csendesen megsütöttük, amíg megkunkorodott illatos gerincük.

A jó meleg hús omlott szét a szánkban. A szemünk meredt ki, olyanokat nyeltünk.

Mégis azt mondotta Bence:

— Nem élet ez így, urfi!

Reggel elment, s három nap múlva hazaállított egy szép bak medvével. Medvetáncoltatóktól szerzte-e, honnan szedte, nem tudom, de az állat szelid volt. Voltak Bencének ilyen „barátai” a havason.

— Megszaporodtam, — mondotta egyszerűen.

— Hogy került hozzád? — hült meg a vérem az ijedtségtől.

— Hát likásztam még a múlt télen, csak nem tartottam itthon, — felelte csendesen és mindjárt ki is tanított, hogy mi a „likászás”.

— Mikor az első hó leesik, — tuggya-e, — s a

medvére rájön a téli álomosság, — magyarázgatott — a bestelen, csúf állat keres egy széldöntött nagy fenyőfát, aminek a gyökere földestől ki van fordúlva, alatta pedig a földben nagy üreg marad. Ez a lik, amit a medve téli szállásra berendez. Mikor mindennel készen van, letör egy kisebb fenyőfát, nagylomhán bémorog a likba, a fenyőfát a nyelénél fogva a markában tartja, mint az angyal a karácsonyfát, s mikor jókomótosan elhelyezkedett, jószerósan maga elé húzza úgy, hogy a hegye, ágai kifelé álljanak. Ez célszerűen eltakarja, megvédi a hidegtől, szelektől, viharoktól. Az ember kinyomozza a medve likát, levág egy szíjjas gyertyánfa karót, meghegyezi, láng fölött kicsit megedzi, kézbe veszi, csendesén hátul kerül, s jó keményen megdöfi vele a medvét. A bolond medve erre a növendék fenyőfával együtt úgy kiszökik a likból, mintha a szemet kivették volna.

— S te is így fogtad a tiedet? — hitetlenkedtem.

— Én így!

— Egyedül?

— Nem, mert magával! — sértődött meg. Hiszen „egyszerű dolog az egész“, ahogy mindjárt meg is győzött. — Már az ősszel kiszagolta a medve „likát“, de várt vele gyertyaszentelőig. Erre az időre a medve „elszopja magát“ és úgy legyengül, mintha akkor jönne ki a kórházból. Nem sok dolga volt vele. Ahogy beledöfött, abban a pillanatban kiszökött a medve, de menten vissza is esett az ülepíre. Hirtenében megkötözte, s hazavezette.

— Szépen esszeszoktunk, — nyugtat meg.

A rókákon, s a két szelid őzön kívül, most itt volt a medve is.

A medvével kétszer-háromszor megszagoltatott, amitől az ugyan meghúzta valamicskét az inyét, de nem bántott, hanem dörögve leült a tűz mellé, mintha neki kellene megkavarnia a puliszkát. A rókák „megugattak“, de az őzek tisztos távolból szeliden néztek rám meleg, bámuló szemekkel,

— Most már semmitől se féljen urfi! — biztatótt Bence. — Ezök tuggyák, hogy maga es ide tartozik.

Tudták, vagy nem tudták, de én azon éjjel le sem tudtam hunyni a szemeimet. Csak reggel felé szenderedtem el, s az is olyan álom volt, hogy az Isten mindenkit őrizzen tőle.

— Mi lölte urfi? — ijedett meg Bence is tőlem, mikor úgy kilenc óra tájban kimertem dugni az orromat a kalyibából. — Úgy néz ki, mintha a koporsóból köt vóna ki... Nem iszik egy csepp fenyővizet?

Valamennyire megnyugodtam, mert a medvét nem láttam a közelben. Bence mellől azonban nem mertem egy lépést sem tágitani. Tőlem szabhatott ránk akármilyen kötelességet a természet.

Bence ezen nem ütközött meg. Mára mintha ő is megváltozott volna. Jókedve elhagyta, tréfaszót nem ejtett, csak nézett igen illedelmesen és komolyan maga elé. Nem állhattam meg, hogy meg ne kérdezzem:

— Veled mi történt, Benci?

— Velem semmi — intett szeliden, — de ma *vasárnap van!*

Csak most látom, hogy tőle telhetőleg „ki van öltözve”. Még meg is borotválkozott. A szava is olyan különösen nyilalt belém és olyan tiszta, különös íze volt, mint az ostyának.

... Vasárnap!... Erdei vasárnap!...

... Mert ez az erdei vasárnap más, mint amilyent az emberek ismernek és megszoktak. Világosan éreztem és láttam, hogy a fák is másképpen állanak a helyükön, mint máskor. Fennséges áhitattal, a kéklő magasságokba emelkedetten, s a frissen született, üde levelek miriádjai mozdulatlanul elmélkednek. A virágok, füvek kicsi szálain a lélek ártatlansága ragyog; s édes bódulatban hallgatják a föld örök himnuszát. Az ágon ülő mókus lombos farka, bundácskája, úgy csillog szurokfeketén, mintha minden szőre-

szálát külön tisztította volna meg. A pisztrángok a patakban ezüst oldalukat fordítják Isten felé, s a mohos sziklák keményen gondolkodnak. Az állatok rejtekben ülnek, s az áldott nap édes sugarait arany özönként önti rá felülről a mindenségre.

Vasárnap van! Erdei vasárnap!

Már nem féltém a medvétől, nem voltak gondjaim, se bűneim, vágyaim. Ráncos arcu lelkem kismult és agyamra ráborult az erdei vasárnap drága kábulata. A gondolatnélküli jóézés primitív üdesége és jótéteménye szállott reám és éreztem, hogy a zöld mohára most lépett rá az Isten, — ha annak nevezik... Jaj, hogy tudtam én akkor mindent és mindenkit szeretni az erdők kinyilatkoztatásában. Még azon sem lepődtem meg, amit Uz Bence csinált, pedig különös és hihetetlen dolgot cselekedett.

Odalépett hozzám és azt mondotta:

— Most istentiszteletet tartunk!

Csak bólintottam, hogy jól van, de ő rám sem nézett, hanem belekiáltott az erdőbe.

— Imádkozunk!

Vártam, hogy mi lesz, de nem mozdult semmi.

Uz Bence visszafordult a kalyiba felé, becamogott az ajtón, s kis vártatva látom, hogy egy embermagasságu keresztet hoz a hátán, aminek a vége meg van hegyezve. Úgy hozta meggörnyedve, hogy önkéntelen Krisztusra kellett gondolnom...

— Te mit akarsz? — lebegett a szó a nyelve-men, de nem tudtam kimondani, csak néztem, hogy a Jézuskép nélküli, durva, egyszerű cserefakeresztet felemeli két kézzel, s a hegyes felével keményen beleüti a földbe.

A kereszt szilárdan állott. Bence — kissé talán türelmetlenebbül, — újra bekiáltott az erdőbe:

— Kántor úr, hol vannak?

Erre az erdőben valami száraz galy megrecscent. Odanéztem és láttam, hogy komor, nehéz fej-ingással előjön a medvének és egyenesen a kereszt-

nek tart. A tövében felegyenesedett és szeliden morgva leült. A másik oldalról ünnepi pofácskával a rókák óvakodtak elő nesztelen járásu fiókáikkal, s egyszer csak hallom, hogy a messzi távózott őzek is robognak át az erdőn és lihegvé megállnak a cserefajézus előtt. Mint két szelid apáca, úgy állottak ottan szemlesütve. A medve szeliden morgott (tudtam, hogy ezért nevezte Uz Bence kántornak), a rókák szemei a keresztre tapadtak, s az őzek szeme fényben úszott. Magam nem tudtam, hogy le kell-e térdelni, vagy fel kell állani. Uz Bence is mintha megzavarodott volna. Odalépett hozzám és megkérdezte:

— Nem végezné el az istentiszteletet?

— Végezd csak te! — súgtam vissza, hogy az állatok áhitatát ne zavarjam.

— Igende — restelkedett Bence, — én még a miatyánkot sem tudom... Most mit csináljak?

— Csináld úgy, mint máskor!

Uz Bence kissé még küzdött magával, de aztán elszánta magát. Valami különös fény villant át az arcán, kemény léptekkel odament ő is a cserefakereszthez, a tövében leült a medve mellé és ráfűgesztette szemeit ő is a keresztre.

Egy árva szó nem sok, annyit se mondott egyik se, csak nézték a keresztet: Uz Bence, a medve, a rókák, az őzek, az erdő, a füvek, a fák, a virágok, a sziklák, az ég, a nap, a bogarak, a madarak, egy szóval minden, de minden.

A kereszt pedig visszanézett rájuk.

— — — — —
Az erdő békességét másnap elrontotta Tibód Feri. Hajnalosan jött fel a havasra, fejszével a vállán. Sapkája, vállai még nedvesek voltak a harmattól. Én és Bence az igazak álmát aludtuk. Reggeli tűzünknek hire-nyoma se volt, s a szürkeszakálu erdő is némán hallgatott. A vadak falevél-pólyában aludtak és bőrük borzadozott a reggeli hűvösségben. A fejszészvállu ember felriasztott:

— Benci hó! Kelj fel, mert nagy baj van!
Lehellete beködösítette szállásunk ablakát, ahogy reáhajolt, de így is megismertük.

— Te vagy-e Feri? — nyújtózkodott Bence a vackán. — Úgy látom, hogy még az ágy előtt felkeltél. No, mi ujság?

— Eressz be, s megmondom!

— A bajt nem jó béereszteni a házba, — tréfált Bence, mert jól esett a lelkinek, hogy a vetélytársa, ki elütötte a kezéről Emre Julist, a szeretőjét, most az ő ablakán könyörög.

— Ne űzd az eszedet te bolond! — sürgette a másik.

— Fordulj el, amig felöltözöm! — kacagott Bence, — mert erőst szemérmes vagyok.

— Ha Istent ismeresz, ne tréfálj Bence, mert nem hiába jöttem! — kesergett a másik odakinn a virradásban, de Uz Bence bolond jókedve nem hagyott alább.

— Ha nem hiába jöttél, tégy legalább egy kicsi tüzet, s melegíts nekem mosdóvizet, hogy vegyem valami hasznodat.

A reggel szépen nyiladozott, a kelő nap aranyfirhangot vetett ablakunkra. Azon át láttam, hogy Tibód Feri hozzálátott a tűztevéshez, de a keze reszketett, mikor az összekapart száraz falevéltre rászórta az apró galyat, s a szürke füst közé dugott arccal életre fújta a lángocskát.

— Szép idő lesz — gondoltam, — mert egyenesen száll fel a füst.

A tűztevő ember sötéten tördelte a térdén a vastagabb ágakat és olyan szomorú volt, mintha egész éccaka vénasszonnyal takarózott volna. Csendesesen viselte magát, mert rá volt szorúlva Uz Bencére, s csak kétségbeesetten az ajtót nézte, hogy jön-e már az az akasztófára való. Bence annál inkább megváratta. Végre komótosan eléállott.

— No mi kéne, ha volna? — ásított páráló szájjal.

— Az asszony! — nyögött fel a szegény ember.

— Bence megrándult és vészesen elkomorodott.

— Mi van az asszonnyal, te?

A nagydarab ember a tűzbe révülten suttogta, mintha félne hangosan beszélni.

— Úgy nezem, hogy a halálán van.

— Istened ne legyen! — hördült fel Bence.

Nem mertek egymásra pillantani. Mindaketten a tűznek beszéltek.

— Doktor kéne! — mondotta az asszony ura.

— Az kéne! — mondotta Bence is.

— Pénz kéne! — mondotta az asszony ura.

— Az kéne! — mondotta Bence is.

Az erdő sűrűjéből zaj hallszott. Mindaketten oda néztek. A felkelő medvének vakarózott, fenyőfához dörzsölte az irháját. A két ember visszafordította a fejét.

— Úgy állok, mint az ujjam, — panaszkodott Tibód Feri. — Még a csitkót is eladtam az anyja hasából. Semmim sincs! . . . Gondoltam, ha te kiludnál segíteni . . .

— Én mi az Isten haragjával segítlek ki? — töprengett Bence. — Egy krajcárom sincs!

— Pedig gondoltam . . .

— Rosszul gondoltad.

Az ember suttomban felém intett a fejével.

— Hátha az urfi? . . .

Bence legyintett:

— Tetves ő es . . . Egyformán állunk.

Ujra hallgattak, de mindakettőnek fekete volt a homloka a gondtól. Később Tibód Feri sóhajtott:

— Hej!

Bence visszasóhajtott:

— Hej!

Én úgy megvoltam hatva, hogy nem mertem előjönni. A kalyibából hallgattam a beszédüket.

Tibód Feri felállott, vette a fejszét.

— Akkor hiába jöttem!

— Hiába!

— Akkor a zisten áldjon meg!

— Isten tartson meg!

Három-négy tétova lépés után a fejszés ember visszafordult:

— Nem nezed meg?.. Egy kicsit hervadt szégyen, de most is olyan, mint egy szép virág.

Bence előtt pillanatra elsötétült a világ, de a fejét megrázta.

— Nem nézem meg!

— Nem is üzensz semmit?... Hiszen szeretted... hiszen szeretett...

Bence először elveresedett, azután elsápadt.

— Javulást kívánok!

— Megmondom, — ígérte az ember és elment.

Bence lerokkadt a tűz mellé.

Lábujjhegyen kiléptem, hogy fájdalmában ne zavarjam. Szótlanul tettem oda a kisüstben a vizet, hogy frustokra puliszkát főzzek. Csak nézte, hogyan öntöm bele a sárga lisztet az üstbe, fúrok likat a keverőfával a hegyibe, hogyan keverem meg a lábam között, borítom ki a lapítóra és szeletelem fel a cérnával. Hiába tóltam azonban elébe, Bence csak a fejét rázta.

— Ki tud ilyenkor enni!

— Ne menjen el a szépeszed! — oktattam. — A bánattal úgysem segítesz rajta.

— Jól mondja!

— Én jól! — fújtam a forró puliszkát a körmeim között.

Az étel szagára állataink előjöttek. A rókák lesték, hogy mit lehetne ellopni, az őzek csak finom orrukat mozgatták. A medve késett.

— Hé kántor úr! — szóltam oda neki. — Hol a francba marad?

Jött is, de lomha testével feldőjtötte az istentiszteletre használt és egy fatörzshöz támasztott keresztfát.

— Úram bocsáss meg! — szökött oda Bence és tisztelettel felemelte a földre hullott keresztet.

Mihelyt a kereszt a magasba emelkedett, az álatok köréje sereglettek. Azt hitték, hogy újból istentiszteletet tart Bence, akinek a szive a látványra meglágyult.

— Imádkozzatok érte, — pihegte — hátha a ti imádságotokat az Isten jobban meghallgatja!

— Amellett egy kicsi pénz sem ártana doktorra, patikára! — juttattam eszébe a bajt.

— A pénz! — csuklott össze az ember, s a kereszt szinte reá esett.

A vállára vette, hogy megfelelő helyet keressen neki.

Különös, megrázó látvány volt, mert úgy vitte a keresztet, mint Krisztus a képeken.

Egyszerre, hirtelen megállott. Arca felderült, ki egyenesedett, boldogság verte át a testét.

— Meglesz a pénz, urfi! — kiáltott örömmel.

— Honnan te? — kételkedtem.

— Az az én dolgom! — felelte élénken.

Csak néztem, hogy mit csinál.

A keresztet kiméletesen letette a tűz mellé, aztán bement a kalyibába, matatott egy darabig, majd egy láncsal, s négy darab hosszú szíjjal kijött. A láncot rákapcsolta a medve nyakára, a szíjakra ráfűzte a két őzet és a két rókát.

— Ügyeljen rájok, amig felöltözöm — parancsolta nekem és sietve felvette innapi gúnyáját. Ragyogott az örömtől.

— Te mit akarsz? — aggodalmaskodtam.

— Megyünk kúdulni a városba — magyarázta lelkesen, felindulva. — Kutya legyenek, ha össze nem imádkozzuk azt a pénzt!

— Értelek! — öntött el a meleg engem is.

Uz Bence pillanatig sem késlekedett.

— Jól ügyeljen mindenre, amig odalaszek! — hagyogatótt induláskor.

A vadállatok nem ellenkeztek. Békésen és alázatosan követték Bencét, aki a keresztet vitte a vállán, éppen mint Krisztus urunk.

Levett kalappal egy darabig én is elkisértem.

Egész teste facsaró víz volt a nehéz cserefakereszt alatt, mire beért a városba. Az állatok itt se hagyták cserben. A rókák ugyan ijedten rángatták a szíjját, húzatták magukat, az őzek remegtek, a medve morgott, — de az a szokása a medvének; — mindazonáltal mentek, mendegéltek, amíg a piacra nem értek.

Akkor már egész tömeg követte Bencéjét tisztes távoból. Az erdei ember nem szólt senkihez egy szót se, csak ment a térségig, s ott megállott. Az emberek kíváncsian lesték, hogy mit akar. Bence nem sokat teketóriázott, hanem a hegyes felével jó keményen belesúrta a keresztet a földbe, a kurtija ujjával megtörülte a homlokát és azt mondta:

— Imádkozunk!

Az emberek közelebb nyomultak és egymás hátán át lesték, hogy mi történik. Az állatok azonban az Istennek sem mozdultak. Sem a rókák, sem az őzek, sem a medve. Bence megrugta dühében:

— Kántor úr, imádkozunk!

A medve csak a száját vicsorította, de tovább ült a földön, ahová leheveredett volt.

Az emberek kacagtak és csúf tanácsokat adtak Bencének.

Erre Bence mérgében levette a láncot a medve nyakáról, hogy a tömegnek eressze, s a rókákat, őzeket is eloldotta.

Az emberek ijedten hátrarebbentek. A szégyen ölte meg Bencét és már emelte a fejszét, hogy ott vágjon össze medvét, őzct, mindenfétét; mikor eszébe jutott, hogy Emre Julis a halálán van. Keze lehányatlott, a fejszét elejtette, szemei elködösödtek, s már nem látta a gúnyolódó, kacagó embereket, de

érezte, hogy egyedül van, senkinek a lelke meg nem esik rajta, ezen az egész földön egyetlen jó szó nem termett számára. Leverten a keresztre emelte szemeit és nézte. Nem látott, nem hallott semmit, csak nézte. Olyan volt, mintha igézet szállotta volna meg. Pillanatra csend lett. Elsőnek a medve mozdult meg, oda cammogott a kereszthez, két lábra állott és áhitatosan ráfüggesztette szemeit. A rókák is elszégyelték magukat és óvatosan felsorakoztak a kereszt lábához. A két őz úgy állott ott égre emelt, harmatos szemekkel, mint két szelid apáca.

A látványtól mindenki elnémult pillanatra, majd felharsant a taps, a tetszés nyilvánítás. Akik később értek oda, izgatottan kérdezték:

— Mi történik itt? Mi van itt?

— Szent cirkusz! — találta ki valaki a gúnynevet, mire jóízűen felkacagott a tömeg és zajongott.

— Hogy volt! Hogy volt! Újra! Újra! Még egyszer!

Bence megrándult. Szégyenpír borította arcát, de eszébe jutott a halálos ágyon vonagló asszony és koldulásra nyújtotta sapkáját.

— Segíjjenek meg valamivel jóemberek! Egy szegény asszony halálán fekszik, s nincsen pénzem doktorra, patikára!

— Ne dumálj! — kiáltott valaki dúrván a tömegből. — Előbb lássuk a szent cirkuszt!

Bence letört, mintha szíven rugták volna.

Az ember-kör első sorában egy férfi botjával megbökte a medvét és ráparancsolt, ahogy Bencétől látta, hallotta:

— Kántor úr, — röhögött — imádkozzunk!

A medve mérgesen kettémorzsolta a botot, de aztán gazdájára nézett, s mintha megértette volna kétségbeesését és segíteni akarna rajta; ismét két lábra állott ájtatos pózával a kereszt lábánál.

— Brávó! Éljen! — kacagtak az emberek.

— Sohasesm láttam effélét! — tetszett a második, harmadik nézőnek is a műtatvány és most már

mindenki bátorságra kapva, noszogatta, biztatta az állatokat:

— Imádkozzunk! Rajta „Kántor úr!” Gyerünk már! Mi lesz? Játszatok még valamit!

Istentelen viccek hullottak a „szent cirkusz”-ra, míg egyesek megúnták, dolgukra siettek, de újból mások jöttek helyettük. A Bence sapkája ott feküdt a földön, de egy lej nem sok, annyi sem hullott bele.

Az erdei ember pedig állott sötéten, undorodva, sziveszakadtan, megsértve, letiportan, kárhözatos gondolatokkal küzködve, megbotránkozva, szép lelki világának romjain. Állatai némán húzódtak lábaihoz. Végül jött a rendőr és bevitte medvéstől, őzestől, rókástól. Bence vállára vette a keresztet, úgy követte a rendőrt. A medve lógó fejfel cammogott, néha visszamordult az őt ingerlő, kacagó, tréfáló, mulató, istentelen tömegre. Lánc, kötelek nélkül is követték gazdájukat.

— Le kell lőni ezeket a vadakat! — méltatlankodott egy sétáló úr. — Mégis csak disznóság, hogy vadállatok sétálgatnak a város uccáin!

A tömeg is ellenségessé vált.

— Le kell lőni! — kiabálták mind többen.

Bence megtorpant. Láta, hogy baj van. Hirtelen kiegyenesedett, a keresztet felemelte és ott az ucca közepén irtózatos erővel belevágta a földbe. A következő pillanatban neki ugrott a tömegnek, útat vágott ökleivel és állataival együtt futásnak eredt. Sikerkült megmenekülniök.

Mikor kiértek a mezőre, az állatok elszéledtek.

Bence egyedül maradt. Az út szélén leült a martra és ökleire hajtotta keserű fejét.

Igy találtam órák múlva is, mikor utánna indultam a hirrel, hogy ne fáradjon tovább, mert szegény Emre Julis jobb létre szenderült...

Sajnos, imádkozni nem tudtunk érte, mert az állatok elmenekültek és a kereszt a városban elveszett. Örökre elveszett...

XI.

Nem értünk rá sokat szomorkodni Julis miatt, mert a kaszálás a nyakunkba szakadt. Csedő úr felizent, hogyha nem fogunk hozzá azonnal, kivet a kalyibából.

Szakadtunk meg, úgy dolgoztunk.

Olyan sötét, volt, hogy szédültünk bele, mikor letettük a kaszát.

Fáradtan hevertünk a tűz mellett. Karunk, hátunk zszibongott, szemünk elnehezedett, homlokunkból most párologott el az egész nap belegyűjtött napfény. A tűz megvilágította felettünk a virágtetős fenyőfát, s ágai, mint a tűz forró aranyáról belehelt zöld szárnyak, áldólag nyugodtak felettünk. Bence aludt el a szalonnapirítás mellett. A magyarófa-nyársra tűzött, csipkézett szalonnát bele-belemártotta a hamuba, ahogy ejtegette a fejét. A lehulló zsircseppek kicsi lángot vetettek a tűzön. Pirult, barnult, kunkorodott az étel, s a rókánk éhesen leste a bokorból. Későn volt. A csillagok is fáradtak voltak, s úgy ültek az égbenyúló hegyek fáin, mintha piros madárkák szállottak volna rájuk éjjeli nyugalomra. Az ég Isten összeráncolt, borus homlokának látszott.

Mondom, ültünk, s csámcsogva rágtuk a szalonnát, mikor a róka tutulva elugrott a sűrűbe, s Tibód Feri, — aki elvette volt Emre Julist, a Bence első szeretőjét, — ölében kicsi gyermekét hozva, a vállán egy kudus szőráltvetővel, lerogyott a tűz mellé.

— J'estét! — köszönt bánatosan.

— No? — hökkent meg Bence.

A Tibód Feri feje csapzott volt, a keze szürke,

gúnyája szennyes, lelke rettenetes. Nézte a tüzet, mint a megigézett állat. A gyermek moccanás nélkül ült a kicsi fenekin, ahogy letette az apja.

— Mindjárt két hete, hogy eltettük az asszonyt, — pillantott fel a nagyfejű ember.

A csontjai ropogtak Bencinek, ahogy újból reászakadt a csapás emléke.

— Eltettük! Isten nyugtassa! — mondotta újból Feri.

Bence torzította, rágta a száját, hogy visszafojtsa a sirást, de nem tudta megállani könnyek nélkül.

— Mindaketlen erősen szerettük! — szaggatta ki a melléből a szót.

— Erősen! — üsmerte be Tibód Feri is. — Olyan fehérnép nincs több!

— Nincs! — bólintott Benci.

A kicsi gyermek ültében elaludt, fejecskeje előretört.

— Le kéne fektetni! — szántam meg. Mindjárt ugrottam is, s felöleltem egy kis boglya szénát, hogy ágyat vessek neki. A harmatos tetejét ledobtam, belől meleg volt a széna a beletemetett napsúgártól. Akkor már a gyermek a Bence ölében volt, s ketten nézték, gyönyörködtek benne a tűz világánál. Megható volt ez a két vadember az alvó gyermekkel.

— Megcsokolhatom? — kérdezte gyengéden Bence.

— Neköd hoztam! — rázkódott meg a másik. — Legyen a tiéd!... A te fiad!... Viselj gondot reá!...

— Ha Istened van, mit akarsz? — döbönt meg Bence.

— Én má megyek! — mondotta elszántan az ember.

A szó megütötte a fülemet, ahogy az ágyacskát vetettem a gyermeknek a tűz mellett.

— Nehogy valami bolondot csinálj, Feri!

— Maga ne szóljon belé! — mordult reám Uz Bence. — Mit ért maga a szegény ember dolgához!

— Hadd el az urfit! — védelmezett Tibód Feri.
— Hisze' jót akar!

— Mindenbe ne üsse belé az orrát! — ellenségeskedett Bence, de mindjárt el is szégyelte magát.
— No nem azért mondom, urfi! No úrfi *lelkem!* Engedjen meg!

— A süj a dolgotat ette volna meg! — érzékenyedtem el magam is, mert tudtam, hogy csak a nagy bánat vette el az eszét.

A gyermek ágya elkészült. A tüzet közelebb húztam, hogy ne fázzék. A havasi éccakák hidegek. A Bence mocskos bundájával betakartam az ártatlant. A tűz lángja virrasztott fölötte. A széna-bölcső illatozott, az éjszaka vénült. A két ember ült meredten, szótlantul. Az álom egy pillanatra engem is elkábított, szédültem az éj nagy özönvizében.

— Semmim sem maradt! — hallottam a Tibód Feri hangját félálomban, mintha a másvilágról jönne.
— Nincs nekem mit keresnem ezen a földön!... Mindent eladtam, de minden adósságot kifizettem.

— S most mit csinálsz? — kérdezte Uz Bence.

— Átalmegyek Moduvába szerencsét próbálni.

— Segíjjen a zisten! — sóhajtott Bence.

— A gyermeket itt hagyom... Jobb kezekre nem hagyhatnám... Viselj gondot rea! — hagyakozott.
— S ha vissza nem jönék, akkor lögyön a tiéd... Az ő neve es Benci, mint a tiéd... Az asszon akarta, hogy annak körösztljük...

Az Uz Bence arca felragyogott. Szent fogadásul odavetette a másiknak nagy, darabos kezét.

— Az Isten ingöm soha meg ne segíjjen, ha a lelkemet es ki nem teszem a gyermekért!

— Akkor jó! — nyugodott meg a másik.

Hogy azután mit végeztek ketten, mit nem, azt nem tudom, mert a fák ingadozni kezdtek felettem, agyam fekete bugyborékokat vetett, s a szemem békoppant. Nyugtalan, szaggatott volt az álomom, küzdöttem az éjszakával, de csak tova hajnal felé

tértem magamhoz. Tibód Feri eltűnt, Uz Bence egyedül ült a tűz mellett, s örködött fölöttünk.

— Hol van Feri? — szólottam hozzá rosszat sejtve.

— Ne kérdezze! — Őt es az Isten vezeti kézenfogva, mint a többi szegényembert.

Szépen virradt. Az erdő lankadt volt a harmattól, s a fű nedves, mint a hideg kigyó háta. A madarak borzusra rázták magukat az ágon, a medvének ásított, s bennebb vonult a sötét csapáson az erdőbe, amelyből rothadt meleg áradt ki. Bence derékig meztelenül mosdott a hűvös pataokban, s veres volt a háta a hideg víztől. A nap akkor nyitogatta szemeit a havas tetején, de még semmi ereje nem volt. A kialudt tűzhelyen a fekete favégeket összehúzogattam, száraz lapit kerestem, s vékony ágat tördeltem rá, hogy hamar meggyúljon a tűz. A füst szivárogni kezdett felfelé az ágak között. Megkezdődött az új nap.

Összesen három cserépfazakunk volt, három fenyőágra aggatva. Bence elvette az egyiket, hogy megfeje a kecskét. A baj azzal kezdődött. A kecske úgy szájon rugta, hogy béhasadt az ajka. Akkor vette észre, hogy a tőgye meg van dagadva. Kigyó marta meg. Estére csak a két szarvával maradtunk.

— Akárhonnan, de téj kell a gyermeknek! — töprengett Bence.

Vette az üres fazakat, s elindult. A túlsó hegy lankájában erdei szállások voltak, a vén Ūdó Márton kezén tehének is voltak. Mire a gyermek felébredt, már itt is volt a jó édes téjjel. Úgy megittattuk vele a fiucskát, hogy a hasa félreállott tőle.

Annyi szent, hogy kedves kicsi gyermek volt. Erős, tömött fiucska, mint a vasék.

— Egészen az anyja! — pökdöste le Bence kedvesen, hogy meg ne ígézze.

Délire már az apját is elfeledte. Hol a pataokban mászkált, hol a fűben jádzott, a tűz körül lábatlanzkodott. Minden bolondgombát felszedett, alig győz-

tük kiverni a kezéből. Ha elfáradt, olyanokat aludt, hogy hasadt el alatta a föld. Egészen hozzánk édesedett. Bence teljesen belebolondult. Dolgozni se akart, minden idejét vele töltötte. Csókolta, a szőrös mellin hordozta, s nekem csak parancsolgatott.

— Verje el a rendeket, urfi! — Forgassa meg a szénát, urfi! — Ne lopja a napot, urfi!...

Első nap nem szóltam semmit, csak nagyokat nyeltem. Hagytam, hogy jácodjék a gyermekkel, fogja, kergesse a mókust neki, szedje vele a fenyőtobozt, hajigálja a patakban a halakat; egyszóval űzze az eszit, de mikor másnap is csak parancsolgatni akart, s célozgatott, hogy „ki az Isten kaszálja le a Melegódalt“! úgy megmondtam a magamét neki, hogy alig tudtam a fejszéje elől menekülni. Csúfúl essze-csaptunk no. Se ő nem békélt, se én. Rágtuk egymás máját.

— Ha az ember korpa közti keveredik, megeszik a disznók! — mondtam én.

— Annyi tetűm legyen világéletemben, ahány nadrágos „úr“ bément a mennyországba! — vágott vissza ő.

Odáig jutottunk, hogy minden holmimat kihányta a kalyibából, s kiutasított a „házából“.

— Szedje a betyárbútort!

Egyéb kellemetlen dolgokat is mondogatott, mire nagymérgesen ott hagytam, s átköltöztem a havas túlsó oldalára a vén Údó Mártonhoz.

Más népek is laktak azon a tájon, s jól telt az idő. Az eszem azonban folyton ott volt Uz Bencénél. Hiába no. Essze voltunk szokva. Sem azelőtt, sem azután olyan testvérem nem volt, mint ő. Hogy az első mérgem elpárolgott, kétszeresen éreztem a hiányát, de konok, keményfejű bolondok voltunk mindketten. Mikor megtudta, hogy Údó Mártonhoz költöztem, tejért se jött többet oda, de én tudtam, hogy az ő lelke is fáj értem. Rossz előérzetem is volt, s már bántam, hogy ott hagytam. Údó Marci bácsi is

affélit morgott, hogy „nem szeretem a Benci dolgát“. Másoktól is hallottam, hogy ott rothadt a széna takaratlanúl, a fű lábán maradt, Csedő úr, akitől felvállalta, be akarja perelni. Azzal is fenyegette, hogy kitakaríttassa a havasról. Csedő urat is szinte megölte dűhiben, de hiába küldte rá a csendőroket, semmilletképpen az esze nem akar megjönni. Az egy gyermekén kívül az égvilágán nem törődik semmivel.

— Ott dögöljön meg! — hősködtem mások előtt.
— Megérdemli a sorsát!

— Nono! — mérsékelt Marci bácsi. — Tanulja meg urti, hogyha valakiről jót nem mondhat, rosszat ne mondjon!

Nem telt bele egy hét, hát hallom, hogy a kicsi gyermek megbetegedett. A hír szíven sújtott, de nem mozdultam, pedig elgondoltam, hogy szegény Uz Bence most nagy bajban lehet. Nincs senkije, semmije, s amint mondják, a beteg gyermeket egy percig magára nem hagyná. Az sincs, aki egy pohár vizet adjon neki. A lelkiismeretemet felborzolta a hír, de hallgattam, a célozgatásokra se ügyeltem, csak ültem, s füttyültem idegesen, mint akire nem tartozik a dolog.

Egy reggel hallom, hogy Üdő Márton hagyogát a kutyáinak:

— A csordára ügyeljete, amig odaleszek!

Nem reám bizta, a kutyáira, hogy értek belőle. A havasi nép ellenségem lett, mihelyt azt hitte, hogy „kemény szívű“ vagyok, de én csak kitarítottam. Meg se kérdeztem, hogy van a gyermek, mikor Üdő Márton fejcsóválva hazajött. Igaz, hogy ettől a perctől kezdve többet ő sem szólt hozzám.

Igy telt el újabb két nap.

Második nap este három nagy lövést hallottam, s hát látom, hogy a túlsó oldalon egy fenyőfán fel-fut a tűz, s messze beragyog az éccakába,

Megdöböntem.

Uz Bence meggyújtotta a „jelt“. Volt a hegytetőn egy száraz fenyőfa, nem messzi a kalyibánktól, s úgy beszéltük volt meg, hogy ha valamelyikünket nagy baj éri, meggyújtja és ezzel jelt ad a másíknak, hogy akárhol legyen, futva siessen haza.

El se búcsúztam Udő Mártontól, csak rohantam neki az erdőnek. Csuda, hogy az ágak ki nem verték a szememet. Mire a száraz fenyő leégett, már ott is voltam. Mikor Bence meglátott, teljes erejéből felbődült:

— Urfi! Jaj, hal meg!

És tehetetlenségében a körmével szaggatta a földet.

Le volt soványodva, arca beesett, csontjai kiültek, haja zilált volt, keze, teste fekete a füsttől. Jóformán se nem evett, se nem aludt, hogy elmentem tőle.

A tűz mellett a szénán feküdt a halálos beteg gyermek, a lábánál ült a medve.

— Mióta beteg, el nem mozdult onnan, — ujsá-golta Bence.

A gyermek vergődött a magas láztól, két kis kezével felfelé repkedett és önkívületben sikoltzott:

— Édesanyám!

Bence megrázkódott:

— Mindig a halott anyját hívja!...

A kicsi szénaágyat aranyba vont a tűz, amely messzi bevilágított a setét erdőbe. Éjjel-nappal égett, soha le nem szakadt.

Bence leroskadt a földre, úgy „istált“.

— Ha Istent üsmer, segítsen rajta urfi!

Ő, szegény, semmit se csinált neki, csak ült mellette és leste a lélegzetét. A gyermek újabb lázrohamaot kapott. Felült ágyacskáján és elkezdett sirni, kacagni.

— Édesanyám!...

Kitárta kezecskéit a füst felé, a láng felé és beleakarta dobni magát.

— Itt van, itt van... édesanyám!
Alig csillapítom le, hát látom, hogy Bence is fel-
emelkedik és rémülten maga elé néz. Kezét kitarja
az éjszaka felé.

— Julis! Ne vidd el! Hadd itt!

— Miféle bolondot beszélsz össze-vissza! —
szidom.

Bárgyun, csodálkozva néz vissza:

— Hát nem lássa? Ott áll Julis, a gyermek anyja
maga mellett!

— No, én jól nézek ki! — vakarom a fejemet.

A gyermeket hidegvizes ruhába facsartam. Sze-
rencsére pár kininem volt, abból is beadtam. Felet
a gyermeknek, egészet Bencének. Rövid idő múlva
mindkettő elcsendesedett. Bence ott aludt el, ahol
elesett. Nem volt mivel betakarjam. Száraz szénál
vettem rá paplannak. A medve most sem mozdult
a tűztől.

— Vajjon miért? — töprengtem.

Eszembejutott, hogy mikor édesapám meghalt, a
macskánkat nem lehetett kiverni a ravatala alól.
Furcsa titkok vannak a világon. Ráértem gondolkodni,
mert hosszú az éccaka, ha az ember beteg mellett
virraszt. Sokszor megcseréltem a vizesruhát a gyer-
meken és raktam szüntelenül a tüzet. Bence olyan
magánkívül aludt, mint egy darab fa.

Szép és szent volt az éj a havason. Mély és
titkos fekete fennség. Ha belenéztem, elfáradt a sze-
mem. Megnyomott és kimerített. Az álom kerülgetett,
de küzdöttem ellene. Reggel felé mégis elnyomott,
úgy maradtam ülve, de szemeim lezárultak. Nem tu-
dom, mikor virradt meg, de mikor felébredtem, a
nap már lángolt fölöttünk.

Még szédültem, de félig kinyitott szemekkel, kö-
dösen láttam, hogy a medve felkel és odamegy a
gyermek fejéhez. Valamit talán morgott is neki és
leereszkedett a szénaágy mellé.

Bence elnyúlva horkolt, mint egy kimerült gorilla,

Én sem tudtam magamhoz térni.

A gyermek megcsendesedve kinyújtotta gyengé kezecskéjét a medve felé és mosolyogva játszani kezdett vele.

A medve kedvesen bólogatott hozzá.

Nem mertem moccanni se, hogy ne zavarjam.

Csodálatos fényhullám öntötte el a fák tetejét.

Megvirradt.

Adjon Isten jó reggelt!

XII.

Egyik bajból ki se szabadúltunk, már jött a másik.
A szerencsétlenség biza megtörtént.

A medvének leütött egy másfélelesztendő, szép tinót az Üdö Márton csordájából. A szerencsétlen állat félrekódorgott, s mikor a medvét meglátta, úgy megbűvölődött, mint amikor én reánézek egy kívánatos, szép leányra. Pillanat alatt átharapta a nyakereit. A tinó egyet bődült, kettőt rugott, s készen volt. A medve felvette a hóna alá, mint egy pelyhet és hazahozta. Az első ijedtség után kacagni kellett rajta, olyan idétlenül lógtak a lábai, s a kiejtett nyelve. Mikor ledobta a tűz mellé, úgy nézett reánk, mintha azt mondta volna:

— No úgy-e, én es tudok valamit!

Azzal leült a nagy kerek fenekire, s várta a részit illedelmesen. Bence azonban első felindulásában pofon ütötte, s olyan cudar módon káromkodott, hogy a medvével együtt szégyeltük magunkat miatta. Az ügyet megnevtörtétté azonban nem lehetett tenni. Bence így is feltalálta magát.

— Letagadjuk! — intett a szemivel nekem.

— Ördögöd van! — tetszett nekem is, hogy a kántor urat megmenthetjük.

— El kell az útból a tinót takarítani! — Bé a sűrűbe vele! Ne tátsa a száját, urfi! Én fogom a szarvát, maga fogja a farkát!... Nem érti? A tinó farkát mondom!

A nevezett testrészeknek nekiugrottunk, emeltük, hogy szakadtunk meg bele, de a tinót meg se birtuk mozdítani, pedig Bence összeszidott mindennek, nya-

valyásnak, élhettelessnek, tátottszájúnak, elküldött hazá szopni, s más hasonló műveleteket végezni. A tinó azonban nehéz volt, s abba kellett hagynunk az emelését.

— Ha itt kap vele Marci bácsi, fizethetünk! — esett kétségbe Bence.

Hármunk közül egyedül a medve birta volna elcipelni a döglött tinót, de azzal nem tudtuk megérinteni magunkat. Végül is jókemény kötéllel áthurkoltuk a tinó derekát, s reákötöttük a medvére. Hívtuk, istáltuk, csalogattuk, könyörögtünk neki, hogy hozza utánunk, de a medve csak nézett bután, s nem mozdult. Erre Bence előkapott egy kemény cserefabunkót, s elkezdte vele ütni a medve fejét. Az eleinte kapkodta a fejét jobbra, balra, de aztán rossz néven vette, s megneheztelve, elindult be az erdőbe. A tinót, mint egy könnyű koloncot, úgy húzta maga után. Ahol a legsűrűbb volt az erdő, ott leoldottuk róla, s ágakkal betakartuk.

— Hálisstennek! — könnyebbült meg Bence.

Most azonban más volt a baj. A medve olyan véres volt, hogy csak a vak nem látta meg rajta a bűnt, amit elkövetett. A szőrös mellin, hátán, farkán vastagon alvadt meg a tinó vére. Két olyan okos embernek, mint Bence, s én voltunk, efféle kicsiség nem okozott gondot.

— Megmozsdajuk! — találta ki Bence.

— Helyös! — rikkantottam örömben.

Patak van elég az erdőben. Egyikbe beleállítottuk a kántor urat, hogy a bűnjeltől megtisztítsuk. Engedelmes volt, mint a fehérség a vétek után.

— Én fogom, maga mösdassa! — parancsolta Bence.

Arra nem számítottunk, hogy a medve nem szereti a vizet. Amig a köldöke körül matattam, még állotta valahogy, tetszett is neki, mihelyt azonban a szeme közé loccsintottam a hideg havasi vízből, egyet mordult, s úgy belévägott mindkettőnk a gö-

bőbe, hogy alig birtunk kimászni belőle. Erre elég illetlen tanácsot adtam Bencének, hogy mit csináljon a medvéjével, mire ő is megfürösztött. A fürdetés után mi nem, de a medve annál véresebb volt, az alvadt vér megolvadt rajta, s ott is befestette, ahol eddig tiszta volt. Szerencsére „elbujdosott”. Mindig el szokott bujdosni két-három napra, ha nem volt megelégedve velünk, s mi megkönnyebbülve mentünk haza.

— Csak a nyomot meg ne kapják, ahol eljött, — magyarázta Bence. — Akkor szárazon megússzuk.

Attól nem igen kellett tartanunk, mert tudtuk, hogy a vén Marci bá a csordát nappal nem hagyhatja magára, éccaka pedig szagolhatja a nyomot.

Első nap, s első éjjel azonban nem mertünk elmozdulni hazulról, lestük, hogy jön-e Údó Márton a kárát keresni. Ha a szél megzerrentette a száraz falevelet a földön, mindaketten ijedten fordultunk arra. Vártuk, vártuk, de nem jött. Éltelt esti tizenegy óra is, akkor se jött.

— Úgy látszik, nem reánk gyanakszik! — nyugtattuk meg magunkat.

Pénteken éccaka azonban éjfél után felköltött Bence.

— Szép holdvilág van, urfi, jöjjön csináljunk valamit a tinóval.

Késeket, szekercét vittünk magunkkal.

A tinó akkor már kétakkorára volt puffadva, de addig mesterkedtünk vele, míg sikerült megnyúzni. A bőrét el kellett gazolnunk, mert egészen reasült. Egye fene, nem törődtünk vele.

— Fáin húsunk lesz! — örvendezett Bence.

— Igende megromlik! — ellenkeztem.

— Meg a szeme világa! — kacagott Bence.

„A szeme világa” szójárása volt Uz Bencének, miről sohasem tudtam leszoktatni. Útasítása szerint minél vékonyabbra felszeleteltük a húst és besóztuk. Kősónk volt bőven, egész esztendőre való. Arra elé,

ami kötél, istrang-féle volt a háznál, s felfűztük a húst. A köteleket két fa között a hússal kifeszítettük.

— No, most gyenge tüzet alája!

Igy füstöltük, szárítottuk napokon keresztül. Hol én őriztem, hol Bence éjszakánkint, mert akkor mertünk tüzet tenni.

Élni azonban jól éltünk. A legjobb falatokat félretettük, elrejtettük jó hideg, északos veremben, s éjjel-nappal zabáltunk. Bence már kezdett hasat ereszteni tőle. Én nem, mert sovány természetű ember vagyok, s akkor még növekvőben is voltam.

Harmadik, vagy negyedik éjjel azonban megriadtunk. Egyszer csak halljuk, hogy az erdőből nagy csörtetve felénk jön valaki.

— Nem lehet más, mint Üdö Marci bácsi! — rémültem meg. — Egészen olyan a lépése.

Látni nem láttunk semmit, de úgy figyeltünk, hogy szakadt meg a szívünk. A szél felénk fúj.

— Bűdösséget érzek! — derült fel a Bence arca boldogan.

A következő pillanatban elő is bukkant a medvének a setéből, barátságosan bólogatva és mindjárt le is ült a tűz mellé. Bence örömében azonnal szájon vágta egy tizfontos húsdarabbal.

— Egyék, kántor úr!

— Ne gazold el a drága kőtséget! — figyelmeztettem.

— Ő hozta! — dőfött a medve felé az orrával Bence. — Tán maga érdemli meg inkább, hogy jól lakják belőle.

Ettől én is a medve pártjára állottam.

— Tiszta igaz!

Bence felállott, jóllakottan nyujtózott és elbúcsúzott.

— Osztán jól ügyeljen mindenre!

Hazament lefeküdni.

Ezen az éjszakán rajtam volt az őrködés sora.

Ketten maradtunk a medvével.

— Három napig nem láttuk! — veregettem meg bizalmasan a hátát. — Hol tekergett kántor úr?

A medve meg se moccant. Olyan ábrándozva nézte a tüzet, mint egy erdélyi író, akinek nincs témája.

Elégedetten elnyúltam a tűz mellett. Felettem lógott a hús-fűzér. Egyszer csak látom, hogy a hús mind magasabbra emelkedik a csillagok felé, s végül eltűnik a végtelenben.

Bekoppant a szemem.

Nem tudom, meddig aludtam, de mikor felébredtem, rémülten láttam, hogy a medve a húst kötelestől megette. Éppen a végénél tartott, mikor rárontottam.

— Az Istenért! — Mit csinált kántor úr!

Az ördög éppen akkor kellett, hogy odahozza Uz Bencét is. Azonnal felismerte a helyzetet. Oda-szökött, megragadta a kötél végét és teljes erejéből húzni kezdte visszafelé a medvéből a drága húst; az azonban egyet harapott, s Bence hanyat esett. Az esemény annyira leverte Bencét, hogy apathiájában még csak meg sem szidott. Panaszosan csak annyit mondott:

— Így ügyelt a húsrá, urfi?

— Ő hozta! — tromfoltam vissza az esti szávaival. — Tán te érdemled meg inkább, hogy jól lakjál belőle!

— Isten adta, Isten elvette! — nyugodott bele a változhatatlanba Bence.

A rossz kedv a havason nem tart sokáig.

Különösen akkor vidultunk fel, mikor másnap megláttuk a medvét. Az istenesen megszózott rengeteg hús úgy megfeküdte a gyomrát, hogy kétrét guzszorodott tőle. Két mancsát rászorította a domború hasára, s szárazon öklendezve kínlódott, kereste a nyugalmat a fák között. A görcsöktől eltorzult az arca, s nem lelé helyét a bajában.

— Hogy tudjunk rajta segíteni? — szántam meg én is.

— Mért tanult annyit, ha ennyit se tud! — panaszkodott Bence. — Maga hibás, most vegye elé a tudományát! Adjon valami orvosságot! Az egyetlen Údó Márton, aki tudna segíteni, de hozzá nem mehetünk! — búslakodott.

— Nem is kell! — jutott eszembe a mentő gondolat. — Van nekem egy üveg ricinusom, amit a betegségem miatt hoztam magammal. Azt beadjuk.

Nehéz lett volna a medve szájába az orvosságot betölteni, de Bence méz közé keverte, s a medvével felnyalatta.

Mindjárt meg is könnyebbült tőle, de alig pihent félórát, hirtelen felugrott és megfutamodott.

A ricinus hatott, a medve futott, mi Bencével kacagtunk.

Az igaz, hogy a merre a medve akkor bolyongott, az erdő minden varázsát elveszítette egy időre.

Egy hélig kacagtunk rajta. Még Údó Mártonról is megfeledkeztünk.

Csak akkor kezdtünk kissé drukkolni, mikor eljött vasárnap s a tinónknak, amit ketten vettünk volt Bencével, sőt kellett vinnünk nyalatni.

— Menjen maga, urfi! — húzódozott Bence. — Én nem akarok a Marci bácsi szemei elé kerülni.

— Én tudom osztán, hogy nem! — tiltakoztam.

Végül mindaketten elmentünk. Kicsit reszketett a gatyá rajtunk, mikor megláttuk Údó Mártont, de uralkodtunk magunkon, mint akik semmiről semmit se tudnak, s ártatlan képpel üdvözöltük.

— Adjon Isten jóreggelt Marci bácsi!

Az öreg nyugodtan, szemrebbenés nélkül fogadta.

— Adjon az Isten! Hát tü mi jót hoztatok?

— Mi biza sőt!

— Azt minek?

— Hát a tinónak!

— Miféle tinónak?

— Hát a mi tinónknak, ami itt van a kied keze alatt!

— Annak nem kell!
— Miért nem kell? — hökkentünk meg.
— Annak azért, mert ti már megettétek magát
a tinót!... Egészségekre adja az Isten!

Bence nem szólt erre egy szót se, csak rohanni
kezdett haza. Én utána. Vén Üdö Márton úgy ka-
cagott, hogy a hasát fogta.

Mikor hazaértem, Bence szomorúan nyújtott át
egy darab marhabőrt. Szépen két nagy betű volt
rásütve:

„U. B. — Uz Bence“.

A tinót azonban azóta ne emlegesse senki Bence
előtt, akinek az élete kedves.

XIII.

Lassankint a sok dolog mellett teljesen megfeledkeztünk Emre Julisról, Isten nyugtassa! Bence titokban már új szerető után vágyakozott, de az emberek előtt türtőztette magát.

A havas mindennap nyújtott valami kedveset, mert idefenn csak látszólag csendes az élet. Az igazi nagy változás mégis inkább szénacsináláskor következik be. Ilyenkor az egész falu felköltözik a havasokra, s csak a vénasszonyok maradnak otthon házőrzeni. Hetekig tart, míg a munkával elkészülnek, de szép az ilyen. Tüzek verik fel a rengeteget, a klánéta is megszólal esténként, nappal aranyfátylak, éjjel barna fátylak terengenek a kivilágított erdők fölött. Nagy, meleg élet lakozik ilyenkor bennük. Már hajnalban suhog a kasza, dől a rend, s az illattól megbolondúlt fehérnépek dalolva teregetik, rázzák. Arcuk kivirít a tengerfényben, vérük nyugtalankodik, szivök szomjas és ilyenkor legkönnyebben kaphatók csókra, szerelemre, ami olyan bőven lepi meg őket a kábító szénaágyakon, a tüzek mellett, hogy még álmukban is nyögnek tőle.

Ha a fehérnépek megbolondulnak ilyenkor, mi Uz Bencével még bolondabbak voltunk. Éjjelenként még a lenge magyart is lerugtuk magunkról, hogy a hold, vagy az éjszaka kiszíjja belőlünk a bűnt, de nem használt, pedig a tavaszi nagy csalódások után mindaketten eléggé meg voltunk ülepedve. Nekem volt a rosszabb, mert akármilyen ügyes fiu vagyok, a hozzámvaló kűsasszonyok nem járnak takarni a havásra, hanem kényesen otthon takaróznak selyem

aplannal; de Bence dúskálhatott a nőkben. Meg is kapta a maga fehérnépit mindjárt a második napon. Maga a leány jött a szállásunkra, Pottyandi Régina, gyönyörűséges kövér leány, akkora testü, hogy a napot elsötétítette útjában, s olyan vastag hangja volt, hogy ha csak fel is kacagott, a medvének csuklani kezdett ijedtében. Félvéka töröbuza lisztből készült puliszkát egyszerre meg tudott enni, de meg is látszott a fájin, ropogós testin, mert akármelyik legényt a sorkához verte, ha a szerelme körül ügyetlenkedett. Velünk szemben azonban igen kedves volt, mert ilyen szorgos dologidőben kevés a napszamos. Régina pedig mindenképpen megakarta nyerni kaszásnak Bencét. A ravasz Pottyandi Dávid tudta mit csinál, mikor a leányát küldte a hires Uz Bencéhez, aki a maga marha erejével három ember helyett tudott dolgozni, de büszke legény volt, s ha akkora darab aranyat küldött volna Dávid bá, mint a leány, akkor se tudta volna napszámra fogni. De a leány maga? Tejóságosisten! Annak nem lehet ellenállani, mikor szemérmesen leült a Bence ölibe, s aszonta:

— Ugy-e eljössz kaszálni?

Bencéből a nagyáldottnagy fehérnép miatt semmi sem látszott, de a hangja elszorult a boldogságtól, mikor kinyögte az édes teher alól:

— Én-e? Én érted a pokolba es elmennék sánta ördögnek es, ha megcsókolnál.

— Hateha! — kacagott a leány, — hiszen a csókomtól, ami kicsi bajuszod van, az es leégne!

Bajusz, s általában szőrözet dolgában gyengén volt felöltöztetve Bence, de elmét, s szívet szakítóbbat nem mondhatott volna neki a leány, aki — hogy vettem észre, — értette a legénybolondítás módját, mert mihelyt Bence nyálazni kezdte a füle tövit, pirulva felszökött, s engem a kezemnyelénél fogva védelműl úgy maga elé rántott, hogy szinte orra estem.

— Mit akarsz Bence, az urfi előtt?

— Menjen innen a zántinyavajába! — dühöngött rám Bence. — Minek a Szönpétörnek lábatlanodik ott, ahol nem kéne! Minden dolgomat elrontja!..

Én csak a szájamat tátottam, s ha a leányra néztem, csak csudálkozni tudtam a Bence bátorságán, s a magam kicsinységén. Élhetetlenül félrehúzódtam a medve mellé, s onnan hallgattam, hogy mégis megigéri Régina a csókot, ha a takarással készen lesznek.

— Egyéb fizetség nekem nem is kell! — gavaléroskodott Bence.

Ebből láthatni, hogy elveszi a szerelem az ember esztét.

A leány elment. Se én, se Bence el se kísértük. Én azért nem, mert féltém Bencétől, Bence azért nem, mert eszébe se jutott. Még a vacsorafőzést is elfelejtette izgalmában. Nekiugrott a fenyőfának, amelyre rá volt akasztva a kaszája. Elő az üllőt, kalapácsot, s ott mindjárt a tűz világánál nekifogott a kaszaverésnek. A feneke alá húzott egy nagy tőkét, annak a hegyibe belekoppintotta az üllőt, s vigan dúdolgatva, finom ütésekkel verni kezdte a kaszáját, hogy készen legyen, s pitymallatkor munkába állhasson.

Egyetlen suhintással az egész havast levágta volna, csak minél előbb megkapja a csókot a leánytól.

— No bolond! — kacagtam magamban, amíg elálmosodtam és elnyúltam a tűz másik oldalán.

Bence arra se méltatott, hogy a rossz kozsókját reámvesse. Ott hagyott istenszámában. Mire felébredtem, már el is távozott a szállásról.

Két napig nem láttam. Első nap untam magam Bence nélkül, de nem tudtam, hogy merre a Réginének „helye“, merre keressem, mikor pedig másnap céltalanul nekiindultam, hogy egy kicsit sétálgassak, a havasi szénagyűjtők ettek meg a szájakkal. Különösen a fehérnépek.

— Hova menyen urfi? Ha csók kell magának is, itt is kaphat!... Réginával ne kezdjen ki urfi, mert az egyetlen csókjával felszippanlja.

Az egész havas tudta és kacagta az Uz Bence „napszámját”. Szemérmetes ember vagyok, s abban az időben még ártatlanabb, mint most; azért szégyenkezve, szinte szöktem haza a szállásunkra, hogy ember ne is lásson. Attól is féltem, hogy emberhalál lesz belőle, ha Bence meghallja a gúnyolódást.

No ha azt hittem, akkor nem ismertem Bencét.

Kevélyen, boldogan állított haza harmadnap kaszával a vállán. A kíváncsiság ölt meg, hogy megkapta-e a csókot, de nem mertem szólani.

— Vagy megkapta, vagy nem, — találgattam. — Ha nem kapta volna meg, most szomorú volna, mivel azonban olyan büszke, hogy egy sáros fácskával sem lehet az orrát felérni; bizonyosan megkapta. Mit tagadnám, irigykedtem rá, hogy ilyen szerencsés, boldog férfiú, s sóhajtva gondoltam az én egyedülálló, leánytalan ifjúságomra.

— Tán megnémúlt? — vett észre végre Bence. — Őtözzék hirtelen, mert megyünk a faluba! — parancsolta.

— Miért akarsz te estére a faluba menni? — bátortalanzkodtam. — Mire beérünk, este lesz.

— Azzal ne törődjék, csak ötözzék!

— Őmaga is beleszökött a göbőbe, hogy az izadtságot, szénamurvát, port leáztassa magáról, Aztán „fejért” vett. Nyakán az inget nekem kellett begombolnom, olyan izgatott volt. Innepi harisnyát húzott, s a vizes haját szépen befésülte a homlokába. Még a veres nyakravalóról sem feledkezett meg. Nem tudtam megállani, hogy meg ne szólítsam.

— Te tán lakodalomba készülődöl?

— Affélibe! — nevetett boldogan.

Hirtelen békócsolta az ejtőmakkos zárral a kalyiba ajtaját, s megindultunk a falu felé.

Jó fertáj óráig nem szólott Bence, csak pirult, s

látszott, hogy küzd magával, miképen adja tudtomra a mondanivalóit. Alázatosan, esdőleg nézett, hogy segítsék rajta, de én láthatlanná tettem. Végre megszólalt:

— Mindjárt este lesz!

— Nem, mert reggel! — böcsködtem.

— Ne csúfolkodjék, mert bévetem az oldalon! — kedveskedett Bence.

— Bé a nanyád térgyit! — népieskedtem, de Bence, mintha semmit se hallott volna, ismét elremegette:

— Ma erőst szép este lesz!

— Az! — zárkóztam el, mire Bence újra visszariadt és elhallgatott.

Szótlanul haladtunk újabb negyedóraig. Az bizonyos, hogy gyönyörűen szállott le a havasra az éjszaka. Az erdőszélén álló nyírfákra vörösén hull rá a lebúvó nap, mintha fehér törzsükből folyna a vér, a tetők setétségbe vesznek, amely a csúcsokról gyorsan száll alá és rajokban öli meg a völgyek menekülő virágait. A patakok fáí mélyen behajlanak a mélységekbe, s a fekete szédületben a sziklák hatalmas malomkövei forogni kezdenek. Közben aranyak hullanak az égre: a csillagok.

— Idáig ők is otthon vannak! — hajlik felém Bence.

— Kik te?

— Régináék... Hozzuk megyünk... A csókért...

— A csókért? — ütközöm meg. Ha te méssz, azon nem csudálkozom, de mért menjek én?

Forró a legény marka, ahogy gyengéden megfogja a karomat.

— Tanunak urfi!

— Mi a szemedvilágának? Tanunak a csókodhoz?... — No, én efféle tréfákban nem veszek részt!

Csak ügyyel-bajjal tudja megmagyarázni, hogy mit akar.

— Az úgy van tuggya-e, hogy ma estére a csür-

jökben ígérte a csókot. Megegyeztünk, hogy amikor a lámpa a házban elalszik, s a többiek elcsendesednek, Régina kijön, s megadja.

— Adja, vagy nem adja, én egy lépést sem megyek, — csökönyösködtem.

— Muszáj jönnie, — dörmögött, mert el akarom venni feleségül Réginát, s kell, hogy legyen valaki, aki lássa a becsületünket.

— Mi a hargas fenét te?

— A becsületünket... Meg kell, hogy védjük a leány hírét. Ne mondhasson neki semmit.

— Ugy-e? — hökkenek meg boldogan és csak most értem, hogy miért cipel csók nézni ez a félvad erdei legény. — Most már aszondom Benci, hogy tisztességes ember vagy! — dicsérem meg melegen.

Gyengeszívű ember vagyok, még a könny is kiszökött a szemembe.

— Né, még sirni kezd a kecskebéka! — érzékenyedett el Bence is.

Meghatva mentünk tovább, mint két szentelt tyúk.

— — — — —
A Pottyandiék „élete“ kirug a mezőre, a Szépaszó alá; nem volt nehéz a hátsó csürkapun észrevétlenül beszökni a csürbe. Mint a vakok, úgy tapogatóztunk, míg valahogy tájékozódni tudunk a setétben. Engem nyakig beültetett a jászol elé lehányt rázottba. Bence pedig elébb húzódott, hogy kéznél legyen, ha jön a leány, s addig is szemmel tarthassa a házat.

Akármilyen tisztességes alapon jöttünk, engem mégis egy kicsit rázott a hideg a szokatlan környezetben, de nem történt semmi. Fejem felett a lovak rágták a szénát békésen, néha szeliden prűszköltek és ingatták kéklámpásos fejüket.

— Sohasem kell szerelem, ha ennyi bajjal jár! — fogadkoztam, mert amint említettem, tapasztalatlan, ártatlan fiu voltam.

A sötétség teljes lett. Az idő telt, a kuttyák uga-

tása is elcsendesedett. A faluban egymásután hunytak ki a lámpák.

— Itt az ideje, hogy jöjjön! — suttogta hátra boldogan Bence.

— Egyen meg a fene! — kényelmetlenkedtem bosszusan.

Végre Régináéknál is elaludt a lámpa.

— Mingyárt itt lesz! — rázkódott össze a legény.

Feszült, különös volt körül minden. Úgy éreztük magunkat, mint a tolvajok.

— Csak meg ne lásson valaki! — sóhajtottam.

Bence le nem vette a szemét a néma házról.

Végre!

Az ajtó lassan megnyílt, fekete árnyék jelent meg a küszöbön. Óvatosan körülnézett és elindult lassan a csür felé.

— Ez ő! — remegett a legény.

Kissé megszédültem az izgalomtól, mintha nekem kellene csókolóznom.

A fekete árnyék a csürkapuhoz ért és belépett. Csak az alakot láttuk. Bence, hogy egy pillanatot se veszítsen, mindjárt nekiugrott, karjai közé kapta és olyan csókot eresztett az ajkára, hogy megcsendült tőle a fülem.

A következő pillanatban rémült sikoltás hasadt bele az éjszakába, s a fekete árnyék eszméletlenül csúszott ki a Bence karjai közül.

Hirtelen gyufát gyújtok, odaugrom, rávilágítok, hát akkor látjuk, hogy egy hetven-nyolcvan esztendőss, asszott vénasszony fekszik pendelyben a csür földjén.

Bence rémült dühvel felordított és kiugrott a hátsó ajtón, arccal be a csihán közé. Pár pillanatilag négykézláb mászott, majd megfutamodott az erdő felé.

A kacagástól alig tudtam követni.

Sietnünk kellett, mert a félfalu felriadt a sikoltásra. ordításra.

Csak a legsűrűbb erdőben mertünk megállni,

hogy egyet szusszanjunk. Nem tudtam megállani, hogy meg ne kérdezzem :

— Jól esett a csók Benci?

Szinte agyonvert. Aztán némán cammogott melletttem. Félúton azonban megállott:

— Én visszamegyek, urfi!

— Megbolondultál? Tán azt akarod, hogy újra kiküldje a nagyanyját az a leány?

— Nem lehet olyan az a leány! — rázta a fejét szomorúan Bence. Beszélnem kell vele.

Nem lehetett visszatartani. Állandóan azt makkogta:

— Nem lehet olyan az a leány!

Akkor is hallottam a szavát, mikor az alakja elveszett az éjszakában.

Nem tudtam magamban eldönteni, hogy igaza van-e Bencének, mert én akkor még tapasztalatlan, ártatlan fiú voltam, aki fölött büszkén ragyogott a gyönyörű havasi csillagos éjszaka.

XIV.

Ember, állat megrészegedett a gyönyörű nyártól.
A medvének napokig a levegőbe nyújtott orral különös szagokat érzett, minden szőreszála fájt a szerelemtől és elborultan bögött bele az esti ködbe. Rettenő teste, karmai feszültek és nem ismerte meg Bencét, aki félve figyelmeztetett:

— Ne lábatlankodjék urfi a medve útjában.

Már a kalyibába is kellett húzódnunk előle, mert vérben forgott a szeme és gőzölgött a föld a teste forróságától, amelyre leült. Végül dühösen megrázott egy kis vadalmafát, úgy, hogy a levelek zöld lepke-rajként hullottak reá, majd tőből kiszakítva, két lábbon elrohant a furcsa csokorral és beledobta a patakba. Nehéz volt a levegő a felajzott vágy miatt kilehelt párájától.

— Kiírhassuk a pályázatot a kántori állásra, — kacagott Bence, aki dörögése miatt „*kántor úr*”-nak nevezte a medvét. — Ez többet vissza nem jön ebben az ántivilágban...

Nem is jött.

Olyanok voltunk mi is, mint a verekedő szarvasbikák, csak egyelőre a szarv hiányzott a homlokunkról. De a testünk feszült, kábított, izgatott, melegített és szagoltuk a nehéz erdei szagokat. Bence még a fogait is csikorgatta és egészen megvadult. Neki is olyan küzdhetnékje támadt, mint a szarvasoknak, de nekünk nem igen volt miért küzdenünk. Bence ezzel nem törődött, hanem odaállott elé:

— Üssük egymást, urfi!

— Kiért, miért, te bolond?... — ijedtem meg.

— Azzal maga ne törődjék, csak üssük!

Mindjárt meg is fogott és úgy hozzávágott egy fához, hogy szinte minden csontom összetört. Úgy feküdtem a fatövében, mint egy csóré verébfiu, amelyik a fészkeből kiesett.

— Tám nem ütötte meg magát! — emelt föl Bence részvétellel és bánattal!

— Jaj, nem érzem a lábamat! — panaszkodtam olyan keservesen, hogy a kőnek is megesett volna a szive rajtam. — Nézd meg, hogy megvannak-e, te?

— Megvannak! — vakarta a fejét búsan Bence.

— De nem tudok rájuk állani! Most mit csináljak?

— Én hazaviszem! — bánkódott Bence.

— Jól betevéd nekem az ajtót! — szidtam. — Nyomorék maradok egész életemre!

— Jaj én vadmarha! — kesergett Bence.

Volt a temérdektűznek semmi baja, de meg kellett leckéztetnem a fiut.

— Kell-e tavasz, Bence? — nyögtem, sziszegtem, mikor a karjára emelt, mint a pelyhet. — Jaj, ne szorítsd a sebemet! — ordítottam rá, s úgy orrbavágtam, hogy elborította a vér.

— Bár a keze törött volna el! — sóhajtott Bence, de nem csinált semmit, mert érezte, hogy igazságos volt az ülés.

Facsaró viz lett, mire haza cipelt.

-- Vess nekem puha ágyat a tűz mellett! — kényeskedtem.

Szeliden engedelmeskedett, mert hibás volt. Én pedig kínoztam napokon keresztül, ápoltattam magamat, s közben nagyokat aludtam. Bence egész délután a legyeket hajtogatta rólam egy zöldággal.

— Vaj keljen fel, vaj meredjen meg egészen! — jött ki a béketűréséből, de én hallatlanná tettem.

— A lelken száradok te gyilkos! — zokogtam a fülébe, — a lábam brantot kapott!

Élsápadt az ijedtségtől és hallgatott.

Ettől kezdve éjjel se hagytam nyugodni, hiába „káromkodott”. Én pedig szépen hiztam a jó levegőn a tűz mellett.

— Kell-e tavasz, Bence? — támadtam rá, ha felakart lázadni.

Egy hét múlva alig állott a lábán, de segített magán.

Alig ébredek fel, hát látom, hogy egy csúf vénasszony ül a fejemnél. Bence botnak való fát piritott a tűznél és jóízűen felkacagott, mikor meglátta elképedésemet.

— Kell-e tavasz, urfi? — tromfolt vissza a saját szavaimmal.

— Jaj, dagadnak el a lábaim! — próbáltam a lelkiismeretére hatni.

— Ott hadd dagadjanak! — pogánykodott Bence és számba se vette a „betegségemet”. Egész nap az erdőt bújta, felém se dugta az orrát. Othagyott a vénasszonnyal.

— Ez éppen jó nekem! — gondoltam, s illedelmesen megszólítottam a vénasszonyt.

— Édesanyám! Akar-e egy kicsi pénzt keresni?

— Elkelve, lelkem urfi! — pötyögte a néni.

— Akkor adja ide a nadrágomat!

Odahozta. Kivettem egy piculát és az orra elé tartottam.

— Ki a Bence új szeretője?

A vénasszony megelevenedett.

— Pottyandi Régina, a Pottyandi Dávid leánya, — aszongyák.

— Ki a csuda? — képedtem el.

Úgy látszik, még se ment hiába vissza Bence a csókért azon az éjszaka. A tekergő nekem azóta nem mondott semmit, hiába faggattam.

— Szereti-e erőst Bencét? — faggatom tovább a vénasszonyt.

— Én azt honnan tudjam?... De aszongyák, hogy már háromszor megverte az apja miatta...

Erre kivettem még husz lejt.

— No édesanyám! Ez a magáé, ha valamiképpen kihozza ide Réginát.

A vénasszony rosszalólag csóválta fogatlan fejét.

— Én ezt hogy tunnám megtenni?

— Mondja azt neki, hogy Bencét megcsúfolta a medve, halálán van, s még egyszer ez életben szeretné látni.

A vénasszony eltette a pénzt. Bekötötte a zsebruhába. Volt időnk mindent részletesen megbeszélni, mert Bence még éjszakánként is tekergett. A vágy űzte, hajtotta. Három napig feléje se nézett a kalyibánknak. Azalatt szépen megis jött Pottyandi Régina. Szinte kiszedte a szemeimet első mérgében, de lassan megcsendesedett. Tudtam, hogy mit kell neki mondanom. Hűségesen ápolgatott és én hamar gyógyultam. Harmadnap már annyira gyógyultam, hogy a leányra támaszkodva, vigyázva lépegetni is tudtam.

— Hálá legyen a jó Istennek! — áldázkodott örömeiben a vénasszony.

De még „gyenge” voltam, s egy percig se eresztettem el a szép leány nyakát, aki igen nagy szeretettel és vidáman dédelgetett.

— Oh lelkem kicsid urfi! — sugta néha anyásan.

Egészen elviselhető szép nap volt. A fák üde zöld levelei fénycsóvát vetettek, a patak selymesen fénylett, köröskörül minden virág kinyílt, a havas csendes boldogságtól zengett, én pedig jókedvűen, megszínesedve, bicegtem a gyönyörű szálfák közt a leány nyakán függve.

— — — — —
Mikor Bence így meglátott kettőnket, elszintelenedett, majd elfeketedett, megtántorodott és úgy leesett a tűz mellé, mint egy darab fa. Csak annyit mondtam neki:

— Kell-e szerelem Bence?

Nem szólt semmit, csak borzasztó komoran nézte a tüzet. Különben gyönyörű volt az időjárás. Ha így kitart, olyan termés lesz, amilyen sohasem volt...

XV.

Ahogy én néztem, bizonyosan házasság lett volna a tréfából, ha közben Pottyandi Dávid meg nem bolondul. Hirtelen haragú, vérmes ember volt, büszke a vagyonára, aki se Isten, se ember előtt nem akart meghajolni.

Addig dicsértük a szép időjárást, amíg megboszulta magát. Heteken keresztül nem volt eső, s a rozsda beléütött a gabonákba. Az emberek a kenyérgondtól elszótalanodtak. Aggódva, kétségbeesetten vizsgálgatták a gabonát. Pottyandi Dávid éppen azon a vasárnap ment ki a határra, mikor új búza zsengejét hirdette a pap.

Belegázolt a mellig érő búzatáblába. Mire kiért belőle, csizmája, ruhája sárga lett a rozsdától. Ha a szél belefúj, az átkozott aranypor ott felhőzött fölötte. A száron már feketedett, a levelek betegen zizzentek. Markában kidörzsölt pár kalászt, elfújta a pejvát. Három-négy aszott szem maradt a tenyerén. Amit a rozsda meghagyott, azt megette a szárazság, az égető nap. Csámcsogva rágtá meg a szemeket, hogy ízét, erejét kipróbálja és esetlen mozdulattal dobta el.

— Vége a kinyérnek!... Semmi sem lesz!...

Három hét óta egy csepp eső nem volt, a nap felmarta a földet, s olyan repedések támadtak, hogy az ember törte ki bennük a lábát. Kiégett minden. Sült meg az ember feneke, ha leült pihenni.

— Hogy a Krisztus!... — káromkodott az ember és nézte a halott, merev búzafalat, mely léptei nyomán támadt. Millió vörös petty égett rajta, mintha himlős volna. Az ember nem akart hinni a saját

szemeinek. Újra kalászt szakított és rágcsálta. Úgy köpte ki, mintha a búza megfertőzte volna a száját.

— Akárcsak sült férget ennék az ember!...

A nap kietlenül úszott fölötte és a forróságtól rezgett a megkínzott levegő. A fűnek még a töve is kiszáradt, a virágok lehanyatlottak, fakón, porosan, elpusztítva feküdt a mező. A kukorica kínlódott, levelei sárgán összezsugorodtak. Abban se volt semmi reménység, s a sarjunak is vége volt. A férfi felnézett az égre, mert ebben a pillanatban vert hozzá a vasárnapi harangszó. Az ember keserűen a szeme közé kacagott az Istennek:

— No minket jól eligazítottál!

A lefojtott indulatok, mint a dühös kutyák, rázták láncikaikat a szívében és megnyúlt fekete arcát le nem vette az égről. Meg akarta mondani a magáét az Istennek.

— Hát ezért kínlódtam egész esztendőn keresztül! Kúdussá tettél, tudod-e!

Felhányta minden nyomorúságát, a cudar életet. a bajokat, felelőssé tette, szidta és kiabált fel hozzá.

— Mit eszünk a télen? Miből fizessek adót, rovatalt, adósságot? Éhen döglünk, hallod-e!...

Az Isten nem felelt, a harang szólott, az ember átkozódott, hogy szinte fekete füst csapott ki a száján. Minden szó még bennebb taszította az indulatba, a fékező gátak leomlottak benne, két színtelen könnycsepp ült a szemeiben a keserűségtől.

A templom szemben volt a búzamezővel. Nyitott ajtajából lehetett látni a vetést. A harang utolsó kondult, az orgona és ének felzendült. A vasárnap tiszta hangulata hirtelen elöntött mindent. A fák nem mertek mozdulni, a nap apró fényeket gyűjtött a fűvek hegyén, a bogarak a rögök tövéből ájtatosan felnéztek az égre, a hegyek tetején lehajtott fővel ültek a felhők, az erdők közelebb tornyosultak és a fák kiegyenesedve őrt állottak, a lelkek porba omlottak, az ének dőlt ki a templomajtón és elúszott a végte-

lenbe. A káromkodó ember megrezzent, alázatosan lehanyatlott a földre, mintha megtörték volna a térdeit. Eszébe jutott, hogy most az új búzát áldják az emberek.

— Új búza — morogta, — de hol az új búza ?

Megint megszállotta a keserűség és fenyegette az Istent.

— Adok én neked új búzát !

Felugrott és féktelen dühében taposni kezdte az áldást.

— Új búza, új búza ! — lihegte, s a gabonaszárak recsegtek, töredezték a talpa alatt. Gyúrta, tépte, tapodta, gyalázta jeges szívvel, konokul, gyilkosan és mikor a pusztulásra nézett, még jobban elötétítette a fájdalom és indulat. Homályosan érezte, hogy az Istennel verekedik ziláltan, keserűségtől kábultan, míg egészen elborúlt. Feleségére, családjára gondolt és mintha felsikoltottak volna, lábai elé vetnék magukat, hogy rajtuk is gázoljon át. Homloka zúgott, fülei csattogtak, inai reszkettek és kimondhatatlan fáradtságot érzett :

— Új búza ! Új búza !

Már csak csetlett, botlott a földön, végül leroskadt, de a gyilkos elszántság tovább lobogott benne. Félig öntudatlanul dobta az égő gyufát a vetésbe.

— Pusztuljon az egész ! ...

Megtorpant. Még tudta, hogy mit csinál. Lelke mélyén kívánta, bárcsak elaludnék a gyufa, de az ádáz indulat visszatartotta, hogy eloltsa. Csak nézte meredten a megfogant lángocskát, hogyan terjed levélről levélre, búzaszárlól búzaszárra. Halvány, kék füst gömörödött föl a vetés közül. A tűz erősödött. A gabonaszálak most már pillanatok alatt lobbantak fel és arannyá válva dőltek le. Pottyandi Dávid tátott szájjal nézte, arcát sütötte az égő búza, amely vörösen pattogott a szemei közé az égő kalászból. Sűrű füstpázmák törtek fel a haragos fényből és a fűrj rémülten futott csirkéivel a tűz elől, amely sze-

szélyesen terjedt, mintha piros lepkék raja táncolna a vetés fölött. Az égő gabonaszálak egymásra dőltek, a levegő átfényesedett a határ fölött és piros szemfedő borult az áldásra.

Az emberek nyomottan ülnek a templomi padokban. A mező gondja nyomja a lelküket és ha csak egy madárkának valót adott is az Isten, mégis búza az, keservesen kiküzdött, áldott kenyér. Kitekin-tettek a mezőre, hogy még egyszer gondjaikba foglalják.

Ekkor csapott fel az égő mező lángja. Valaki felordított:

— Tűz van! Ég a mező!

Az égő búza fénye akkor már arany lidércként táncolt az ég arcán. Halálsápadtság borította el a népet. A pap remegve tette le a kenyeret és kelyhet. Valaki nekiugrott a harangkötélnek és félreverte a harangokat. Rémült ordítás verte fel a falut.

Valaki magához tért a rémületből és a toronyba felrohanva, az ablakból ordított:

— Férfiak, hé emberek, kaszát hozzatok! El kell vágni a tűz útját! Lángokban áll az egész határ! Árkot kell húzni a tűz körül! Oltani minden ember!

Rohanó emberekkel telt meg a falu. Sokan félőrülten megállottak az úton és felsikoltottak az égre: Tűz van! — Szekerek robogtak, kaszás férfiak futottak. Az asszonyok ünnepi ruhában hordták a vizet. Vörös füst húzódott a falu fölé és égő szikrák milliói úsztak az égen.

Káprázó szemekkel rontottak a férfiak a lángoknak és félig megvakultan kaszálni kezdték az égő vetést. Körülfogták a lángtengert és kék fénnel megvillant a kasza.

— Befelé vágjad! — kiáltoztak egymásra.

Asszonyok, gyermekek állottak a nyomukba és csattogó kapákkal árkot vontak a veszedelem elé! Mások pusztá kézzel tépték, taposták az áldást és szomjas, forró szájjal átkozódtak. A kasza suhogott,

az égő gabona ledőlt, a szerszámok nyele is lobot vetett és a vér kiserkent a forróságtól az arcokon. A harang szüntelenül szólott.

— Jaj! Jaj! Mi lesz velünk!

A rémület pillanataiban meg se látták az embert, ki felgyújtotta a határt és égő ruhával futott a lángtengeren keresztül, míg ájultan eldőlt az emberfal előtt. Valaki kirántotta a tűzből és gyorsan végigöntötték vízzel, de nem volt idő vele bibelődni, a tűzzel kellett harcolniok.

És tovább folyt a rettenetes aratás az égő kaszákkal. A feketére szennyezett emberek tovább vágták lihegve az égő kalászokat és a rendek tovább égtek a földön. Gyönyörű volt a kenyérnek ez a halálos színeváltozása, ahogy a sárga szálak arannyá váltak és fekete kalásszá lettek.

Végre fellobbant és ledűlt az utolsó búzaszár is. A mentő kezek lehanyatlottak és a kétségbeesett emberek megállottak. A haragos füst lassan elszíntelenedett és halvány, rothadt felhővé változott az égen. A kenyér lelke elszállott. A föld forrón párállott utána. A nép nézte és nem mozdult a leégett mező szélé-ről, mely olyan volt, mint egy fekete nagy úrasztala, melyen az élet holtteste fekszik.

XVI.

A nagy csapás után lassan tértek magukhoz az emberek. Mégsem lehetett kétségbeesni. A jegyző kihirdette, hogy a szászföldön szép a termés, részes aratókat, cséplőembereket keresnek. Csapatostól kerekedtek fel az emberek. A falu munkája, a sarjucsinálás a fehérnépekre maradt. A jó kedv eltűnt a faluból. Bence is elszomorodott. Sokat töprengett, végül előállott a tervével:

— Most már menjen haza, urfi!

— Miért Benci?

— Én is megyek csépelni a szászok közi.

— Te? Csépelni?

— Úgy egyeztünk meg Réginával... Ha kikeresem a télire valót, hozzám jön feleségül... Nem hagyhatom a bajban szegényeket... Az anyja is belégyőződött...

— Jól teszed Benci! — bízattam, ami jól esett neki.

Összeszedtük a cókókunkat. Benci feltarisnyált, beszélgette a kalyiba ajtóját, nagyot sóhajtott és elindultunk. A gyermeket reám bizta. A falú fölött tér el az út a szászok felé. Bence itt elvált tőlem.

— Be sem jössz a faluba? Réginához? Legalább búcsúzni? — csodálkoztam.

— Minek? — felelte csendesen.

— Legalább beszéltél velük? — gyanakodtam, mert tudommal nem járt benn a faluban.

Zavarba jött.

— Beszélni éppen nem beszéltem, de nem is kell. Majd ha hozom a búzát... akkor lesz majd öröm... Két kézzel esik a nyakamba...

Már a gondolatára is boldog volt és füttyülve haladt tova a mezei ösvényen.

Közben idő telt. Meg is feledkeztem Benciről. Csak akkor ijedtem meg, mikor egyik vasárnap Potytyandi Réginát a templomban kihirdetik Bojzás Kús Danival. Felelősnek éreztem magamat. Nem hagyhatom az Uz Bence barátom titkos menyasszonyát.

Siettem a leányhoz.

— Neked tán elment az eszed! — korholtam.
— Mi lesz Bencivel?

— Mit tudjak csinálni! — tépelődött a fehérnép.
— Nem várhatok reá. Bojzás Dani özvegy, de első ember a faluban. Minden bajunkból kisegít, s édesanyámék erőltetnek, hogy menjek hozzá. Nagy bajba vagyunk urfi. Még a gyász üdőt sem várhatjuk ki, amit tartani kéne édesapám halála miatt.

Az anyja szinte kiszedte a szememet, mikor hozzáfordultam.

— Mit akar az a tekergő! Eltakarodjék a szemem elől a koszos! Hogyne! Majd neki prédálom el a drága leányomat!

Kedvetlenül hagytam mentire az ügyet.

Az esküvőt teljes csendben megtartották, s a falu ment a maga útján. Hamar el is felejtettem. Bencét nem értesíthettem. Ki tudta, hogy hol tekereg a szászok között. Csak a vele való találkozástól féltem.

Hetek teltek el.

Egy éjszaka valaki megveri az ablakomat.

— Ki az? — szólok ki.

— Csendesen urfi! Én vónék. Benci!

— Hát te hol jársz, ahol a madár sem jár?

— Megjöttem a cséplésből.

Az arca véres volt, a keze szennyes, gúnyája tépett, de maga nyugodt. Látszott, hogy nagy csatából érkezett.

Ő tudja, hogy nem, s ne járjon a szám, hanem adjak helyet ennek a zsák búzának, amit a szászok között keresett.

— Hozom a padlás kulcsát! — kiáltom neki, de mire kimentem, Benci sehol sem volt, hanem két csendőr állott a zsák mellett. Tőlük tudtam meg, hogy Benci ellátta a Bojzás Küs Dani dolgát.

Egyedül kellett felvinnem a búzás zsákot a „hijba”. Benci úgy eltűnt, hogy hetekig nem láttam.

A baj azonban Bojzás Küs Daniéknál is megvolt. Réginával se lehetett birni. Minél jobban telt az idő, annál jobban vonzódott Uz Bencéhez. Dani kétszer is hozzányúlt a feleségéhez, szépen is, csúful is, de Bence, aki előkerült és azóta állandóan a falut bújta, megfenyegette, hogy eltöri a derekát, ha még egyszer kezét mer emelni rá. Ettől aztán Dani megjuhászodott. Azonkívül az élet is keserítette. Reajött, hogy csinálnia kell valamit. Ravasz, agyafúrt ember volt Bojzás, s mikor meghallotta, hogy a püspök elindult bérmálni a környéken: azonnal kész volt a tervével.

— Helyben vagyunk! — örvendett meg a hirnek, mert hirtelen eszébe jutott, hogy a püspök neki komája. Még az első feleségétől, szegény boldogult Trézi nénemtől született volt egy leánykája, aki még abban az esztendőben meg is halt, s akkor, hogy egy kicsi pénzhez is jusson, a püspököt kérte fel a keresztapaságra, aki vállalta is, de hogy a gyermek meghalt, nem firtatta a komaságot.

— Ez most jól jön! — kacagott magában. Az asszonynak nem szólt, a Bencével való dolgait is elnézte, hogy „jácodja csak ki magát”.

Mikor azonban megtudta, hogy a püspök mikor „időzik” a városban, reáparancsolt a fehérnépre.

— Ötözz fel leánynak!... Köss pántlikát a hajadba!

— Azt métt? — csattant fel a menyecske.

— Mert mönyünk a püspökhöz.

— Oda minek?

— Azzal te ne törődj, hanem csináld, amit mon-

dok, s befogd a szájad, mert ha egyetlenegy oda nem való szót is elkottyintasz, a püspök előtt váglak szecskába... Üsmeröd a természetemet...

A menyecske megjuhászkodott, de hamar cifrázta magát. Az ember ki sem eresztette a házból, hanem őrizte, mint a sárkánykígyó.

Alig kezdett hasadni a hajnal, útra keltek. Az asszony nekibátorodott, s kétszer is megkérdezte az úton:

— Mi ugyanbiza mit tudunk csinálni a püspöknél?

— Majd meglátod! — morogta vissza gorombán az ura.

— Bé sem eresztenek hozzá.

— Ingöm bé, s akkor tégöd is bé! Attól te ne féjl!

Úgy is volt.

A jóságos püspök kedvesen fogadta, amint egy főpásztorhoz illik is.

Vagy három kövér, pirosasú pap mosolygott mellette, s a fényes szobában jó tömjénszag volt. A menyecske csúfúl meg volt illetődve. Azt se tudta, hová tegye kezét, lábát, csak az urán csudálkozott, hogy az milyen bátran viselkedik ilyen nagy urak között.

— Mi jóban jártok gyermekeim? — mosolygott kedvesen a püspök, s mindkettőjüknek szép kicsi keresztet rajzolt a hüvelykujjával a homlokára.

— Nem lehetne-e négy szem között beszélni? — kérdezte illedelmesen Bojzás Dani.

A püspök csak reá nézett a nagy papokra, s azok csukrétába fogott alázatos szájjal kisuhogtak a szobából. Az áldott, jó ember utánok sem nézett. Úgy látszik nem félt, hogy amíg ő itt tölti az időt, odakinn azalatt kieszik a töltelék a káposztából, mint ahogy Csikmencenten történt.

— Legyetek bizalommal gyermekeim! — közeledett jóságosan.

— Azzal vónánk! — felelte zavartan Bojzás Dani.

— Tehát mit akartok?

A fehérnép szinte elsülyedt szégyenletében, de Bojzás Dani benyúlt a belső zsebébe és kivett egy iratot.

— Ha meg nem sérteném a méltóságos püspök urat, *mi komák volnánk*. Ehejt elhoztam róla az írást is. Az igaz, hogy deák nyelven van írva, de itt a hitelös pecsét...

A püspök kissé zavartan vette kezébe a rongyolt keresztlevelet, s amig belenézett, Bojzás Dani tartotta szóval:

— Inde-unde huszonkét esztendeje, hogy a lelki rókonság közöttünk fennál kegyelmes komám (ha meg nem sértem vele). Most, hogy erre felé járt, gondoltam, bemútatom a keresztleányát, hogy lássa, milyen fehérnép facsarodott belőle.

A püspök a menyecskére nézett.

— Légy szemérmes! — intette sietve a székely.

A fehérnép azt se tudta él-e, hal-e, de Dani ráparancsolt:

— No most szépen csókolj kezét, s mondjad: „Instállom a kezit édös keresztapám!”

A püspök szeliden elhárította és végig simított puha selyem haján.

— Örvendek. Örvendek.

— Tudtuk mi azt! — derült fel Dani ravaszul.

— Úgy-e mondtam neked Régina — fordult a nőhöz — hogy mihelyt meglát, abbahejbe réád üsmer?

— Úgyes leány, — szívélyeskedett a püspök.

— Jóállású fehérnép! — csettintett a nyelvvel Dani. — Ilyen osztán több nem igen van a környéken.

— Jó szülőknek jó a gyermeke — társalgott a püspök.

— Hát az már úgy szokott lenni!

— Na és istenfélő leány vagy? — tudakolta a püspök.

A menyecske a félelemtől reszketve pihegte:

— Igenis.

Bojzás Dani azonban húnnyorgatott a szemével

a püspöknek, hogy nem muszáj mindent elhinni a fehérnépeknek. Az is benne volt a nézésében, hogy egy püspök az effélében gyakorlatlan.

— Ó az, amikor az! — köhögött.

A főpásztor kissé megütkezött:

— Hogy te nem volnál vallásos? — s úgy tett, mintha nem is merné feltételezni egy ilyen angyal-arcu teremtésről.

— Vallásosnak elég vallásos — sietett beleszólni Dani — de *csak vasárnap délelőtt*...

— Hát délután? — borúlt el a püspök arca.

— Ó akkor es az — komolyodott el Bojzás Dani is, — csak a tánc nem az, s egy ilyen ártatlan leánra a kísértés igenigennagy.

— Jól mondod fiam! — bólintott az atya.

— Én jól! — szomorodott el apai aggodalommal Dani. — S éppen ebben az ügyben es jöttünk... Szeretném a lelkit megmenteni a gyermekömnek...

— Igen helyesen! — hagyta jóvá a püspök, de Kús Dani nem zavartatta magát. Úgy tett, mintha belsőleg el volna egészen érzékenyedve a reárohanó igazi érzésektől.

— Áldott jó lelke van a lelkenek. (Szegény édesanyjától örökölte, hogy az Isten nyugtassa még a halóporában es) — dicsérgette a nőt — s az életgondokkal es eléggé törődik... Mikor hallottuk, hogy errefelé jár a kegyelmes püspök úr, mindjárt mondtotta is nekem: — „Menjünk el hozzá édősapám, hisz akármekkora nagy úr, mégis csak keresztapám, s hátha ad legalább egy letett reverendát. Ebben a nehéz világban, mikor az sincs, mit együnk, az es nagy segítség volna...”

— Te mit akarsz! — szidtam...

A főpásztor, ki már megszokta, hogy az ilyen látogatások rendszeren kérésekkel végződnek es természetesen is találta; meg se lepődött.

— Nonó! Hiszen éppen nem feledkezünk meg a keresztleányunkról...

Bojzás Dani tiltakozólag felemelte az ujját:

— Aszontam neki is, s aszondom kegyelmes püspök komámnak es, hogy: *Egy a szükséges!*...

A szentirási idézetre mindjárt ráismert a püspök, s jól esett neki, hogy ilyen egyszerű ajkakról hallja. Bátorította is:

— Mi a szükséges fiam? Megtudnád-e mondani?

— Az, hogy ez a leán megfelelő nevelést kapjon... Nem lettét reverendát... Istenös nevelést, hogy hóttáig jusson az eszébe...

A püspök megbocsátotta az elrontott bibliai idézetet.

— A Jóisten kegyelme nyilatkozott meg benned!

— Akkor jó, bátorodott újból neki Dani, — ha Szentfelsege es azt akarja, amit én!... S hátha még a kegyelmes püspök úr es akarná!...

— Hogyne! Hogyne! — fogadta édesen a szivébe a püspök az együgyű embert.

— ... mert akkor meglehetne csinálni! — fejezte be a mondást a székely.

— Mit lehetne csinálni? — tudakolta a jóságos főpásztor.

— Hogy ez a fehérnép békerüljön az apácákhoz.

— Az apácákhoz?

— Ott volna neki a helye!

A püspöknek sem látszott lehetetlennek, de azért nem kapott két kézzel utána.

— Az a kérdés, hogy van-e hivatása a zárdai életre!

— Mi az a „hivatás?”

A püspök türelmesen, a székely értelméhez mértén felvilágosította.

— Az fiam, isteni adomány, hogy legyen kedve egész életét, munkásságát Isten szolgálatára szentelni, imádkozni, dolgozni, lelki életet élni...

A székely elszontyolodott.

— Akkor akár haza es mehetünk, mert az neki nincs. Éppen ezért szerettem volna beadni az apá-

cákhoz, hogy azok csináljanak neki... Ősztán, ha egészen elfelejtette a legényeket, szépen hazavinném. Amiért tartják, azért dolgozgatnék a konyhában.

— Úgy lehet, — értette meg a püspök és megnyomott az asztalon egy gombot, mire az ajtón besietett egy szép fiatal pap,

— Carissime! — fordult hozzá a püspök. — Vezesse el ezeket a jó embereket a kedves Nővérekhez és a kedves főnöknővel közölje, hogy határozott óhajtásom, hogy ezt a nőt gazdaságilag alkalmazzák és amíg ott tartózkodik, a rend szabályai szerint a legszigorúbb zárdai nevelésben részesítsék.

— Ez kell neki! — kurjantott fel örvendezve Bojzás Küs Dani.

Éppen csak annyi ideje volt, hogy odasuttintsa az asszonynak: „Kell-e többet Uz Bence, Régina?” — s már be is csapódott a zárdá kapuja a menyecske után. Bojzás Küs Dani egy keveset nézte, kicsit különös volt neki is a helyzet, de végül elégedetten azt mondotta rá:

— Helyesen van!...

— Hol hagyta az asszonyt, Dani? — kérdezték a szomszédok, mikor három nap is eltelt, s a menyecske akkor se került elő.

Bojzás nem tagadta.

— Béállott apácának.

— Hova te?

— A zárdába.

— A szentantaltüzit! Csak nem?

— Bé biza! Egyszer csak reájött a hivatás... Én eleget marasztottam, de semmiletteképpen nem lehet lebeszélni. Megcsemellett a világi élettől. Meg a!... Aszondja, hogy vétkesök az emberek.

— S te most mit csinálsz asszony nélkül?

— Valahogy én es itthon elimádkozgatom az életet.

- Hogy tudsz belenyúgodni?
 — Áldott, s szép élet az, hagyják!
 — Honnan tudod?
 — Megmútogattak mindent... Olyan mindenik, mint egy szép fehér szent. Hogy ott mekkora tisztaság, ékesség, mekkora csend van, mekkora szigorúság! Azt ki sem lehet mondani. Oda még levelet sem szabad írni. Se ki, se bé! Szép leptiben imádkozgatnak egész nap. Oh be gyönyörűséges!... Fehérek, mint a galambok. A szemüket örökké lesütve hordják, s félöles olvasó csüng a derekukról.
- No szegény Régina! — sajnálkoztak az emberek. — Mit tud az ott csinálni?
 — Beleszokik, — nyugtatta meg Bojzás.
 — Akkor te is elmehetsz barátnak! — kacagták a férfiak.
 — Abbajárok! — hűnyorgatott Bojzás Kös Dani.
 — Csak előbb egy kicsit én is kijádzom magamat.
- — — — —

Az elején jól is telt Bojzás Kös Daninak asszony nélkül. Újból szabad ember volt. Akkor ment a kocsmába, mikor akart, s ott csipkedte a fehérségeket, ahol rá nem ütöttek a kezére. Csak akkor komorodott el, mikor meghallotta, hogy Uz Bence mostanában sűrűn jár a városba, hol fával, hol málnával, hol kukujzával, s igen sokat látják a zárda tájékán is. Valahogy megérezte, hogy baj van az asszony körül.

- Jó lesz, ha utána nézek! — féltékenykedett.
 — Már a bor is megsavanyodott előtte, s a munka nem fogta.

Egy viharos éccakai hánykolódás után mégis felkerekedett, s elment a városba. Fél napig ott ámbolygott a zárda kapuja előtt, s csak estefelé merete megnyomni a csengőjét.

- Kit keres, jóember? — hajlott egy fátyolos, fehér gyolcsba öltözött szép arc a vasrácshoz.

ljedten kapta le a sapkáját.

— Én a Bojzás leányát!... A méltóságos püspök úr keresztleányát... Réginát.

A nővér alig észrevehetően elmosolyodott.

— Ki maga bácsika?

— A... zédős apja vónék, Bojzás Küs Dani,...

— Akkor idehívom. Ennél az ablaknál beszélgethetnek, de csak tíz percig... Most éppen szilencium religiozum van.

Alig ácsorgott ott pár percig, már hozta is Réginát, aki nem szólt, csak megállott az ablaknál, mint egy bebörtönözött márványszobor. Bojzás Dani alig merle megszólítani:

— Te vagy az, Régina?

— Hát mégis eljött? — pötytyentette a szót kényesen a menyecske.

— Milyen más lett a hangod is! — szomorkodott el a férfi. — Érted jöttem...

A fehérnép lassan megrázta a fejét.

— Hiába jött... Én többet nem mönyök ki a világba...

A férfi elsápadt.

— Elment a szép eszed? Hisze a feleségem vagy?

— Én a mennyországé vagyok, — emelte fel a szem fehérít a magasba Régina.

— Hászé majd... majd... azután... — ellenkezett Küs Dani, de magában belátta, hogy itt vége mindennek.

— A lelki tökéletesség az nagy dolog! — prédikálta az asszony.

— Hogy beletanótál a szönt életbe! — keseredett el az ember, s már szólni se mert. — Egészen elfelejtöttél!

— Óh nem! — csicseregte a nő, — még szent kilencedet es tartottam a kied üdvösségiért.

— Csak ne volnál ilyen szép, akkor itt hagynálak! — búsult az ember,

— Csak azt mondom erre, amit Szenttamás mondott: Távozz tőlem sátán!

— Hótehó! — újjongott fel Bojzás, aki jobban tudta a bibliát. — Azt Jézus mondta.

— Magának mondhatta akár ő es, úgy látom, mert maga szájig esött a vétekbe.

— Maholnap ki sem látszom belőle, ha haza nem jösz...

Nem mert tulságosan bátran fellépni, mert a püspököt félrevezette, s attól félt, hogy abból még baj lesz. A keserűség azonban mindenre rá viszi az embert. Csakhogy visszakapja az asszonyt, mindenre képes volt már.

— Hátha megmondom, hogy nem a leányom, hanem a feleségem vagy? — súgta fenyegetőleg, de az asszony meg se lepődött:

— Azt úgy es tudják.

— Mit beszélsz te? — ijedett meg Bojzás Kűs Dani. — Honnan tudják?

— Megmondtam én már az első nap.

— Híj a szájad mindenségit te asszon! Hogy tudtál erre vetemedni!

— Itt nem szabad titkot tartani, — magyarázta értelmesen Régina. — Mi sohasem hazudunk...

— Az ezután válik meg, ha haza kerülünk! — hitetlenkedett az ura, de az asszony visszavágott:

— Mondtam, hogy nem megyek ki a bűnös életbe!

— Jöhetsz, — biztatta az ura — mert Uz Benci megházasodott.

Az asszony felszisszent:

— Megházasodott? — Akkor ugyanvalóst itt maradok!

— Hát akkor az Isten áldjon! — borúlt el Bojzás Kűs Dani és vad, féltékeny keserűséggel távozott.

— — — — —
— No, mi van Réginával? — kíváncsiskodtak otthon.

— Jól telik neki! — köszönte az érdeklődést.

— Nem vágyik haza?
— Vágyni, vágyik, de még nem hozom.
— S mért nem hozza?
— Mert most tanól javában.
— Ugyanbiza mit?
— Hát afféle szép vallásos, szönt dolgokat...
A hitet már jól tudja, s a hűséget most tanólja...
Ott hadd maradjon még néhány hétig...

— — — — —

A néhány hét el sem telt, mikor Uz Bence titokzatosan beállított hozzám. Nagy kedve volt.

— Tudja-e mi az ujság urfi? Most jövök a városból... Régina azt mondta, hogy ha bévégződik a válópere, hozzám jön feleségül.

— S ha nem választják el? — rontottam a kedvét.

— Akkor inkább örökké ott marad, ahol van.
Büszkén, boldogan ment újra haza a havasba.

XVII.

Lassan beállott az ősz.

Uz Bencének újra feljött a napja, mert megindultak a vadászatok. El volt foglalva minden perce, pedig csak sétált a szép, színes őszi erdőben és hiába unszolták a vadászok, kínálták szép pénzekkel is, egyszerűen elutasította őket.

—Mefogadtam, hogy többet állathoz nem nyúlok.

A fene ette meg az urakat, mert már a szarvasbögés ideje is elérkezett. Az első szép üszők a holdfényes tisztásokon felbukkantak, de Bence nélkül nem mentek semmire a vadászok.

A keményen felcsattanó bikabögés azonban őt sem hagyta nyugodni. Éjszakánként meg kellett lennie úgy, mint régen. Fatörzsek árnyékában, bokrok alatt lopakodott előre görnyedten, mintha az éccakát cipelte volna a hátán. A hatalmas fák közé itt-ott behullott a hold ezüstje, a föld izgató, savanyú, furcsa szagot lehelt, ami még jobban megvadította. Sokszor négykézlábra ereszkedve haladt tova és az őszi esőzések után a földre nyomott újjai között felbugyborékolt a hideg víz. Jól esett forró tenyerének, mert már alig bírta cipelni a régi szeretőjéről álmódó, éhes szívét.

Valahol az erdő mélyében már csattogni kezdtek a szarvasbikák homlokai és szarvai kemény bögések közben. Vad fújással küzdöttek a bikák, míg oldalukat előnti a sötét vér, vagy reszkető térdükből kifogy az erő, a sárga szőrt kiveri az izzadság és valamelyikük meggyalázva el nem menekül,

vágy holtan ott nem marad, szépen elnyújtva agancsos fejét a harmatos fűvön.

Messzi elűzte őket, hogy a kísértéstől szabaduljon.

Mégis az állatok miatt érte a szerencsétlenség. Az őzek miatt, akiket a világon a legjobban szeretett. Reggel volt.

Az őszi köd, mint szép fehér kígyó úszott a patak fölött. Később lassan felszállott és eltűnt a felhők között. A madarak még fészükben ültek, mert korán volt, a medvének még fának vetett háttal horkolt, s két őzünk csendesesen, harmattól fénylő hátacskával állott a tisztáson, a róka gondosan betakar-gatta fiait, Bence a másik oldalára fordult, s a malacok álmát aludta. A reggeli álmodat hívják malacok álmának. Békében pihent minden az ég szent boltozata alatt. Az éj bújában elfogyott, itt volt a reggel.

Ekkor történt a szerencsétlenség.

Három oroz farkas rátört az őzekre. Falevelek közé takart pokoli pofával lesték a kedvező pillanatot, s átugorva a bokrok tetején, lenyomták a kisebbiket. Alig volt ideje az ártatlannak felsikoltani. Mielőtt azonban elragadhatták volna, Bence ott termett és ő is megragadta az őzet. Pusztá kézzel küzdött az ártatlan tetemért, mert már nem volt ideje fegyvert ragadni. Egyfelől a farkasok tépték a szegény kis állatot, másik felől Bence igyekezett kihúzni a szájukból. Ököllet verte a vérengző vadakat, az ő vére is omlott a farkasok harapása nyomán, de nem érezte. Ingét, gagyáját letépték róla, mellén, tomporáján, egész testén sebek tátongtak, de kétségbeesetten védte az őz holttetemét, mintha saját gyermeke volna. Mire a medve segítségére rohanhatott volna, kitépték a keze közül a hullát és pillanatok alatt eltűntek vele.

Bence lerogyott és sírni kezdett.

Sírt az őzike halála felett, pedig Uz Bence olyan paraszt volt, hogy félrefordította a szarvait, mikor az

ajtón bejött. A nagy lelki felindulásban nem is igen érezte a testi sebeket. Csak akkor döbönt meg, mikor talpra akart állani, de nem tudott a csontig mart sebek miatt. Olyan veszedelmesen megcsúfolták a farkasok. Órákba telt, amíg a földön valahogy hazavonszolta magát és felmászott a vackára. Ahogy lehetett bekötözte magát, s amilyen kemény természetű ember volt, fel se vette volna a harapásokat; — nem sokat jelent, hogy pár font hússal több, vagy kevesebb van az emberen; de az volt a nagy baj, hogy nem birt lábra állani. Ott kellett tehetetlenül feküdnie az ágyán. Segítsége nem volt, mert a pásztorok hátrább húzódtak a havasba a csordákkal, én pedig hetek óta otthon tekeregtem a faluban. Sokkal nagyobb baj volt ennél is, hogy az enivaló is kifogyott, s így az Isten mindenképpen ráborította a gyászeget szegény Bencére. Egyetlen vigasztalása az volt, hogy a megmaradt őz nem tágított mellőle. A farkasoktól félt-e, mitől-e; reszketve ott állott az ágyánál, s szép, fénylő szemekkel nézte Bencét. Csak az ajaka remegett néha, mintha szólni akarna.

Igy telt el az első nap.

El se tőtt jóformán a dél, érezte Bence, hogy a feje kóvályogni kezd, a szemeit nem bírja, s nagyfene verességbe borul a világ. Aztán lassan setétedni kezdett, fülei zúgtak, szája párállott. Mindjárt tudta, hogy ez a sebláz, de abban a pillanatban el-kacagta magát és énekelni kezdett, azt hogy:

„Fűzfák közi bésütött a hódvilág,
Megtagadott engem az egész világ...”

Bögte a nótát úgy, ahogy a száján kifért. Előbb szöveggel, aztán anélkül, összevissza. Az őz ijedten hátraugrott, de ott maradt. Igaz, hogy pillantani se mert. Bence egész éccaka énekelt, szavalt, verekedett, hánykolódott, szóval csúfúl viselte magát. Végül elaludt.

Mikor felébredt, türhetően érezte magát, de olyan

süketen hallott, mintha szurkot csepegrettek volna a fülibe. Elviselhetetlen szomjuságot érzett. Szerencsére vacka mellett állott a vizes cserépkorsó, nagyot húzott belőle. Erre az éhség lepte meg. Azzal pedig nem törődött. Estefeléig nézte az erdőt, hogy a róka hogyan ugatja a szálló varjakat, s szól a kakuk a nagy bükkben. Bajsza lelógott, mint két beteg mókusfarok. Szívesen únta volna magát, de az éhség nem hagyta. Bajusz Lajit irigyelte, aki fuszujkaevés közben hót meg a tavaly.

— Nincs nekem olyan szerencsém! — sóhajtott.

Arra is gondolt, hogy mekkora istencsuda volna, ha kolbászeső hullana.

— Eléggé mennydörög hozzá a hasam! — mókázott.

Második nap már szédült is az éhségtől, s ha lenézett két araszos borzos-deszka-ágyáról, olyan messze látta a földet, mintha végtelen fekete pokol-égboltozat volna.

— Ha innen leesel Benci, hogy szállsz le? — tréfált magával, de meg is felelte: — Akkor minden dolgomot elhagyom, s felkelek.

Percről-percre fokozódott az éhsége, szaggatta a gyomrát. Hiába nézett körül, tudta, hogy nincs egy falat ennivaló a háznál. Karnyújtásnyira ott feküdt az éleskése a keze ügyében, s azt megragadta:

— Énistenem, kínálg meg valamivel, — imádkozgatott.

A sült galamb azonban nem szállt a szájába. Árva, elhagyatott volt szegény, az se volt, aki a kapcáját odavessze neki. Csak a rengeteg hallgatott körülötte.

— Most már én is elmondhatom, — jutott eszébe — „Bé van az erdő kerítve, hogy menjek én ki belőle!”

Biza magatehetetlen volt, de ezt a napot is eltöltötte, ahogy lehetett.

Az őz azonban nem tágított mellőle. Ott virrasz-

tott az ágyánál, mint egy szép, szelid, barna kisaszszony. Csak akkor rezzent meg, mikor Bencét az éhség kihozta a sodrából, s annyira feldühítette, hogy ölni szeretett volna.

— Ne tátsd a szádat! — ordított rá a szegény, kicsi állatra. — Nem látod, hogy éhes vagyok!... Éhes vagyok, érted-e?

Nem értette bizony az áldott kicsi állat, honnan értette volna, hiszen nem volt emberi esze, csak megreszketett a barna bőre, megremegett négy szép finom lába, ijedtség ugrált bennük, emelte ugrásra; de mégis ott maradt. Igaz, hogy félelmében pár lépést hátrahúzódtott, mégsem tágított a véres, mocskos ember-től. Az ilyen állat, mint az őzféle, inkább fél a lelki mocsoktól, mint a testi mocsoktól.

Mondom, az őz nézte Bencét, s Bence az őzet. Bence haragudott, dühöngött, káromkodott, az őz nem. Azért őz, hogy szelid legyen. Csak az orralikát mozgatta finoman.

— Olyan, mint egy angyal, erdei angyal! — esett meg rajta a Bence szive, s a nagy kimerültségtől elaludt.

Pirkadatkor, mikor felébredt, az őz még aludt az ágy lábánál. Szendergett a lábain.

Ekkor már Bence nem birta az éhséget. Már zöldet-vereset látott.

— Mit kinlódjam! — gondolta. Megölöm az őzet és megeszem. Meg-e-szem! — ropogtatta dühösen a szót a fogai között. — Csak ki kell nyújtanom a kezemet, s elvágnom a torkát. Egyetlen nyisszentés elég lesz!

Óvatosan kézbe vette a kést és felemelte.

Az őz rémülten reánézett.

Nem tudni, mikor ébredt fel, olyan nesztelen volt a felserkenése. Nem is menekült, csak ránézett.

Az Űz Bence karja lehanyatlott.

— Nem tudom megölni, ha néz!... kissé távol is van! — szégyelte, palástolta meghatottságát.

— Mici! Mici! Mici! -- csalogatta közelebb ujj-hegyeit morzsolva, de bennsejében szerette volna, hogy az őz meneküljön.

Meneküljön, fusson sikoltva hét erdőn keresztül.

Az őz azonban remegve közelebb jött, egészen lehellethosszra és végtelen szomorúsággal lehajtott fejecskéjét.

— Vajjon tudja-e mit akarok veled? — döbönt vissza Bence.

Lehet, hogy tudta, lehet, hogy nem tudta. Azt az Isten tudja.

Bencét az izgalomtól kiverte a verejték.

Az őz, a kicsi apáca csak állott.

A Bence gyomra egyellen lángoló nagy éhség volt. Hangos szót nem birt kiejteni a száján, de azért ijedten, könnyesen azt mondta:

— Fuss, fuss, kicsi sutám, mert semmivel sem vagyok jobb a farkasnál!

Eszébe jutott, hogy a szelidsége is, mit az őznek mutatott, mikor csalogatta: álnokság vala. Tökéletesen a farkas álnoksága. A farkas is kemény télen, mikor embermagas a hó, úgy közelíti meg a fázó, mit sem sejtő őzeket, hogy a hó alá búvik, csak a füle bojtja látszik ki legfeljebb és lassan úgy túrja előre magát. A farkasfülnek azt mondják az őzek: — *Ni, egy kis egér!* — és észre sem veszik, mikor a vicsgó fogak lerántják... Így tett Bence is. Így.

Az őz remegve nézte, s két fényes könny kicsordult a szemén.

Az őz sírt és sirása megváltotta Uz Bence lelkét.

Ez az állatok gyilkosa, félvad, cserefaember utolsó erejével felemelkedett ágyán és messzi elhajította a kést, amely zendülve állott meg a kunyhó falában. Aztán hanyat esett és behunyta szemeit. Mégegyszer összecsikordította fogait és felordított:

— Éhes vagyok!

Többet aztán nem szólt egy szót sem, de a szörnyű haragra az őz eliramlott.

Hogy a kis állat merre járt, mit csinált, azt Bence nem tudta, mert ereje végleg elhagyta.

Negyednap, mikor a vén Üdő Márton lejött a kalyibánkhoz, hogy üzenjen Bencitől a faluba Öreg Siketes Istvánnak, a komájának, úgy találta Uz Bencét eszméletlenül, de a teste be volt terítve fűvel, friss virágokkal, amikkel az őz táplálta.

Mikor legjobban csudáldozott, hogy ezt ki tette, hát akkor látja, hogy jön az őz és a szájában teliharapás-füvet hoz. Mikor Üdő Mártont meglátta, ijedtében felbőffentett és elejtette a küszöbön a virágot.

Azzal eltűnt a rengetegben.

Többet nem tért vissza az őz. Lehet, hogy valaki meglőtte. Kitelik az emberektől.

Én az egészet később Üdő Mártontól hallottam. Ha ő hazudik, én is igen.

XVIII.

Lassan lábbadozott szegény Bence. Nem a teste, a lelke fájt, s mintha az ő lelkéhez igazodott volna a havas is, gyorsan elkomorodott. A felhők állandóan füstöltek rajta, s a tél eleji szél rázta kopárra a fákat. A szegény embernek kétszeresen nehéz ilyenkor az élet. A gyermeket, Bencét se kapta vissza többet. Amíg a százszok közt járt, azalatt az apja elvitte magával.

— Egyedül maradtam, mint a Jóisten! — szokta mondani.

Fájt a szive a fiuért, de belátta, hogy mégis jobb neki az apjával.

— Mit csinálnék vele télen?

Mégegyszer azonban felcsillant a lelke.

A medvének háza állított egy kis boccsal. Honnan szedte, hogy került hozzá, apja volt-e neki, nem lehetett tudni, de Bence nem is törődött vele. A kalyibában, az én régi helyemen ágyat vetett neki. A „kántor úr“ pár napig ott maradt. Aztán ismét elment. Végleg. Lehet, hogy valahol meglőtték, vagy a téli szendergésre barlangot keresett. Az idétlen, későn ellett kis bocsnak azonban ott maradt Bencének. Móri kása, kedves kicsi állat volt. Bence a fiuról elnevezte Bencének. Mihelyt a nevet átadta, valami különös, meleg kapcsolatot érzett a bocsnak. Jó falatokkal kedvezett neki, játszott vele és pár nap alatt szépen összeszoktak. A bocsnak harmatos fekete szemei voltak, nedves orrocskája és úgy játszott, mint egy valóságos fiúgyermek. Fákra mászott, vagy elbújt a bokrok közt, ugrált, gurult és estéenként

bámulta a tüzet. Megesett, hogy éjszakánként a Bence oldalához bújt és mancsával átölelte. Éppen, mint a gyermek.

Egy nap aztán elszomorodott a kicsi Bence. Nagy könnycsepp gördült le az arcára. Nem fogta a móríkálás, a játék. Gunnyasztott a vackán. Később izzadni kezdett és nedves lett a bundácskája. Panaszosan nyöszörgött is. Uz Bence meghökkent:

— Tám csak nem vagy beteg?

A bocsocska azonban már alig birta ráemelni véres szemeit.

— Hijnye a teremtésit! — tehetetlenkedett körülötte Bence.

Az édes kis állatnak már az étel se kellett. Talpacskái hidegek lettek és harmadnap fel sem birt állani. Didergett és sirt éjjel-nappal. Akármit adott volna Uz Bence, csakhogy ne lássa a szenvedéseit, de csak vigasztalni tudta:

— Megsegít az Isten lelkem! Ne búsulj!

Az utolsó nehéz éjszaka mégis eljött. A tehetetlen állatot ölébe vette Uz Bence és úgy melengette a tűznél, tartotta órák hosszat szeretettel, aggodalommal. Az ő kemény, szőrös szive is lüktetett a fájdalomtól. A vadállatok a környéken csúnyán üvöltöttek és izgatottan zörgették a bokrokat. Bizonyos volt már a bocsocska halála.

Mire kialudtak az égen az utolsó csillagok, a kis állat is végleg elnyújtózott az ölében. Szemei megtörték és lassan, borzas bundával kihült. Az ember felordított:

— Bence!

— — — — —
Mintha a világ egyszerre megöszült volna. A fekete ködök megülték a hegyek fejét, megsötétült az erdők mélye és a síró avaron halálról álmodtak a vadak. A medve szédült, alig birta álmos fejét és nyugtalanul szagolta a széldöntött fák tövét. Az özek fáztak a sárga bokrok közt és nem mertek felnézni

az égre. A komor vaddisznó, ez a fekete szántó, felröfönt: — Mi van velem? Anyúl a fatövébe simúlt, mintha rémült híreket hallgatna rádión:

— Csak nem lesz háború? — makogott.

A róka szórakozottnek látszott. A vizek megsűrűsödtek, a halak ezüstje iszapba sülyedt és erőtlennül lógtak a nehézkes rákok magfakult ollói. A csorda télenül állott a felfakadt, kopár, vizes, fekete földön, mintha az elsülyedés nagy pillanatát várnák egy kiélt korszak halálra ítélt ősállatai és elgondolkodva a tűzbe bámultak.

Fáradt volt minden száj, fáradt volt minden szív. Maguk a fák is kínosan mozdultak. A halál ásitott végig az erdőn.

Aznap leesett az első hó.

Az emberek nagyrésze is hazatakarodott a havasról. Csak Uz Bence, Udó Márton és néhány pásztor ember maradt fenn.

Csobányosban a gyárat bezárták, s az emberek onnan is elszéledtek.

Égeni úr, az asztalos feleségével, három apró gyermekével ott pihent meg Uz Bencénél, aztán ő is beszorult a faluba, a falu végén egy rongyos földesházba, aminek egyetlen ablaka volt, s az is akkora, hogy a fél öklével bedughatta. Iskolázott ember volt, de se munkája, se pénze nem volt. Úgy lerongyolódtak, hogy a cigány szégyelte velük találkozni. Káromkodásból és sirásból éltek. Valaha kitűnő diák volt Égeni úr, aki tudta, hogy „convalaria maialis” a gyöngyvirág tudományos neve és csak azért nem ment keresztútállani, mert az egész faluban nem volt senki, akitől valami érdemes dolgot el lehetett volna lopni. Ült tehát egy rozszant széken a hideg szobában és csak akkor rezzent fel, mikor a felesége félénken jelentette:

— Nincs egy szál fánk se!

Erre az asztalos úr a pad alól kihúzott egy bogos kötelet, az asszony a három apró gyermeket ru-

hátsól befektette az ágyba, hogy meg ne fagyjanak, amíg hazajönnek, az ajtót bezárták és elmentek mindaketten az erdőre egy hát fáért.

Vékony porkahó fedte a mezőt, erdőt, de a hidegnek foga volt, s az asztalosné — maga is fehérke gyöngyvirág, — fogvacogva didergett a kötéllel a hátán.

Az asztalos a hullott fát fejszefokkal döngette ki a fagyos földből, összegyűjtött két terüt és áthurkolta a kötéllel. Egyiket felpakolta a gyenge asszony sovány hátára, a másikat a magáéra emelte. A szemük kimeredt és szikrázott a teher alatt, de tapodták az anyaföldet lihegve, nyögve, szótlanul. A fa minden lépésre ropogott a hátukon, arcuk bamba lett, mint a teherhúzó állaté, kezük a fagyos kötélelhez fagyott, a szívök vad volt a keserüségtől, mint a farkasé és átkozták magukban ezt a szentséges életet, amelyre a jóságos Isten teremtette. Az éhség pedig rágta, gyötörte őket.

— Jaj! — pihegte az asszony, hogy az ura ne hallja és óvatosan ráereszkedett egy kivágott fátönkre. A háta égett a teher alatt, mintha a fa meggyúlt volna rajta. Kínjában havat evett, hogy lüktető idegeit csillapítsa.

— Elsetétedünk! — mondta az ura.

Télen hamar szomorodik el az idő. Szél is kerekedett. Gyalázatos szél, ami átjárja a csontot, velőt, a varjút lebuktatja a faágról, az éhes farkas, róka úgy érzi, mintha millió bolha csipné az irháját.

— Mozogjunk, Rózsika! — kérte az asztalos a feleségét.

Az asszony megpróbált felállani, de visszarakadt, nem bírta tagjait mozdítani, mintha a csutakhoz fagyott volna. Az ura tépte fel róla.

— Birod? — kérdezte biztatón.

— Igen, — hazudta az asszony, s a szájából dülő pára elborította az arcát.

Újra nekigörcbültek az útnak. A nyál fehéren ki-

vert a szájuk szélén, a verejték megfagyott a homlokukon, a metsző hideg levegőtől pattant meg a mellük. Vérük hülőben, erejük fogytán volt.

Az ember elől ment, törte az utat. Meg-megrogyott a küzdelemben, s az erőfeszítéstől már túlvilági színben látott mindent. A havas hegyek az égig nőttek, a fák boltozata befonta a magasságokat, kék és vörös fényben szikrázott a fehér havas világ köröskörül, mintha az öregisten roppant ravatala körül gyertyák égnének az éj fekete kárpitja alatt. A két szerencsétlen ember-árnyék úgy vánszorgott az előttük lobogó fények felé, mintha ők is rettentő lelkükkel Isten ravatalához zárandokolnának.

Mentek, míg a fa megzuzmarásodott a hátukon. Csak az átok és keserűség tartotta még lábon. A hold is feljött. Erőtlen és hideg volt az is, mint egy fagyott üveg az égen.

Fele úton kidőlt az asszony.

— Nem bírom tovább!

— Hátha pihennél! — csikorgatta fogait a férfi.

— Ne hagyjuk itt, ha már ilyen messze elhoztad!

Az asszony kezei a hidegtől bénán, erőtlenül lógtak alá, ruhái húzták le a földre, szemei forróságban merültek el, arca szederjessé vált.

— Mindjárt megfagyok! — panaszkodott.

A szél meg-megingatta a lábain. Inai reszketek és már nem érezte a testét. Nesztelenül rogyott le a fára.

— Fázom! — susogta és többet nem szólt.

— Rózsika! Rózsika! El ne aluggy, mert véged van!

Az ura kiáltását már alig hallotta. Elmosolyodott, mert soha az életben ilyen drága, boldog békeességet nem érzett.

Köröskörül sötét és néma volt minden.

Az ijedség első hevében megpróbálta az ember tüzet gerjeszteni ott az út közepén. Nehezen ment, mert a kezei valószínűtlenül súlyosak, ujjai a hideg-

től érzéketlenül vastagok voltak és nyiladozva fájtak.
Mégis sikerült valahogy.

A tűzfény felvert körülöttük, a zuzmara a szedett galyakról lassan tűnedezni kezdett. Az ember pedig rakta a kis máglyát. Rettentő munka volt idáig cipelni a fát, s most itt kell elpusztulnia. Fájt minden darab, mintha a saját testét hányná a tűzre. Egyetlen forró, kínos átokba foglalta az egész mindenséget. Feladta a harcot.

Érzéketlenül rápillantott a feleségére, kit a tűzfény megvilágított. A csonttá éhezett, nyomorúlt, szegény, kicsi elsorvadt asszonyka eszméletlenül feküdt a farakáson, amelyre hanyat esett. Fogai kivicsorodtak, mint a lelőtt vadaké.

— Jobb is volna itthagyni! — morogta az asztalos. — Legalább ő ne szenvedjen többet!

Se nem sajnálta, se nem segített rajta. Legyen, ahogy lesz. Reggelre megfagyna, vagy megennék a farkasok...

— Csak a tüzet kellene felrugnom! — jutott az eszébe.

Az eget hófelhők kezdték elborítani. A hegyek mélységeiből tolultak elő és szürkés-feketén egymásba gomolyogtak. Hideg, sötét hatalmukkal elnyomtak mindent. Hegyek, erdők, fák elvesztek benők. Már csak az ember által rakott kis tűzpontocska élt a sötétség végtelenségébe fojtott földön. Az is már szakadozott, hamvadozott.

— Nem vetek többet rá! — izgatta a gyilkos gondolat az embert.

Mire a szén utolsót húny, az asszonynak is vége lesz. Senki sem mondhat rá semmit, hogy megölte, elpusztította. Csak szerencsétlenség történt, amiről ő nem tehet.

Durva tenyereit a szén fölé tartotta. Jól esett az arcába áramló melegség.

— Kínja, szenvedése se lesz több! — állott fel, hogy elszökjék mellőle.

— Csendes és fehér lesz, mint a hó körülötte — emelte ismét hátára a rőzsét.

— ... mint a hó körülötte ... — dobogtak tova a nehéz lábak.

— — — — —

Uz Bence akkor jött haza a faluból. Egyet-mást bevásárolt a karácsonyi ünnepekre. Kissé megkésett, azért talpalt, ahogy tőle kitelt.

A hunyorgó szénről vette észre az asszonyt.

— Mi lehet ott az útban? — csodálkozott, mert már az asszony testét elnyelte a sötétség.

A haja égnek állott, mikor odaért és meglátta a félig halott asszonyt, kinek szemöldökeit már zuzmara fődte, mintha a sír, enyészet fehér gombái nyitlak volna ki rajta hidegen, ijesztően.

— Kutya legyenek, ha ez nem Égeniné, az asztalosné! — döbönt meg. — Itt esett el a fával.

Sietve összekotorta a szenet és új hasábokat vetett rá. A lángocskák lassan megújultak a csípős füst tövében és csakhamar meleg, arany fátyol lebent rá az asszony testére.

Uz Bence ölébe emelte az asszonyt és a tűz felé tartotta. Érezte, hogy még ver a szive, még él.

A halál mámorából lassan ébredezett. Bence dörzsölte, szolongatta, melengette, amig egy hosszú, mély sóhajtással visszatért bele az élet és halkán azt mondta:

— Hol vagyok? ...

A szél elállott, az erdők, mélységek tompa bőgése megszűnt. Csendesen hullani kezdett a hó.

— Menjünk ténsasszony! — biztatta Bence illedelmesen a nőt, de az tehetetlen volt. Nem birt lábra állani.

Bencének az ölébe kellett vennie.

— Hol az ura? — kérdezte.

— Elment, itthagyt! — keseredett el a nő.

— Már most mit csináljak magával? — tájéko-

zódott Bence, de a kimerült asszony feje a vállán álomba hanyatlott.

Nem tudta, hogy hazavigye-e az urához, vagy elvigye magához.

— Itt hagyta! — jutott az eszébe. — Itt hagyta a pogány gazember.

Lenézett a sötétben alvó néma falu felé.

— Sötét gazemberek! — suttogta a falunak és megfordult és megindult az asszonnal a karján az áldott havasok felé, melyek tisztán ragyogtak szembe vele. Olyan volt köröskörül a gyönyörű, fehér téli világ, mint maga az áldottisten. Hatalmas, fehér erdők húzódnak, ameddig a szem ellát és tova, valahol a végtelenben beleolvadnak a jeges felhőkbe. A láthatár tetején a hold hideg, sárga fénye ömlik szét, s a hóval borított fák milliói fölött az összeverődő jéggyöngyök finom harangjátéka hallszik. A leereszkedett felhők maguk is olyanok, mintha mérhetetlen ezüst szírtek dermedeznének a világ kapujában.

Uz Bence boldogan megy feljük az ájult asszonnal a karján.

— — — — —
Az asztalos veséjéig megrázkodott, mikor belökte a konyhá ajtaját és meglátta három gyermekét. Már jégvirágosak voltak az ablakok. Sietve látott neki a tűzrakásnak. A szűk, kis odú hamar melegedett. A gyermekek jólesően elmosolyodtak, kicsi hasuk korgott, arcocskájuk sárga és zöld volt az éhségtől, de nem ébredtek fel.

A tűz vígan égett.

Az éjszaka horkolt az ajtó előtt.

Az asztalos ült és minden izében remegett.

— Mit tettem! — sírt a lelke, mert egyébként jó ember volt az asztalos, csak éhező és szegény, akit a szive mardos.

Nem bírta sokáig.

Kétségbeesetten felugrott, kisietett és futni kez-

dett az erdő felé. Már a jószándék is, hogy meg-
menti feleségét, csillapította a lelkiismeretét.

Meggörnyedt és érezte, hogy megöszül, mikor
hült helyét látta az asszonynak. Először üresség
fogta el az egész világot, utóbb, mintha mégis jól-
esett volna, hogy nincs többé az asszony, nem kell
több szenvedést látnia. Először arra gondolt, hogy
felakasztja magát az első fára, de ismét a gyerme-
kek jutottak az eszébe és csendesen hazaindult.

Beért a faluba, de nem mert a házához köze-
ledni. Ógyelgett az uccákon. A dombonülő templom
fehér fala, tornya élesen vágott bele a jeges leve-
gőbe, mintha halott istenarc fénylenék elő az éjszaka
fekete párnái közül. A kis parasztházak sötétan ku-
porogtak az út két martján.

— Senki sincs ébren! — dörmögi az asztalos.

Mindössze egy házban van világosság, Marci
Jánoséknál. Ott is nagy beteget virasztanak.

Az asztalos előbb ránézett a házra, aztán el-
szántan bement. Itallal kínálják.

Az ágy ropog a beteg alatt az elmulással való
nehéz birkózásban. Vad tűz lobog a szemeiben,
ökle, arca nedves, mintha a halál nyála fröccsent
volna rá. Az asztalos nézi és új gondolatra kap. A
remegő asszonyhoz fordul.

— Marciné asszony!... Ha mégis az volna
Szentfelsége akaratja... a koporsócsinálással ne
menjenek máshoz. Jutányosan megszámitom.

Futva siet haza. A havas házak, mint fehér ár-
nyak úsznak el mellette. Hörgőszájú kutyák akasz-
kodnak a sarkába, de se nem lát, se nem hall.

— Csak valahogy a koporsó csinálást megkap-
hatnám! — izgatja a gondolat, amely mellett alig jut
eszébe a felesége. — Csak meg ne gyógyúlna Marci
János!

Folyton kísérti ez a lehetőség.

Ótthon a gyermekeket lefekteti. A három apróság annyira álmos, hogy eszükbe se jut megkérdezni, hol van az anyjuk. Szinte kiesnek az apjuk kezéből, de az keményen rájuk rivall!

— Előbb imádkozzatok! Hányszor mondjam!

Az aranysár már ragasztotta le a szemüket, de mégis elhelyezkedtek sovány, fekete térdeiken, kis kezüket összetették és laposakat pislantva hadarták:

„Én lefekszem ényágyamba
Minden esti koporsómba...”

Az apa felhökken:

— Megint a koporsó!... Ismét a koporsó!...

A gyermekek tovább ásították az imádságot:

„... Testöm aluszik, lelköm nem nyugszik...
Márja nyugussad, angyal serkentgessed...”

Apjuk velük mondta:

„... Lelkem nem nyugszik!...”

Minden szó végén ott volt azonban az éhes, forró kívánság, bárcsak az éccaka meghalna Marci János! Szinte dúrván rántotta vissza a vackukra hanyatló gyermekeket:

— Mondjátok utánam: „... *Jóistenünk vedd magadhoz Marci János bácsit, hogy édesapánknak legyen munkája... Énistenem engedd, hogy haljon meg, legyen szüksége koporsóra, hogy édesapánk rólunk gondoskodhassék...*”

A gyermekek ártatlan buzgósággal minden szót utána mondottak:

„... *hogyan haljon meg, Marci János bácsi...*”

Az ember elsáppad.

Rettenetes az igazság!

Egész éjszaka nem tudott aludni az asztalos. Még alig hajnalodott, mikor felkelt. Az ablakocskán vastag jégvirágok fehérlettek, szája párája látszott a

hideg házban. Ingben-gatyában tüzet gerjesztett és visszabújt az ágyba. Ingerült és józan volt.

— Kár volt tüzet tenni... Úgy sincs frustokra való.

Kivül szürke párába merült minden. Csendesen virradt. A házak már itt-ott megmozdultak, az uccán ropogott a hó a siető emberek lába alatt. A köd úgy nyelte őket, mintha a levegőben járnának.

Az asztalos vette a vesszőseprűt és elpallotta a havat az ajtó elől. Félszeme az utat, szomszédokat leste, hogy megtudja, meghalt-e Marci János, de senkit se látott. Akinek nem muszáj, ilyen időben nem sokat tekereg az uccán.

Morgolódva, elégedetlenül hajlott neki ismét a hóseprésnek.

Hirtelen harangszó döndült bele a kristályos, fehér levegőbe. Az ember arcát átverte a boldogság.

— Halottnak harangoznak...

— — — — —
Félóra múlva hívták az asztalost, hogy mértéket vegyen a koporsóhoz.

Büszkén, öntudatosan haladt le az úton.

*

Az asztalosné lassan tért magához az Uz Bence szállásán. Ha nincs kéznél a vén Üdö Márton, bizony el is patkolt volna. A vén tolvaj azonban addig urusolgatta mindenféle füvekkel, míg ismét menyecskét csináltak belőle. Csak már a gyermekeiért aggódott, de Bence megnyugtatta, hogy látta őket, nincs semmi bajuk. Uz Bence azonban hazudott most is, mint rendesen, mert álmában se járt a falu felé se, mert ha akart volna se mehetett volna, mert olyan rengeteg hó szakadt a havasokra. A síró aszszonynak pedig megígérte, hogy karácsonyra török-szakad hazaviszi. Az éjféli misére különben is be-

szoktak menni a havasi népek, mert ezen a napon a pásztorembernek kötelessége felkeresni Jézust, amint az meg is van írva a bibliában.

— Az idén nehezen lesz belőle gálickő! — aggodalmaskodott az Ugrai fiu.

— Arra pedig muszáj menni! — felelte Uz Bence és Üdö Márton is azt hajtogatta, hogy arról nem szabad elmaradni. A hó azonban őt is megcsúfolta. Egész karácsony hetében éjjel-nappal szakadatlan hullott és nem akart megállni. Ünnepszombatján pedig olyan vastagon omlott, hogy az erdő félig elveszett benne.

— No, ha így tart, a róka is megtanul fára mászni! — jegyezte meg Uz Bence.

— Mi azért megyünk! — tartott ki konokul Üdö Márton.

— Igen, ha madár lesz kend, — hitetlenkedett Uz Bence.

— Csak legyetek készen, mert ha Istenőszentfelsége es úgyakarja, ma ott leszünk a Jédus jászolánál.

— Hogy gondolja Marci bácsi? — érdeklődött a szolga, de vén Üdö Márton csak annyit mondott:

— Az én dógom!

A hótánc azonban nem szűnt. Estefelé olyan vihar kerekedett, hogy az erdő nyögött bele. Az emberek azért felkészültek az éjféli misére. Karjukon fejsze, kezükben fenyőszurok-fáklya, a „szurkos kalán“, hátukon kozsók, lábukon szőrös bocskor, testükön meleg öltözet.

Az asszony boldogan velük tartott. Ujjongott a lelke, hogy gyermekeit láthatja. Uz Bence szeretettel figyelte az anya izgalmát.

— Mehetünk! — morogta Üdö Márton.

— Hogy akar ezen a rengeteg havon átlábolni? — kíváncsiskodott Bence, de a vén Üdö Márton nem is felelt, hanem az istálló ajtóhoz lépett és eloldotta a láncos bikát.

— Kormos me! Me-me!

A füstösfejű, hatalmas állat kicammogott és aggodalmasan ráfűjt a hóra.

— A kicsi Jédushoz megyünk, tudod-e? — magyarázta neki Üdő Márton.

Az állat neki is indult, hogy útat taposson az erdőkön át a Kisded jászlához. Az emberek megrendülve állottak a nyomába. Uz Bence még a szenténekre is rákezdet, arra hogy: „*Dicsőség mennyben az Istennek*“, pedig a hideg úgy vágta a tüdejét, mint az éles kés. A Csedő szolgája áhítatában még a sapkát is lekapva dalolta: „*az angyali serögők, vigan így énekölnek...*“ Hónaljáig ért a hó és a gyönyörű bika szügyig belesülyedve, bömbölve szántotta. Pillanat alatt belepte a jég és zuzmara, de kurta, fekete szarva fényesen ragyogott.

Szépaszó völgyében megszorultak, a bika fáradtan megállott, lihegve, elcsigázva beleroskadt a hóba. A hidegtől csattogva repedeztek a fák, a szél új táncra perdült és a fekete kavargásban az orráig se látott az ember.

— Itt veszünk! — káromkodott Uz Bence.

— Híjj fel me!

Az állat csak a szarvait rázta.

— A kicsi Jédushoz megyünk! — biztatta Üdő Márton, de a konok állatnak beszélhetett.

A szolga rémülten felordított:

— Eltévedtünk!

— El az eszed fazakát! — szidta vén Márton, de maga is megrettent. Csak most látta, hogy milyen egyforma minden. A fák, mikről tájékozódni lehetett volna, belefolytak a setétségbe.

— Elő a szurkos kalánt!

— Azt könnyű mondani! — mérgelődött Uz Bence, — de hogy gyűjtsuk meg?

Hiába tartották ellenzőnek a sapkát, bunda szárnyát, a láng erőtlenül lobbant el. A fenyőszurok a csattogó hidegben kőkeményre fagyott, avart, száraz ágat ilyenkor nem lehet kapni.

— Ha legalább egy darab papirosunk volna! — fohászkodott a szolga.

— Van! — mondotta elszántan vén Üdő és condrája belső zsebéből elővette a százesztendős imádságos könyvet.

Mindhárman megdöbbsenek.

— Ez bűn! Szent dolgot nem lehet elégetni!

— Pedig muszáj — mondotta kék, hebegő szájjal Bence, — különben itt veszünk.

— Isten, ne büntesd meg szolgádat! — imádkozta Üdő Márton, de a szive nagyot sajdult, mikor letépte az avult könyv felét.

A fáklya tüzet fogott.

— No Isten hírvél! Próbáljunk még egyet!

A bika újból talpra állott, nekifeküdt az útnak és széles szűgyével ismét szántani kezdte a havat.

— Ne hadd magad Kormos! — biztatta a három ember.

A hórétegek éles jéggé fagytak és átvágták az állat bőrét. A bika a fájdalomtól még jobban megvadult és elsötétült aggyal, habtól csepegő szájjal törtetett előre. Véres volt a hó, amerre haladt. Az emberek alig bírtak a nyomában maradni.

A völgyön sikerült átvágniok, de a bika ismét kimerült és tehetetlenül összerogyott. Most már dühroham fogta el Üdő Mártont, s az égő fáklyát bele-sütötte az állat húsába,

— Vissza kell fordúlunk! — tanácsolta a Csedő úr szolgája.

— Vissza, vissza, de hol van a vissza! — vakarta a fejét Uz Bence. — Amerre jöttünk, befűtta az utat a hó.

— Se elé, se hátra! — ismerte el Üdő Márton is. — Valahová el kell húzódnunk.

A rengeteg veszedelmesen morgott, távoli mélyében fehér köd gomolygott. Új viharkitörés közeledett.

— Siessünk! — serkentette a többi Márton. — Jön a fehér ló!

A száguldó viharfelhőnek volt fehér ló alakja. Ők már tudták, hogy mi az. Rémületükben a kutyák is visszaugattak rá.

— Hamar a patakfenekbe! — ordította Uz Bence.

A szél arcukba csapta a fáklya lángját, de nem törődtek vele. A bika is felugrott, s súlyos, hatalmas teste reszketett a félelemtől, mint a nyárfalevél. Az is érezte, hogy jön a fehér halál. Tipródva, zúgó fejjel, verejtékezve, kézzel, lábbal mászva, jajgatva, káromkodva futottak a patak felé és lezuhantak a partjáról. A vadvizek kimosták a part alját, s ahol a patak ütközött, a tépett föld a másik partig előrehajolt. Alatta jó menedék látszott.

— Tüzet! — kiáltotta Üdő Márton.

Könnyü volt mondani, de a dermedt kéz lesorvadt a fejsze nyeléről.

Nem volt idő a késlekedésre. Vékony ágból, száraz fából megvetették hirtelen a tűz fészket és alája dugták az égő fáklyákat. A fejszék is megsuhantak és a fák ledőltek. A tűz fellobogott.

Köréje gyültek és megpihentek. A bika is odavonzolta magát. Csapzott oldalán vörös fényt vetett a láng. A bajszokról a jégcsapok leolvadtak, s a fagytól félrehúzódott, dermedt szájak kiengedtek.

Ültek és nézték a tüzet, fejük felett pedig tombolt a fehér halál.

— Ha ott fog az úton, mind elveszünk! — borzadozott Uz Bence.

Társai hallgattak. A meleg lassan átjárta és elbágyasztotta.

— Miért kellett a kicsi Jézusnak ilyen cudar időben születnie? — tudakozódott a szolga.

— Mert Agusztus császár úgy adta ki a parancsot! — világosította fel Üdő Márton.

— Csak ez a vihar ne volna! — térítette másfelé a szót Bence.

— Az is a mi bűneinkért vagyon!

Ettől megszeppentek és bámulták a tüzet. Ned-

ves hófátylak csapódtak a patak falához, az ég nyugtalanul gomolygott, fénytelen, kietlen volt a világ. A szorongó várakozásban így telt egy óra is. Egyszer csak elváltozott hangon megszólalt a szolga.

— Vajjon megszületett-e?

Nem tudtak rá felelni. Tudva van, hogy éjfélkor kell világra jönnie a Gyermekeknek, mert akkor van a mise, de nem volt órájuk, a harangszó ide nem hallszik, tájékozódni az égről nem lehetett.

Hirtelen a bika felszökött, megrázta szarvait és gyönyörű fejét vízszintesen elnyújtva, hangosan belebőgött az éjszakába.

— Ezt mi lelé? — csudálkozott Bence.

Üdö Márton azonban színében elváltozva felállott, levette fővegét és összetette darabos nagy kezeit.

— Dicsírtessék az Urjézuskrisztus, aki ebbehejbe megszületék!

Hát ezt jelentette az oktalan állat.

A többiek is felállottak, de nem tudták, hogy ilyenkor mit is kell csinálni. Csak érezték, hogy egyszerre körülöttük megváltozik a világ, a vihar egy utolsó füttyel megszűnik, s a hó békésen ragyog körös-körül. Üdö Márton most azt mondotta:

— Megszületett, hát ünnepeljük meg!

Erre letérdepeltek a tűzrakás körül. Márton a zsebéből elővette a fél imakönyvet, felütötte a könyörgést.

— Ide ügyeljete!

— Hó! Várjatok! — tiltakozott Uz Bence és ő is elkezdett a zsebében kotorászni, s előhúzott egy kis Jézus-szobrot.

— Ezt te hol szörözted? — lepődött meg a másik kettő.

— Lengyönországban, még a háborúban. Egy meglőtt templomban kaptam.

Kézről kézre adják, úgy gyönyörködnek benne.

— Baj van! — üti fel a fejét Márton.

— No?

— Ennek most oltár, s gyertya kéne!

— De ha nincs!

Elszomorodtak, de a legény hirtelen, diadalmasan felkiáltott:

— Nem kell ehhez semmi! Bethlehenbe se volt! Csak pásztorok voltak, s barmok. Az ének is úgy mondja, hogy ökör, szamár reája lehölnek. Pásztorok vagyunk mi is, s baromnak itt van a Kormosbika.

— Az igaz! — hagyta helyben Márton.

Mindjárt oda is tartották Jézuskát a bikának, hogy reája lehöljön; majd a Bence sapkájából meleg ágyat vetettek neki és Márton elkezdte olvasni a vén könyvből:

„Krisztus urunk születésin, verset mondjunk szent ünnepin!...”

Megállott, s a két pásztor utána mondta:

„... Verset mondjunk szent ünnepin!...”

A tűz felvidult, a bika komor szemmel figyelte az együgyü misztériumot.

„Születésed nekünk kedves, — sillabizálta vén Márton, — Szemünk a könnytől nem nedves.”

Bizony örömben úsztak valahányan. Meleg áhítattal dajkálgatták Jézust a tűz mellett.

„Szállást, hálást adok néked,

Szívem széked,

Nyúgodjál ott,

Nállam jobb vendég nem szállhat...”

A Csedő szolgája örömében nagyot kurjantott, vén Mártonnak is könnyes lett a szeme a meghatottságtól és simogatta a kicsi szobrot.

— Oh lelkem gyermekem!

Szent révület szállott rájuk. Nem érezték a zord telet, az ólalkodó, vad halált, hanem mintha a tavasz megérkezett volna, a fák leveleznének, mezők illatoznának, szellők lengedeznének.

A tűz-parazsat odagyújtotték a kis test közelébe,

hogy ne fázzék és nézték ragyogó szemekkel, míg elálmosodtak és angyalokat kezdtek látni a levegőben.

— Idáig Bethlehemben es vége az ünnepségnek! — mondotta Udó Márton, — Feküdjünk le mi is!

Előbb elhatározták, hogy egész éjszaka felváltva fogják őrizni Jézuskát. Az első őrállást Uz Bence vállalta.

A többiek szépen elcsendesedtek.

Egy kicsit várt, hogy a többiek habarodjanak jó mélyen bele az álomba, s csak akkor szólt oda az asztalosnénak:

— Mehetünk!

Az asszony merev arca felragyogott, de mindjárt meg is rémült a rettentő hóveszedelemtől.

— Nem tudunk mi azon átvergődni!

— Mű nem, de Kicsijézus igen! — bizakodott Bence... — Hiszen a zsidókat se hagyta annakidején, s mű székelyek mennyivel különbek vagyunk, mint a zsidók.

Egészen megörvendett a gondolatának.

— Ejsze menjünk! — mondta a kicsi szobornak.

— A patak medriben szépen leereszkedünk Szépaszó fejéig, ott átvágunk a borvizferedő felé, s onnan már egy lépés a falu.

Felállott, fogta a fejszét, de abban a pillanatban a bika felemelte a fejét és mélyen felmordult. Mikor pedig Uz Bence odanyúlt, hogy a sapkajászolból ki vegye a Kicsijézust, dühösen megrázta a szarvait.

— Mi a sűj löle bolond! — lepődött meg Bence, de nem sokat teketóriázott, hanem elindult. Nyomában az asszony.

Erre felugrott a bika is, utánuk ment az is.

Lennebb egy szikla elállotta útjokat, de a bika nekiment és elhányta a szarvaival.

Nem bántotta senki és semmi. A vihar is megcsendesedett, de olyan nagy hideg támadt utána, hogy az egymáshoz érő faágak összefagytak tőle.

Ők azonban nem érezték. Mentek szépen... Elöl a bika havas hassal, utána az asztalosné, végül Uz Bence, sapkájában a Kicsijézussal...

— Itt lakunk! — lihegett az asszony a kapuban. Hirtelen elsápadt és reszketni kezdett. Az ablakok sötéten néztek, mint két világtalan szemüreg, benn csend, némaság volt.

Az asszony megállott a zuzmarás levélajtó előtt. Nem mert belépni. Félelem lobogott a szemeiben.

— Vajjon mi van velük?

Bence nem szólt, csak levette a sapkáját, nehézségesen keresztet vetett, felemelte a Jézus-szobrot, megcsókolta két édes orcáját, s odanyújtotta az asszonynak.

— Adja a gyermekeinek, ténsasszony!

— Jézuskát? — bámult el az asszony.

— Szépen eljádzanak együtt! — biztatta Bence — üres kézzel nem mehet haza. Mit mondana nekik, ha megkérdik, hogy mit hozott az angyal.

Mohón kapott az asszony a szobrocska után és finom, anyai mozdulattal szívéhez szorította.

A bika ott erőlködött a kapuban, a szűk likon sehogy se tudott beférni a nagy test.

— Várj, mert jövök Kormos! — csillapította Bence és mielőtt az asszony behívhatta volna, kifordult az életről.

Elmenni mégse tudott. Meghúzódott a ház falánál a sötétben és csak akkor mosolyodott el, mikor a gyermekek boldog felsikoltását meghallotta:

— Édesanyám!...

*

Büszkén ment végig a falun. A bika is lelkesen bömbölt a nyomában.

— Mégis elkésénk a templomból, — társalgott vele Bence, de homályosan érezte, hogy az sem volt utolsó dolog, amit ők csináltak.

Legedesebb álmomból vert fel ez a tolvaj Bence.

— Te hol tekeregsz? — örvendtem neki.
— Vízitába jöttem magához! — mosolygott és
leült a felszított tűz mellé. — Mi újság a faluban?
— ásitott otthonosan.

— Neked elég rossz! — feleltem.

— No?

Már bántam, hogy eljárt a szám, de meg kellett
mondanom.

— Régina, a szeretőd hazajött a zárdából és
kibékült az urával.

— Mit beszél? — hökkent meg.

— Ünnepe előtt az ura utána ment szánnal, s
hazahozta.

— Hazahozta?... — roskadt össze Bence a széken.

— Haza! — magyarázgattam. — Újból össze-
édesedtek. Mit csináljon az a szerencsétlen fehérnép.
Neked sincs semmid, neki sincs semmije! Szerelem-
ből nem lehet megélni. Itt nem úgy van, mint a
havason.

Bence magába roskadt a széken, én pedig a
mások nyomorúságát ujságoltam, hogy vigasztaljam:

— ... Tizennégy gazdánál foglaltak adóban,
Péter Jánost elvitték a csendőrök, mert ellopta a
Pisti Jóska ökreinek az árát, hogy élni tudjon, Égeni,
az asztalos felakasztotta magát...

— Felakasztotta magát? — ugrott fel rémulten
Uz Bence.

— Fel, de szerencsére idejében levágták... Egy
falat kenyér nem sok, annyit se tudott adni a gyer-
mekeinek, a feleségét pedig, — azt mondják — fa-
szedés közben megették a farkasok...

— Nem ették meg! — válaszolt kelleetlenül Bence.
— Most hozám haza...

— Pedig jobb lett volna, ha megették volna! —
járt a szájam. Nem élet az ilyen! Mit esznek a hosz-
szú télen?... A búzahatár, — tudod — hogy el-
égett, ami kicsi törökbúza lett, az is teljesen maradt.
Nagy a koldusság, nyomorúság...

Bence oda se figyelt, csak ült a széken. Későre felsóhajtott:

— No, hadd el Régina!... No, megállj Régina!

— Te tiszta bolond vagy! — szidtam. — Nemcsak Réginából áll a világ! Ha már férjhez ment, hát férjhez ment! Mit akarsz a más feleségivel?...

— Én sömmit! — tiltakozott szeliden, de láttam, hogy kicsordult a könnye.

— No-no! — csillapítottam, de nem kellett, mert hirtelen elszóltalanodott. Már azt hittem, hogy el is csendesedett, de felsóhajtott:

— Mégis jobb így!... Mit csináljak, ha az Isten nem nekem rendelte!

Hagytam, hogy rendezgesse a lelkét a platten mellett, de kicsit tántorogva újból felegyenesedett.

— Te hova mész? — estem neki.

— A búzámat elvinném! — felelte bátortalanul.

— Most feküdj le! — parancsoltam, de nem hallgatott rám.

Míg a padláson matatott, gyorsan felöltöztem és utána siettem, nehogy valami bolondot csináljon kezerőségében.

A falu végén értem utól. Egyenesen ment az úton a zsákkal a vállán.

Mikor az Égeniék házához ért, lábujjhegyen, mint a tolvaj, belopózott, s a zsákot csendesen oda támasztotta az ajtóhoz. A kerítés mögött lestem, hogy mit csinál.

— No e jó tréfa lesz, ha reggel megkapják! — hallottam, mikor elment mellettem. Halkan még kacagott is.

Ez volt az utolsó tréfája Uz Bencinek. Nem sokáig tartott, mert hirtelen újból elszomorodott és odaszólt a bikának:

— Mehetünk akár alá, akár fel, Kormos!

Azért mégis keményen ment végig az alvó, hallott falun. A Régináék ablaka alatt egy kissé tétovázott, megállott, felnézett a sötét ablakokra. Attól fél-

tem, hogy bújában felgyújtja a házat, vagy puszta kézzel összeontja, de nem történt semmi.

Egyenesen neki vágott a havasnak. A bika mindenütt a nyomában.

A fennséges szent éjszaka hamar elnyelte őket. A bika rekedt bömbölését még hallottam egyideig, majd az is megszűnt.

Vajjon találkozunk-e még valaha az életben? Lehet, hogy sirt ás magának a havason, mint a vad-disznó, mely halála előtt a föld alá túrja magát, vagy összeroskad, mint a szédülő medve és úgy zuhan le ő is egy kidőlt fa tövében a nagy szendergésre, s utolsó lehelletétől megborzonganak a fagyott fák, az őzek pedig más erdőbe menekülnek és avar, moha lepi be hideg homlokát: hiszen olyan ő is, mint testvérei, a vadak.

Utána szaladok, hogy visszahívjam. A falu végén kietlen szél vágja szembe velem a havat és kétségbeesetten kiáltok a testvérem után:

— Bence!

Senki sem felelt rá. A hegyek már elmerültek a fekete ködben és a halál ásít végig az erdőkön.

Szomorúan, egyedül állottam sokáig, aztán nyugodtan hazamentem, mert Bence nem pusztúlhat el, hiszen szereti minden: az emberek, a vadak, az erdő, a csillagok, a holdacska és maga az Isten is. Különösen az Isten, ki nappal szép kék karját, éjjel fekete kezét nyújtózásra tárja, mikor pásztorútra indul és lába megkavarja az ég csillagait.

VÉGE.

